הלכות תשובה פרק ג - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון הלכות תשובה פרק ג'

הקדמה צום פרק

דער דריטער פרק פון הלכות תשובה איז אנדערש ווי די ערשטע צוויי פרקים וואס האבן געהאנדלט מיט די יסודות פון תשובה – וואס איז די מצוה, דער גדר, די מהות. פרק ג' איז שווערער צו פארשטיין וואס ער האט צו טון מיט הלכות תשובה.

דער מהלך פון פרק ג': דער בעסטער תירוץ איז אז דער רמב"ם גייט אין הלכות תשובה אנקומען צו דער שאלה פון תכלית העבודה, די שלמות פון א מענטש. פרק ג' איז אן הקדמה צו דעם – ער גייט דורך **אלע לעוועלס פון מענטשן**: פון דעם צדיק גמור בשלימות (דער עובד מאהבה, פרק ח') ביז די גרעסטע רשעים וואס „אין להם חלק לעולם הבא". דער פרק איז א סך הכל פון יעדע סארט איד, פון דעם גרעסטן צדיק ביז דעם גרעסטן רשע. ער רעדט אויך וועגן שכר ועונש, ווייל דאס ווייזט ארויס דעם לעוועל פון יעדן מענטש.

חידוש וועגן צוויי סארטן תשובה: ביז יעצט האט מען געלערנט וועגן תשובה אויף א פרטיות'דיגן אופן – א מענטש האט נישט געלייגט תפילין, ער לייגט מארגן תפילין און זאגט ווידוי. דאס איז א „קליינע תשובה" אויף א ספעציפישע מצוה. אבער פון צייט צו צייט דארף א מענטש מאכן א **כלליות'דיגע חשבון הנפש** – נישט אויף א ספעציפישע מצוה, נאר: „ווי שטיי איך אויף דער וועלט? בין איך א צדיק, א בינוני, א רשע?" דאס איז א סאך א גרעסערע עבודה פון תשובה. אפשר פאר דעם איז דא **עשרת ימי תשובה** – ווייל דעם כלליות'דיגן חשבון הנפש קען מען נישט יעדן טאג טון (דאס וואלט געווען „אוווערטינקינג"), נאר ס'איז דא געוויסע צייטן וואס זענען ספעציעל גוט דערפאר. דער רמב"ם אליין זאגט אז ס'איז דא א דין יעדן טאג, א דין בשעת מיתה, און א דין עשרת ימי תשובה. דער כלליות'דיגער חשבון הנפש איז אויך אן ענין פון **דין** – אזוי ווי דער אייבערשטער מאכט א דין וחשבון אויפן מענטשן, דארף א מענטש זיך אליין דן זיין.

משל: א מענטש וואס ארבעט קען נישט א גאנצע צייט פאקוסן „איז דאס דער ריכטיגער דזשאב?" – ער דארף טון זיין ארבעט. אבער פון צייט צו צייט דארף ער מאכן א טיפערע חשבון.

הלכה א' – צדיק, רשע, בינוני

דער רמב"ם'ס ווערטער: „כל אחד ואחד מבני אדם יש לו זכיות ועוונות. מי שזכיותיו יתירות על עוונותיו – צדיק. מי שעוונותיו יתירות על זכיותיו – רשע. מחצה על מחצה – בינוני. וכן המדינה, אם היו זכיות כל יושביה מרובות על עוונותיהם – הרי זו צדקת. ואם היו עוונותיהם מרובין – הרי זו רשעה. וכן כל העולם כולו."

פשט

יעדער מענטש האט זכיות און עוונות. ווער עס האט מער זכיות איז א צדיק, מער עוונות איז א רשע, האלב-האלב איז א בינוני. דאס זעלבע גילט פאר א שטאט און פאר דער גאנצער וועלט.

חידושים און ביאורים

1. **„מבני אדם" – נישט נאר אידן:** דער רמב"ם זאגט „כל אחד ואחד מבני אדם" – נישט „מבני ישראל". דאס ווייזט אז דער דין גילט פאר אלע מענטשן, נישט נאר אידן. ראיה: ביי סדום האט דער אייבערשטער געקוקט אויף א גוי'אישע שטאט, און דער וויכוח מיט אברהם גייט אויף גוים.

2. **„זכיות ועוונות" – נישט „מצוות ועבירות":** דער רמב"ם באנוצט דעם לשון „זכיות ועוונות" אנשטאט „מצוות ועבירות". דאס איז א **חידוש**, ווייל „זכיות" איז מער כולל ווי „מצוות" – עס שליסט אריין אויך גוטע מידות, גוטע דעות, מעשים טובים. „מצוות" ליטעראלי מיינט נאר וואס דער אייבערשטער האט באפוילן, אבער „זכיות" מיינט אלע גוטע זאכן. דאס זעלבע מיט „עוונות" – עס מיינט מער ווי נאר פארמאלע עבירות. דער לשון „זכיות ועוונות" שטעלט עס אלס א **חשבון, א באנק אקאונט** – זכות איז א קרעדיט (פלוס), חובה/עוון איז א דעפיציט (מינוס). דער לשון „עוונותיו יתירות על זכיותיו" איז יא לשון חז"ל, אבער דער רמב"ם'ס פארמולירונג „כל אחד ואחד מבני אדם יש לו זכיות ועוונות" איז אפשר זיין אייגענער חידוש.

3. **דריי סארטן מענטשן – דער חידוש פון בינוני:** ס'עקזיסטירן **דריי** סארטן מענטשן, נישט נאר צוויי. דער בינוני איז דער שווערסטע צו פארשטיין – ס'איז דאך כמעט אוממעגליך אז איינער זאל האבן פונקט 50/50. ממילא מוז מען פארשטיין אז „בינוני" מיינט א מער כלליות'דיגע קאטעגאריע – א „בינוני בינוני", נישט אן עקזאקטער בינוני. דער נארמאלער סדר העולם איז אז מענטשן האבן ביידע מצוות און עבירות, און ווער עס האט מער מצוות איז שוין א צדיק – וואס איז טאקע א גרויסע זאך.

4. **דער רמב"ם זאגט נישט ווי מען מעסט:** ער זאגט נישט צי מען ציילט נאך אמאונט פון עבירות, צי אפשר איין גרויסע עבירה איז ערגער ווי א באנטש קטנות. ער גייט דאס אבער שפעטער אנרירן.

5. **„וכן המדינה" – א שטאט אלס אן ענטיטי:** דער חידוש איז אז א **שטאט איז נישט נאר א באנטש אינדיווידואלן** – ס'איז דא א דין פון א שטאט אלס „one entity", א גרויסער מענטש. דער מענטש איז אן „עולם קטן", און א שטאט איז אויך א מענטש אויף א גרעסערן מאסשטאב. מען קוקט אויב די שטאט בכללות איז גוט אדער שלעכט.

6. **פארוואס פעלט „בינוני" ביי א שטאט?** דער רמב"ם דערמאנט ביי א שטאט נאר צדקת אדער רשעה – **קיין בינוני שטאט ווערט נישט דערמאנט**. צוויי תירוצים:

- **ערשטער תירוץ:** א מענטש וואס איז בינוני דארף זיך שנעל פושן צו איין זייט (ווי ס'שטייט „יראה כל אדם כאילו הוא מחצה על מחצה"), אבער א שטאט האט נישט אזא דין.

- **צווייטער תירוץ (מחודש):** פראקטיש קען א שטאט נישט בלייבן בינוני. דער רמב"ם האט דאך פריער (פרק ו פון הלכות דעות) געזאגט אז מנהג בני העיר ציט מענטשן נאך זיך. אויב ס'איז שוין דא פופציג פראצענט רשעים, וועלן מענטשן נמשך ווערן נאך זיי, און ס'וועט שנעל ווערן ניינציג פראצענט. דאס זעלבע אויב ס'איז רוב צדיקים. א „באלאנסירטע" שטאט איז כמעט אוממעגליך ווייל דער סאציאלער דרוק ציט שטענדיג צו איין זייט.

7. **נפקא מינה פון דעם דין פון א שטאט און וועלט:** א מענטש באלאנגט נישט נאר פאר זיך אליין – ער באלאנגט צו א שטאט און צו דער גאנצער וועלט. אויב א שטאט איז רוב רשעים, ווערט זי אויסגעריסן ווי סדום. אויב די וועלט איז רוב רשעים, ווערט זי חרוב ווי ביים מבול.

8. **חידוש בנוגע צו גוים:** מ'זענען געוואוינט צו טראכטן אז רוב גוים זענען רשעים – אבער דער רמב"ם'ס שיטה ווייזט אז דאס קען נישט זיין, ווייל דעמאלסט וואלט די וועלט שוין לאנג חרוב געווארן. דאס אז די וועלט עקזיסטירט נאך איז א סימן אז ס'איז נאך דא רוב גוטס אויף דער וועלט.

[דיגרעסיע: ס'ווערט געברענגט פון חובת הלבבות אז מ'זאל זיך נישט צולאזן מיט גאוה וואס איז ערגער ווי עבירות, און א ווארט פון א רב אז מ'בעט

„מחה עונותינו" ווייל אויב מ'האט גארנישט קיין עבירות וועט מען האבן גאוה.]

הלכה א' (המשך) – „מיד הוא מת ברשעו"

דער רמב"ם'ס ווערטער: „וכן אדם שעוונותיו מרובין מזכיותיו – מיד הוא מת ברשעו, שנאמר 'על רוב עוניך'. וכן מדינה שעוונותיה מרובין – מיד היא אובדת, שנאמר 'זעקת סדום ועמורה כי רבה'. וכן כל העולם כולו – אם היו עוונותיהם מרובין, מיד הם נשחתים, שנאמר 'וירא ה' כי רבה רעת האדם'."

פשט

א מענטש מיט רוב עוונות שטארבט גלייך; א שטאט ווערט פארניכטעט (ווי סדום); די גאנצע וועלט ווערט חרוב (ווי ביים מבול).

חידושים און ביאורים

1. **דער רמב"ם'ס דרשה פון „רוב":** ביי אלע דריי פסוקים דרשנ'ט דער רמב"ם דאס ווארט „רבה" אלס „רוב" – נישט סתם „אסאך" נאר א מאיאריטי. דער סתם פשט אין „על רוב עוניך" איז אז ער האט אסאך עבירות, אבער דער רמב"ם לערנט אז „רוב" מיינט ממש רוב – מער עוונות ווי זכיות. חיזוק: וואס מיינט „אסאך עבירות"? אסאך איז מער ווי וויפיל מ'דארף האבן – און דאס מיינט מער ווי רוב.

2. **סדום אלס ראיה – און א קשיא פון אברהם'ס משא ומתן:** דער רמב"ם ברענגט סדום אלס דוגמא פון א שטאט וואס עוונותיה מרובין. אבער אברהם אבינו האט דאך געהאט א וויכוח מיט'ן אייבערשטן וועגן צען צדיקים. אפשר איז דא נאך א חשבון, אדער אפשר האט אברהם געבעטן אז כאטש די צדיקים זאלן געראטעוועט ווערן, אדער אז די צען צדיקים קענען מטה זיין דעם רוב אויף זייער זייט.

3. **צוויי פירושים אין „מיד הוא מת ברשעו":**

- **פשוט'ער פירוש:** ער שטארבט ממש גלייך אלס עונש.

- **אלטערנאטיווער פירוש:** „מת ברשעו" מיינט ער זינקט אריין אין זיין רשעות – ער פארלירט זיין בחירה. ווי דער רמב"ם זאגט אין אנדערע פלעצער, אז ווען א מענטש טוט זייער אסאך עבירות א לאנגע צייט, ווערט אים צוגענומען די בחירה. „מת" מיינט אז די נשמה איז פארלוירן.

4. **דער ראב"ד'ס קשיא און תירוץ:** דער ראב"ד פרעגט: מ'זעט דאך נישט אז רשעים שטארבן גלייך! (אזוי ווי תוספות אין ראש השנה פרעגט „והא רואים שרשעים אינם מתים"). דער ראב"ד'ס תירוץ: „נחתמין לאלתר" מיינט נישט אז ער שטארבט גלייך, נאר אז דער דין ווערט נגזר גלייך – ער וועט שטארבן, אבער ס'קען נאך דויערן א צייט. [הערה: תוספות האט אן אנדער תירוץ – אז „נחתמין לאלתר למיתה" רעדט פון עולם הבא, נישט עולם הזה.]

5. **ווי דער רמב"ם פארשטייט „מיד" – דין vs. ריאליטי:** דער רמב"ם מיינט „מיד" כפשוטו – ער שטארבט גלייך – אבער ער רעדט פון דעם דין, נישט פון דער פראקטישער ריאליטי. דער רמב"ם האט אויך געלעבט אין עולם הזה און האט געוואוסט אז נישט יעדע שלעכטע שטאט ווערט גלייך פארניכטעט. ער פסק'נט דעם דין – וואס פראקטיש געשעט איז א באזונדערע שאלה.

6. **היסטארישע דוגמא – נאצי דייטשלאנד:** שלעכטע סאסייעטיס פאלן צום סוף: נאצי דייטשלאנד – נאטירליך קוקט מען עס אן אלס א מלחמה, אבער דאס איז דער וועג ווי דער אייבערשטער האט געמאכט אז „מיד יאבדו" – דער רשע ווערט מער און מער משוגע, זיינע עבירות טראגן אים ביז ער הויבט אן מיט גרעסערע לענדער, ביז ער ווערט מעביר מן העולם. שלעכטע סאסייעטיס זענען נישט „סאסטעינעבל" – צום סוף ווערן זיי אויסגעריסן.

7. **דער מושג פון „רוב" איז א שארפע נקודה:** דער רמב"ם'ס „צדיק" מיינט נישט איינער וואס טוט קיינמאל נישט קיין עבירה – ס'מיינט איינער וואס רוב פון זיינע דעסיזשענס זענען ריכטיג. אזוי אויך א „צדיק שטאט" מיינט נישט אז זי טוט קיינמאל נישט קיין אומרעכט – ס'מיינט אז רוב מאל מאכט זי ריכטיגע דעסיזשענס (געזעצן, מלחמות, פובליק פאליסי).

הלכה א' (המשך) – וויאזוי מעסט מען זכיות כנגד עוונות

דער רמב"ם'ס ווערטער: „ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעוונות אלא לפי גודלם. יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, שנאמר 'יען נמצא בו דבר טוב'. ויש עוון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה'. ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העוונות."

פשט

דער חשבון פון זכיות כנגד עוונות גייט נישט לויט צאל (quantity) נאר לויט גודל (quality/magnitude). איין גרויסע מצוה קען אויפוועגן פילע עבירות, און איין שווערע עבירה קען אויפוועגן פילע זכיות. נאר דער אייבערשטער אליין קען דאס ריכטיג אפמעסטן.

חידושים און ביאורים

1. **דער פסוק „יען נמצא בו דבר טוב":** דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק פון דעם זון פון ירבעם (מלכים א, יד). דער נביא האט געזאגט אז דער ילד וועט שטארבן, אבער ער אליין וועט קומען צו קבורה בכבוד – „יען נמצא בו דבר טוב אל ה' אלקי ישראל בבית ירבעם." איין „דבר טוב" קען אויפוועגן פילע עוונות.

2. **נפקא מינה פאר דעם דין פון א שטאט:** אויב מ'גייט לויט גודל און נישט לויט צאל, קען איין גרויסער צדיק אין א שטאט מכריע זיין די גאנצע שטאט – נישט נאר דורך נומערן, נאר דורך דעם משקל פון זיין צדקות.

3. **„ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות" – פילע קריטעריען:** ס'איז נישט נאר איין קנה מידה (ווי חומרת העבירה). ס'איז אויך: ווי שווער ס'איז געווען פאר דעם מענטש, ווי פיל צער ער האט געהאט, ווי פיל התגברות, און נאך אסאך פאקטארן – און דאס אלעס קען נאר דער אייבערשטער אליין אפמעסטן. דער אייבערשטער איז „בוחן כליות ולב" און ווייסט וואס גייט פאר אינעווייניג ביים מענטש, דערפאר קען איין מצוה וואס קומט פון א טיפע פלאץ מיט גרויסע התגברות וועגן מער ווי מען וואלט געמיינט.

4. **חילוק צווישן קאטעגאריעס פון חומרא און דעם אייבערשטער'ס אפוואגונג:** אין א פריערדיגן פרק האט מען געלערנט וועלכע עבירות זענען קלות וחמורות (כריתות, מיתות בי"ד = חמורות). אבער דא, ווען מען רעדט פון שקילה כנגד זכיות, מיינט מען נישט דווקא די פארמאלע קאטעגאריעס – עס זענען דא נאך חשבונות וואס נאר דער אייבערשטער ווייסט. דער פסוק „אל דעות ה' ולא נתכנו עלילות" מיינט אז דער אייבערשטער פארשטייט די דעות פון מענטשן פונקטליך.

[דיגרעסיע: מעשה מיט ר' איציקל פון פשעווארסק וועגן לאקשן קוגל – ר' איציקל פלעגט זאגן אז לאקשן קוגל (עונג שבת) וועגט מען צו צו די מצוות. ווען איינער האט געמיינט ער קען דערפאר טון אסאך עבירות, האט ר' איציקל געענטפערט: „דו ווייסט נישט וויפיל איינמאל פארפאסן מיין מנחה מנין וועגט." דער נקודה: מען ווייסט נישט דעם אמת'ן וואג פון מצוות און עבירות – עס איז „לפי גודלו" – און דער מענטש וואס האט געמיינט בגשמיות (א גראבע קוגל וועגט מער) האט נישט פארשטאנען אז עבירות האבן אויך א וואג.]

הלכה ב' – תוהה על הראשונות (חרטה אויף מצוות)

דער רמב"ם'ס ווערטער: „כל מי שמתחרט על המצוות שעשה ותוהה על הזכיות ואומר בלבו ומה הועלתי בעשייתן אילו לא עשיתין – הרי זה איבד את כולן ואין מזכירין לו שום זכות בעולם, שנאמר 'וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו'."

פשט

ווער עס האט חרטה אויף זיינע מצוות און זאגט „הלוואי וואלט איך עס נישט געטון" — פארלירט ער אלע זכויות, און מען דערמאנט אים קיין זכות נישט. דאס איז דער אפאזיט פון וואס מען האט געלערנט אין אנהייב פרק — אז אפילו א רשע גמור שחטא כל ימיו, אויב ער טוט תשובה, „אין מזכירין לו שום עוון."

חידושים און ביאורים

1. **פירוש „תוהה" — מער ווי פשוטע חרטה:** דאס ווארט „תוהה" קען מיינען ער וואונדערט זיך, ער האט צוויי קשיות, ער ווייסט אז עס איז טאקע געווען א גוטע זאך אבער ער איז נישט זיכער. אבער דער רמב"ם מאכט קלאר אז עס מיינט ער איז מער נישט מחשיב זיינע מצוות — ער מאכט א מסקנא אז עס איז נישט געווען כדאי.

2. **פירוש „אילו לא עשיתין" — „אילו" מיינט „הלוואי":** דאס ווארט „אילו" דא מיינט נישט „אויב" נאר „הלוואי" (= מי יתן), אזוי ווי אין עטליכע פלעצער אין חז"ל (למשל „אילו יחפרו בדרך תתום" = הלוואי). דאס דעפינירט אויך וואס „חרטה" מיינט בכלל – „הלוואי וואלט איך עס נישט געטון." דאס איז רעלעוואנט צו דער פריערדיגער דיסקוסיע וועגן חרטה על עבירות ביי תשובה.

3. **פראקטישע אנווענדונג — מען טאר נישט מזלזל זיין אין פריערדיגע מצוות:** אפילו ווען א מענטש וואקסט אין עבודת ה' און פארשטייט בעסער וויאזוי צו טון מצוות, דארף ער שטארק מחשיב זיין די מצוות וואס ער האט אמאל געטון — אפילו אויב ער האט זיי געטון מיט תמימות, אדער ווייל זיין מלמד האט אים געהייסן, אדער נישט בשלימות. ווען ער טראכט „עס איז נישט געווען כדאי" פארלירט ער אלץ.

הלכה ג' — שקילה בשעת מיתה, יעדע יאר, און ראש השנה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „כשם ששוקלין עוונות אדם וזכיותיו בשעת מיתתו... ובכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי עולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תלוי לו עד יום הכיפורים — אם עשה תשובה נכתב לחיים, ואם לאו נכתב למיתה."

פשט

אזוי ווי מען וועגט אפ א מענטש'ס זכויות און עוונות בשעת מיתה, אזוי וועגט מען יעדן מענטש יעדע יאר אויף ראש השנה. א צדיק ווערט נחתם לחיים, א רשע למיתה, און א בינוני איז תלוי ביז יום כיפור.

חידושים און ביאורים

1. **קשיא: וואו האט מען געלערנט פון „בשעת מיתה"?** ביז יעצט האט מען גערעדט פון שקילה בכל עת — יעדע מינוט, יעדן טאג. וואו קומט „בשעת מיתתו" אריין? „בשעת מיתה" מיינט נישט דווקא ווען ער שטארבט (ווייל פאר מיתה האט מען שוין באשלאסן אז ער דארף שטארבן), נאר עס מיינט: יעדן טאג ווערט ער געשאצט — אויב ער שטארבט, איז עס „בשעת מיתה" געווען; אויב נישט, איז עס נישט בשעת מיתה געווען. (עס ווערט אויך דערמאנט דער רעיון אז יעדע נאכט גייט די נשמה ארויף.)

2. **דער קשר צווישן תמידית'דיגע שקילה און ספעציעלע צייטן:** אזוי ווי ביי תשובה — מען דארף אייביג טון תשובה, אבער עס זענען דא ספעציעלע טעג — אזוי אויך ביי שקילה: עס איז אייביג, אבער ראש השנה איז א ספעציעלער „יופיע לדבר" — עס איז מער עכט, עס איז ממש א דין.

3. **דער רמב"ם'ס לשון „נחתם" אויף ראש השנה:** געווענליך ווייסן מיר אז ראש השנה איז „כתיבה" און יום כיפור איז „חתימה" (מיר זאגן „תכתב ותחתם"). דער רמב"ם ניצט אבער דעם לשון „נחתם" שוין אויף ראש השנה פאר צדיקים און רשעים. דאס שטימט מיט דער ברייתא אז נאר בינונים זענען תלויים ביז יו"כ — צדיקים און רשעים ווערן שוין נחתם אויף ר"ה. (מיר זאגן „תכתב ותחתם" ר"ה ביינאכט – על הצד אז דו ביסט א צדיק.)

4. **קשיא פון ראב"ד/תוספות: „והרי כמה רשעים חיים":** אויב א רשע ווערט נחתם למיתה, וויאזוי לעבן אזויפיל רשעים? עטליכע תירוצים:

- **דער זוהר'ס תירוץ:** „דין רזא דגלגולא" — ווען מען ברענגט אריין חשבונות פון גלגול, פאלט אוועק די קשיא.

- **א נייער תירוץ:** אזוי ווי ביי כיבוש הארץ — „וגרשתמו מעט מעט פן תרבה עליך חית השדה" — דער אייבערשטער וויל נישט אז אין יעדע קהילה זאל אויסשטארבן א גרויסע פראצענט, ווייל עס וואלט געווען א חורבן פאר דער וועלט.

- **דער פשוט'ער תירוץ:** מען ווייסט נישט ווער איז א רשע — אפשר האט ער מער מצוות קעגן וואס מען ווייסט.

5. **א נייע קשיא אויף בינוני:** ביז יעצט האט מען געלערנט אז א בינוני איז סתם א בינוני — עס איז נישט נוגע צו אים קיין שטראף. פלוצלונג קומט ארויס אז אויב א בינוני טוט נישט תשובה ביז יו"כ, ווערט ער נכתב למיתה — דאס מיינט ער מוז יא תשובה טון, וואס סתירה'ט דעם פריערדיגן לימוד. (ווערט אויסגעפירט אין הלכה ג' המשך.)

6. **„כל אחד ואחד מבאי עולם" — יעדער עקסטער:** דער רמב"ם ניצט דעם לשון פון דער משנה „כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון" — אבער מיט דער נקודה אז יעדער ווערט באזונדער געמשפט. ראש השנה איז אויך א דין אויף מדינות (ווי אין זכרונות: „על המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לרעב"), כאטש דער רמב"ם ברענגט דאס נישט אויסדריקליך. אפשר „כל באי עולם" אינקלודירט אויך מדינות, ווייל א מדינה איז געמאכט פון מענטשן.

הלכה ג' (המשך) — דין בינוני בעשרת ימי תשובה

דער רמב"ם'ס ווערטער (בקיצור): א בינוני וואס טוט נישט תשובה בעשרת ימי תשובה — נחתם למיתה.

פשט

דער בינוני, וואס איז פופציג-פופציג, ווערט נחתם למיתה אויב ער טוט נישט תשובה אין עשרת ימי תשובה.

חידושים און ביאורים

1. **קשיא: פארוואס שטארבט א בינוני אן תשובה?** ביז יעצט האט מען געלערנט אז א בינוני — ס'געשעט גארנישט מיט אים, ער איז אינמיטן. סאדענלי קומט עשרת ימי תשובה און ער מוז שטארבן?

תירוץ א: דאס נישט-טון תשובה בעשרת ימי תשובה איז אליין א נייע עבירה. דער בינוני איז פופציג-פופציג, און ווען ער גייט דורך עשרת ימי תשובה אן קיין הרהור תשובה, מאכט דאס אים פאר א רשע — ווייל ער האט יעצט א נייע עבירה וואס וועגט איבער.

תירוץ ב (העכערע הסבר): אפשר איז דער גאנצער פוינט פון עשרת ימי תשובה ספעציעל פאר דעם בינוני. א רשע דארף אויך תשובה, אבער ער איז שוין א רשע — מ'עקספעקט עס נישט פון אים. דער בינוני איז דער עיקר אדרעסאט פון עשרת ימי תשובה.

הלכה ד' — תקיעת שופר אלס רמז צו תשובה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא, רמז יש בו, כלומר: עורו עורו ישנים משנתכם והקיצו נרדמים מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלה השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנותם בהבל וריק אשר לא יועילו ולא יצילו, הטיבו נא את דרכיכם ואת מעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה."

פשט

תקיעת שופר איז א גזירת הכתוב, אבער ס'איז דא א רמז — דער שופר וועקט אויף מענטשן זיי זאלן תשובה טון.

חידושים און ביאורים

1. **„גזירת הכתוב" — מקור און באדייט:** דער רמב"ם באזירט זיך אויף דער גמרא (ראש השנה) „למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו!" — ס'איז א גזירת הכתוב. דער רמב"ם מיינט דערמיט: די מצוה פון שופר איז נישט פרימער געמאכט אלס א מעסעדזש פאר דעם קליינעם מענטשעלע. ס'איז דער אייבערשטער'ס באפעל. אבער „רמז יש בו" — פאר דעם מענטש איז דא א רמז. אפשר מיינט „גזירת הכתוב" אז ס'איז נישט פאר דעם מענטש, נאר פאר דעם אייבערשטן אדער פאר דער תורה — און „רמז יש בו" איז דער צוגאב פאר דעם מענטש.

2. **שופר אלס מקור פאר עשרת ימי תשובה:** וואס איז דער מקור פון עשרת ימי תשובה? יום כיפור האט א פסוק — „כי ביום הזה יכפר עליכם." אבער עשרת ימי תשובה? ס'שטייט נאר „יום תרועה" — נישט דער דין פון תשובה. דער תירוץ: דער שופר גופא איז דער רמז אויף תשובה, און פון דעם שטאמט דער גאנצער ענין פון עשרת ימי תשובה.

3. **דער רמב"ם'ס „דרשה" — קאנעקשאן צו הלכות תשובה:** דער רמב"ם קאנעקט דעם שופר צו דעם פריערדיגן יסוד פון בינוני. דער בינוני דארף זיך אויפוועקן — און תקיעת שופר איז דער מעכאניזם וואס וועקט אים אויף.

4. **אנאליז פון דעם רמב"ם'ס לשון — שטופנווייזע תשובה:**

- **„עורו ישנים... הקיצו נרדמים"** — א קול שופר וועקט אויף א מענטש, ווי א הויכער קול.

- **„וחפשו במעשיכם"** — מאך דיין אייגענע דין וחשבון (נישט נאר דער אייבערשטער אין הימל, נאר דו אליין).

- **„חזרו בתשובה"** — דאס איז עזיבת החטא.

- **„וזכרו בוראכם"** — דאס איז קבלה על להבא. ווי דער רמב"ם האט געזאגט אין פרק ב' אז „וזכור את בוראך בימי בחורותיך" מיינט תשובה ווען מ'איז נאך יונג — זעט מען אז עיקר תשובה איז זכירת הבורא, נישט פארגעסן פונעם אייבערשטן.

5. **דער בינוני שלאפט — נישט דער רשע:** דער רשע איז נישט איינער וואס שלאפט — ער וויל זיין א רשע, ער פאפט אן. דער בינוני אבער — ער ווייסט אז ס'איז דא א באשעפער, ער טוט מצוות, נאר ער שלאפט אסאך. ער פארגעסט. דעריבער רעדט דער רמב"ם צו אים: **„אלה השוכחים את האמת בהבלי הזמן"** — דאס זענען די בינונים וואס ווייסן פון אמת, נאר פארגעסן עס ווייל זיי ווערן פארשפילט מיט צייטווייליגע נארישקייטן.

6. **„הבלי הזמן" — צייטווייליגע זאכן:** „זמן" מיינט צייטווייליגע זאכן — אלע זאכן פון עולם הזה, היינט דא, מארגן נישט דא. „אמת" מיינט נצחיות'דיגע זאכן — דער אייבערשטער.

7. **„שוגים כל שנותם":** „שוגים" איז דער לשון וואס דער רמב"ם נוצט אין סוף הלכות תשובה — ער ווייסט וואס ער האט געטון, נאר ער איז כסדר פארטראכט. „שנותם" קען מיינען שלאף (שינה) אדער יאר (שנה) —ביידע פאסן: ער פארשלאפט זיינע יארן.

8. **„לא יועילו ולא יצילו" — קאנעקשאן צו הלכות עבודה זרה:** דער לשון דערמאנט פון הלכות עבודה זרה, אבער דא זעט מען אז ס'איז טיפער — נישט נאר עבודה זרה, נאר אלע דברי הבל וריק זענען „לא יועיל ולא יציל."

9. **„מעלליכם" — תיקון הנפש:** „מעלליכם" מיינט אפשר פלענער (עלילה). דער רמב"ם מיינט: קוק אויף דיין נפש, פארשטיי וואס א מענטש'ס שלימות איז — נישט הבל וריק, נאר מצוות ומעשים טובים.

10. **„ויעזוב... דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה" — ממש לשון פון הגדרת תשובה:** דאס איז ממש וואס דער רמב"ם האט געזאגט פריער (פרק א-ב) אויף „מהי התשובה" — „שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו." מ'זעט קלאר אז דער רמב"ם פאנטאזירט אז ער זאגט די דרשה — ער שרייבט „כל אחד מכם" ווי ער רעדט צום עולם.

הלכה ד' (המשך) — „לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו..."

דער רמב"ם'ס ווערטער: „לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם כולו חציו זכאי וחציו חייב. חטא חטא אחד — הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת — הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו תשועה והצלה, שנאמר 'וצדיק יסוד עולם' — זה שצידק עצמו הכריע את כל העולם כולו לזכות והצילו."

פשט

א מענטש זאל זיך כסדר באטראכטן ווי ער איז אינמיטן — חציו זכאי וחציו חייב — און אזוי אויך די גאנצע וועלט. איין מצוה אדער עבירה קען מכריע זיין אלעס.

חידושים און ביאורים

1. **„לפיכך" — נפקא מינה למעשה:** דאס איז דער פראקטישער אויסקום פון דער גאנצער תיאריע פון צדיקים/בינונים/רשעים. ביז יעצט איז עס געווען טעארעטיש — יעצט קומט די נפקא מינה למעשה: יעדער מענטש, א גאנצע יאר (נישט נאר ראש השנה), זאל זיך באטראכטן אלס בינוני.

2. **נישט נאר ראש השנה — כל השנה כולה:** כאטש ראש השנה איז ווען מ'וועקט זיך אויף, זאגט דער רמב"ם אז דער מהלך גילט א גאנצע יאר. ווען א מענטש האט א גוטע מאמענט און ער טראכט — זאל ער טראכטן חציו זכאי וחציו חייב.

3. **חיזוק, נישט נאר מוסר:** א גרויסער חידוש: דאס איז נישט נאר א שרעקעדיגע מוסר-דרשה, נאר א גרויסע חיזוק-דרשה. געוועגליך טראכט א מענטש אז די וועלט איז שוין רובו חייב, שוין לאנג חרוב — „וואס וועל איך מאכן מיט איין מצוה?" זאגט דער רמב"ם: ניין! די וועלט איז בכלל נישט חרוב. זי האלט אויף א שפיץ — נאך איין מענטש מיט איין עבירה קען עס חרוב מאכן, און נאך איין מענטש מיט איין מצוה קען עס ראטעווען. דאס גיט אן אומגעהויערע פאוער — דיינע מעשים האבן ממש'דיגע באדייטונג. דאס איז אנטקעגן דעם געפיל פון ייאוש — „די וועלט איז אזוי corrupt, וואס וועל איך מאכן?" ניין — דיין איין מצוה, דיין קמחא דפסחא, קען זיין דער straw that broke the camel's back אין דער גוטער ריכטונג.

4. **„השחתה" — מבול:** „וגרם לו השחתה" מיינט ווי „השחית כל בשר את דרכו" — א מבול, א חורבן פון דער וועלט.

5. **„וצדיק יסוד עולם" — צדיק אלס פועל:** דער רמב"ם טייטשט דעם פסוק: „צדיק" מיינט נישט איינער וואס איז שוין א צדיק (דעמאלט רעדט מען נישט פון א בינוני). „צדיק" מיינט איינער וואס האט זיך **מצדיק געווען** — ער האט זיך גע'push'ט פון בינוני צו צדיק. ער איז „יסוד עולם" — ער האט מוסד יסוד געווען (אוועקגעשטעלט) די וועלט זי זאל שטיין סטאביל. „צדיק" איז דא א פועל (אקטיוו), נישט א שם עצם (סטאטיש).

הלכה ד' (המשך) — נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים

דער רמב"ם'ס ווערטער: „נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הכיפורים יותר מכל ימות השנה."

פשט

אין עשרת ימי תשובה פירט מען זיך צו מרבה זיין אין צדקה, מעשים טובים, און מצוות מער ווי א גאנץ יאר.

חידושים און ביאורים

1. **דער רמב"ם'ס סטרוקטור: באופן כללי** איז דא שקילת זכיות וחובות א גאנץ יאר, **במיוחד** עשרת ימי תשובה. באופן כללי דארף א מענטש אלעמאל זיך זען ווי חציו זכאי וחציו חייב, און טון מער מצוות. במיוחד אין עשרת ימי תשובה.

2. **דריי קאטעגאריעס:** דער רמב"ם טיילט אויס: (1) **צדקה** – געבן פאר ארימעלייט; (2) **מעשים טובים** – מדות טובות, גוטע מעשים; (3) **לעסוק**

במצוות – מצוות השם. ער לייגט נישט אריין ספעציפישע הלכות (ווי פת ישראל), נאר א כלליות'דיגע זאך. צדקה ווערט באטאנט ווייל עס איז איינע פון די גאר גרויסע מצוות, און עס איז אויך א חלק פון תשובה (ווי פריער אין רמב"ם).

הלכה ד' (המשך) – נהגו כולם לעמוד בלילה בעשרת ימי תשובה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „ונהגו כולם לעמוד בלילה בעשרת ימי תשובה להתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי כיבושין עד שיאור היום."

פשט

דער מנהג איז זיך אויפצוועקן ביינאכט (פריער ווי געווינטלעך) און זאגן סליחות – תחנונים און כיבושין – ביז ס'ווערט ליכטיג.

חידושים און ביאורים

1. **„כולם" – חיוב פאר יעדן אידן:** דער רמב"ם זאגט „כולם" – דאס מיינט עס איז א מנהג כל ישראל.

2. **דברי תחנונים vs. דברי כיבושין: דברי תחנונים** – מ'בעט דעם אייבערשטן. **דברי כיבושין** – מוסר ווערטער וואס רעדן צום מענטש (למשל: דו גייסט שטארבן, דיין נשמה בעט זיך). אסאך סליחות זענען ביאוטיפול מוסר דרשות, און אסאך זענען תחנונים.

3. **קשיא: פארוואס האט דער רמב"ם נישט אויסגערעכנט תפילה אין דער ליסטע פון צדקה, מעשים טובים, מצוות?** ער ברענגט תחנונים/כיבושין ערשט באזונדער.

- **תירוץ 1:** דברי כיבושין איז נישט תפילה – עס אי

ז התעוררות וואס ברענגט צו צדקה און מעשים טובים. עס איז א המשך פון שופר – עס דערמאנט דעם מענטש.

- **תירוץ 2 (אפשר):** דברי תחנונים קען זיין א חלק פון חסד מיט בריות – מ'איז מתפלל פאר אנדערע מענטשן וואס זענען אין צרות.

4. **דער גרונט פאר סליחות:** דער **בינוני** דארף נאך איין מצוה. א גאנץ יאר דארף ער אויך, אבער ספעציעל אין עשרת ימי תשובה.

הלכה ה' – מעביר ראשון ראשון

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אין מחשבין עליו תחלת עון שחטא בו ולא שני, אלא משלישו ואילך. אם נמצאו עונותיו משלישו ואילך מרובין על זכיותיו – מצרפין אותן עבירות ודנין אותו על הכל. ואם נמצאו זכיותיו כנגד עונותיו משלישו ואילך – מעבירין על עונותיו ראשון ראשון, לפי שהשלישי נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים. שנאמר 'הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר'."

פשט

ווען מ'רעכנט א מענטש'ס עבירות, רעכנט מען נישט די ערשטע צוויי. מ'הייבט אן פון דער דריטער. אויב פון דער דריטער און ווייטער זענען עבירות מער ווי זכיות – ברענגט מען צוריק אויך די ערשטע צוויי און מ'איז אים דן אויף אלעם. אויב זכיות זענען מער – איז מ'מוחל יעדע עבירה „ראשון ראשון."

חידושים און ביאורים

1. **דער מעכאניזם פון „מעביר ראשון ראשון":** דאס איז אן אינטערעסאנטער „טריק" וויאזוי מ'איז מצדיק א מענטש מיט רוב זכיות. די ערשטע צוויי עבירות זענען שוין מוחל געווארן. די דריטע ווערט יעצט „די ערשטע" – און די ערשטע רעכנט מען נישט. דעמאלטס ווערט די פערטע „די ערשטע" – און אזוי ווייטער. **יעדע עבירה ווערט באהאנדלט ווי „נאר די ערשטע"** ווייל די פריערדיגע איז שוין מוחל געווארן. אזוי ווערן אלע עבירות מוחל, איינע נאך איינע.

2. **גרונט-שאלה: פון וואו האט דער רמב"ם אז רוב זכיות מיינט אז די עבירות ווערן אינגאנצן בטל?** ביי רוב בעלמא גייט מען נאך דער רוב, אבער דאס מיינט נישט אז דער מיעוט איז בטל! דער רמב"ם זאגט אבער: **„כל אותן העוונות נמחלין לו ולא נשאר לו עוון כלל."** דער מקור איז דער פסוק „ימשוך זכיותיו על עונותיו וצדק" – און דער מעכאניזם איז „מעביר ראשון ראשון."

3. **נפקא מינה ביי רובו חייב:** ווען פון דער דריטער און ווייטער איז ער רובו חייב, איז עס נישט אזא גרויסע נפקא מינה אז מ'ברענגט צוריק די ערשטע צוויי (ער איז סתם אזוי רוב עבירות), אבער מ'קען פון זיי **אויך אראפגיין** – ער באקומט עונש אויך פאר זיי.

4. **ווען הייבט זיך אן דער חשבון?** עס איז נישט קלאר ווען דער חשבון הייבט זיך אן. איין צוגאנג: נאך יום כיפור, נאך חתונה, נאך יעדן מאמענט וואס מ'הייבט אן א נייע חשבון – די ערשטע צוויי עבירות קאונטן נישט. אויב א מענטש האט נאר צוויי עבירות און איין מצוה – איז ער א צדיק, ווייל מ'רעכנט נישט די ערשטע צוויי.

5. **צי איז דאס חוזר וניעור?** דער רמב"ם זאגט **נישט** אז נאכדעם וואס מ'איז מוחל, און ער הייבט אן צוריק צו זינדיגן, זאל מען חוזר זיין אויף די אלטע עבירות. אויב ער לעבט נאך און ער הייבט אן צוריק, הייבט זיך אן א **נייע חשבון** מיט רוב זכיות. עס איז דא מפרשים וואס זאגן אז דאס רעדט **בשעת מיתה,** אבער דער רמב"ם מאכט נישט דעם חילוק.

6. **יחיד vs. ציבור:** ביי א **יחיד** איז מען מוחל די ערשטע צוויי מאל, און פון דריטן מאל אן הייבט זיך אן דער חשבון – לויט דעם פסוק „הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר." ביי א **ציבור** איז מען מוחל די ערשטע דריי מאל, און פון פערטן מאל אן הייבט זיך אן דער חשבון – לויט דעם פסוק „על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו."

7. **פראקטישע שאלה – ווען הייבט זיך אן דער חשבון?** פראקטיש האלט יעדער שוין טיף אינמיטן לעבן, און אפילו א טאג נאך יום כיפור האט מען שוין מסתמא דריי מאל געזינדיגט. א מעגליכע תירוץ: אפשר רעכנט מען נאך יום כיפור'ס מחילה פון ס'נייע.

8. **אפשר רעכנט מען יעדע סארט עבירה באזונדער:** א קולא – מ'רעכנט נישט אלע עבירות צוזאמען, נאר יעדע מין עבירה באזונדער. ד.ה., ווען מ'רעדט וועגן לשון הרע, רעכנט מען נישט די ערשטע צוויי מאל לשון הרע; ווען מ'רעדט וועגן חילול שבת, רעכנט מען באזונדער. דער רמב"ם זאגט עס נישט קלאר.

9. **פשט אויפ'ן דרך פון תיקון הנפש:** „נדנך ריבה" מיינט אז ער איז געווארן אזא סארט מענטש. צוויי מאל איז נאך א מקרה, דריי מאל איז שוין א הרגל – א חזקה (אזוי ווי תוספות'ס כלל). ביי א ציבור איז שווערער צו מאכן א חזקה, דערפאר דארף מען פיר מאל.

הלכה וועגן בינוני מיט מחצה עוונות (כולל תפילין)

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אם היתה בכלל מחצה עונותיו שלא הניח תפילין מעולם... דנין אותו כפי חטאיו ויש לו חלק לעולם הבא."

פשט

א בינוני – מחצה על מחצה זכיות און עוונות – אפילו צווישן זיינע עוונות איז אז ער האט קיינמאל נישט געלייגט תפילין, באקומט ער א דין לויט זיינע חטאים, אבער ער האט א חלק לעולם הבא.

חידושים און ביאורים

1. **פארוואס ברענגט דער רמב"ם דווקא תפילין?** ער ברענגט תפילין ווייל ס'שטייט אין דער גמרא (קרקפתא דלא מנח תפילין), אבער לויט ווי דער רמב"ם ברענגט עס קומט אויס אז תפילין איז נישט מער חמור ווי קיין אנדערע מצוה – ס'איז נאר א פרט.

2. **וואס מיינט „בינוני" דא?** בינוני מיינט דא עקזאקט מחצה על מחצה. אויב ער האט רוב זכיות, איז ער א צדיק גמור און באקומט נישט קיין שום

עונש. דער חידוש איז אז אפילו ביי מחצה על מחצה, ווען צווישן זיינע עוונות איז אזא חמורע זאך ווי שלא הניח תפילין מעולם, האט ער נאך אלץ א חלק לעולם הבא.

3. **דער אייבערשטער איז מרחם אויף בינונים:** אין דער גמרא שטייט אז ביי מחצה על מחצה איז דער אייבערשטער „נוטה כלפי חסד." רבן שמעון בן גמליאל זאגט אז דאס מיינט א בינוני. דער רמב"ם ברענגט נישט דעם ענין אזוי קלאר.

הלכה וועגן רשעים שעונותיהם מרובים – חלק לעולם הבא

דער רמב"ם'ס ווערטער: „וכן כל הרשעים שעונותיהם מרובים, דנין אותם כפי חטאיהם, ויש להם חלק לעולם הבא. שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו, שנאמר 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ'."

פשט

אפילו רשעים מיט א ריבוי עבירות באקומען אן עונש לויט זייערע חטאים, אבער זיי האבן א חלק לעולם הבא. „ארץ" איז א משל – ארץ החיים, דער עולם הנשמות.

חידושים און ביאורים

1. **„ארץ" אלס משל:** דער רמב"ם טייטשט אז „לעולם יירשו ארץ" מיינט נישט ארץ ישראל, נאר ארץ החיים – דער עולם הנשמות וואו די נשמה לעבט אויף אייביג, והיא עולם הבא.

2. **חסידי אומות העולם:** דער רמב"ם ברענגט דעם חידוש (פון גמרא חלק) אז אויך חסידי אומות העולם האבן א חלק לעולם הבא. אויב זיי וואלטן געווען גאנצע צדיקים וואלטן זיי נישט געקענט זיין חסידי אומות העולם – ס'פעלט זיי עפעס (נאר שבע מצוות בני נח), אבער א חלק לעולם הבא האבן זיי.

3. **דער רמב"ם'ס עיקר כוונה:** ער וויל צוקומען צו דעם אז סיי בינונים סיי רשעים האבן א חלק לעולם הבא (נאר דער רשע'ס חלק איז אסאך קלענער), כדי אריינצופירן דעם ענין פון **„ואלו שאין להם חלק לעולם הבא"** – די וואס פארלירן אינגאנצן.

הלכה וועגן עבירות וואס זענען „דיעל-ברעיקערס"

פשט

ס'זענען דא געוויסע עבירות וואס אפילו ווען איינער האט רוב מצוות כנגד, פארלירט ער זיין חלק לעולם הבא – „דיעל-ברעיקערס" וואס צעשטערן דעם גאנצן חשבון.

חידושים און ביאורים

1. **אסימעטריע ביי זכויות vs. עבירות:** ביי טובות מרובות זאגט דער רמב"ם נישט אז ס'איז דא איין מצוה וואס קען אויפוועגן אלע עבירות שבתורה. אבער ביי עבירות זאגט ער יא אז געוויסע חטאים צעשטערן אלעס.

„ואלו שאין להם חלק לעולם הבא"

דער רמב"ם'ס ווערטער: „ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, אלא נכרתים ואובדים ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים."

פשט

די וואס האבן נישט קיין חלק לעולם הבא ווערן נכרת, פארלוירן, און באשטראפט אויף אייביג.

חידושים און ביאורים

1. **סתירה: נכרת אבער נידון?** דער רמב"ן פרעגט שוין אין זיין בריוו א סתירה: אויב כרת מיינט (לויט'ן רמב"ם אין פרק ח' הלכה ה') אז מ'פארדארבט אינגאנצן – די נשמה עקזיסטירט נישט מער – וויאזוי קען מען זיין „נידון לעולם ולעולמי עולמים"?

2. **א מעגליכער תירוץ לויט'ן רמב"ם'ס שיטה:** „נידון לעולם ולעולמי עולמים" מיינט אז דער דין פון נכרת ואובד גופא גייט פאר אייביג – ד.ה., אייביג ווען זיין נשמה באקומט נישט עקסעס צו עולם הבא, דאס אליין איז דער עונש. ס'איז נישט אז ער ליידט אקטיוו, נאר דער פאקט אז ער הערט דעם אייבערשטנ'ס קול נישט, פילט אים נישט – דאס איז דער אייביגער דין.

3. **פראבלעם מיט דעם תירוץ:** די לשון הגמרא זאגט „יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חודש" – ס'קלינגט ווי אן אקטיווער עונש אין גיהנום, נישט בלויז אבסענס פון עולם הבא. דער רמב"ם האט אפנים אנדערש געלערנט די גמרא.

חמשה מינים

דער רמב"ם'ס ווערטער: „חמשה הן הנקראים מינים"

פשט

דער רמב"ם דעפינירט „מין" אלס איינער וואס איז כופר אין דער אייבערשטער – ער גלייבט נישט אין דער אייבערשטער אזוי ווי מ'דארף גלייבן. אלע פינף זענען וועריאציעס פון כפירה אין די ריכטיגע אמונה וועגן הקב"ה.

חידושים און ביאורים

1. **דער ווארט „מין" ביים רמב"ם vs. אין גמרא:** אין גמרא קען „מינים" מיינען פארשידענע זאכן, אבער דער רמב"ם האט א ספעציפישע הגדרה – איינער וואס האט א כפירה אין דער אייבערשטער'ס מציאות/עצמות.

2. **די פינף מינים קאָרעספאָנדירן צו הלכות יסודי התורה פרק א'** – זיי זענען דער אפאזיט פון די פיר יסודות וועגן דער אייבערשטער: (א) שישנו – ער איז דא; (ב) שהוא אחד – ער איז איינס; (ג) שאינו גוף – ער איז נישט קיין גוף; (ד) שהוא ראשון/צור לכל – ער איז דער מקור פון אלעם. די פיפטע (עובד כוכב ומזל) איז א בחינת עובד, נישט א בחינת אומר.

די פינף מינים בפרטיות:

(1) „האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג":

חידוש: „מנהיג" מיינט נישט דאס זעלבע ווי „משגיח." מנהיג מיינט אז אן אים וואלט גארנישט געווען – אזוי ווי דער רמב"ם זאגט אין יסודי התורה „מנהיג הגלגל." ער פירט באופן כללי, נישט דווקא באופן פרטי. איינער וואס זאגט ס'איז יש אלוה אבער ער איז נישט משגיח – דאס שטייט נישט דא אלס מין.

(2) „והאומר שיש שם מנהיג אבל הם שנים או יותר" – ס'איז יא דא א מנהיג, אבער מער ווי איינער.

(3) „והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה" – ס'איז דא איין גאט, אבער ער איז א גוף.

[דיגרעסיע: דער ראב"ד און די מחלוקת וועגן גוף – דער באקאנטער ראב"ד שרייבט אז „גדולים וטובים" האבן זיך געטעות אין דעם. דער בעל התניא ברענגט דעם ראב"ד. **ר' שלמה פישער** האט געזאגט אז ס'איז קלאר אז די הלכה איז ווי דער ראב"ד (אז אזא מענטש הייסט נישט מין). **ר' חיים** האט מסביר געווען דעם רמב"ם מיט א שיינעם פשט, אבער אויך געפסק'נט ווי דער ראב"ד. **דער רבי** פסק'נט אויך ווי דער ראב"ד. דער ראב"ד איז מודה אז דער אמת איז ווי דער רמב"ם (אז דער אייבערשטער איז נישט קיין גוף), נאר זיין חולק איז אויף דער הלכה – אז אזא מענטש הייסט נישט „מין."]

(4) „וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל" – דער אייבערשטער איז נישט אליין דער ערשטער און דער מקור פון אלעם.

חידוש — וואס איז דער חילוק צווישן #2 און #4? #4 רעדט נישט דערפון אז ס'איז דא צוויי גאטן אויף דער וועלט, נאר אז דער אייבערשטער איז נישט דער „ראשון" — ער איז נישט דער מקור פון אלעם. למשל, אז דער אייבערשטער האט באשאפן די וועלט פון מאטעריאל וואס איז שוין דא געווען (קדמות העולם/קדמות החומר). **דער ראב"ד** ברענגט דעם מדרש/גמרא פון דעם אפיקורס וואס האט געזאגט אז דער אייבערשטער איז א „צייר גדול" וואס האט געטראפן גוטע „סממנים" (פעינטס) — מיינענדיג אז ס'איז דא מאטעריאל באזונדער פון דער אייבערשטער. איין מפרש זאגט אז #4 מיינט קדמות העולם, אבער **דער רמב"ם האט דאס נישט בפירוש געזאגט** — ער האט עס מכוון נישט געזאגט. חידוש בריאת העולם שטייט אויך נישט בפירוש אין דער ליסטע פון מינות.

(5) „וכן העובד לכוכב ומזל כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים" — איינער וואס דינט א כוכב/מזל אלס מליץ (פארמיטלער) צווישן אים און דער אייבערשטער.

חידושים:

- דאס איז אנדערש ווי די ערשטע פיר — דא איז דער פראבלעם נישט „האומר" (וואס ער זאגט/גלייבט) נאר „העובד" (וואס ער טוט). ער ווייסט אז ס'איז דא נאר איין רבונו של עולם, אבער ער דינט א פסעודא-כח אלוהי אלס מליץ.

- **דער רמב"ם זאגט נישט „האומר שיש מליצים"** — ס'קען זיין אז ס'איז דא מליצים, דער עיקר פראבלעם איז „העובד למליץ."

- **ס'איז זייער אינטערעסאנט** אז אן עובד עבודה זרה הייסט א „מין" — מ'טרעפט נישט אין ערגעץ אנדערש אז אן עובד עבודה זרה הייסט א מין. אפשר מיינט דער רמב"ם אז אפילו ער האט נאר א טעות „לשם שמים" (ער מיינט צו דינען דעם אייבערשטער דורך א מליץ), הייסט ער א מין — ענלעך צו דער ערשטער וואס האט געמאכט די טעות פון עבודה זרה (אנוש).

שאלה: צי „אין להם חלק לעולם הבא" איז אן עונש, אדער ס'איז פשוט אז זיין נשמה איז נישט משיג די אמת'ות? דער רמב"ם איז נישט מסביר דא, אבער דא משמע אז ס'איז אן עונש.

שלשה אפיקורסים

דער רמב"ם'ס ווערטער: „שלשה הן הנקראים אפיקורסים: (1) האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם; (2) והמכחיש נבואתו של משה רבינו; (3) האומר שהבורא אינו יודע מעשה בני אדם."

פשט

דריי סארטן אפיקורסים — (1) לייקנט נבואה בכלל, (2) לייקנט משה'ס נבואה, (3) זאגט דער בורא ווייסט נישט וואס מענטשן טוען.

חידושים און ביאורים

1. **אפיקורס vs. מין — דער יסוד'דיגער חילוק:** א מין איז מכחיש אין דער אייבערשטער'ס עצמות/מציאות. אן אפיקורס איז נישט מכחיש אין דער אייבערשטער'ס עצמות — זיין טעות איז אין דער אייבערשטער'ס **פעולות**, ספעציפיש אין „הגעת הידיעה" — אז דער אייבערשטער שיקט חכמה/ידיעה צו מענטשן. ער איז מחולק אין עפעס איינס פון די אייבערשטער'ס פעולות, נישט אין זיין מציאות.

2. **„מכחיש נבואתו של משה" — וואס מיינט דאס?** דער רמב"ם אין יסודי התורה זאגט אז א נביא וואס זאגט משה איז נישט געווען גרעסער ווי סתם א נביא איז מכחיש נבואתו של משה. דאס מיינט: „מכחיש נבואתו של משה" מיינט מכחיש דעם **סארט** נבואה וואס משה האט געהאט — א בעסערע, יוניקע סארט „מדה שמגיעה מהבורא לבני אדם." אבער דער רמב"ם זאגט עס נישט קלאר — ער וואלט געדארפט זאגן „האומר שמשה היה נביא אבל לא בבחינת נבואת משה."

3. **„שהבורא אינו יודע מעשה בני אדם" — פארוואס נוצט ער דא דעם ווארט „בורא"?** ביז יעצט האט ער געזאגט „ריבון" אדער „אלוה", און דא זאגט ער „בורא." דער תירוץ: דאס איז קאנעקטעד מיט בריאה — ער האט זיי באשאפן אבער ווייסט נישט וואס זיי טוען נאכדעם. דאס איז פארבונדן מיט אפיקורסות ווייל עס נעגירט דעם קשר פון ידיעה צווישן דעם אייבערשטן און מענטשן. דער חילוק: ס'קען זיין א רילעישאנשיפ פון בריאה אדער הנהגה, אבער דאס אז עס איז מיט א ידיעה, מיט א סדר, מיט דעת — דאס איז וואס ער איז מכחיש.

4. **מקור פאר דעם רמב"ם'ס הגדרה פון אפיקורס:** דער רמב"ם'ס הגדרה שטימט נישט מיט דער גמרא'ס פשט. די גמרא אין סנהדרין זאגט אז „אפיקורס" מיינט איינער וואס זאגט „מה הניא לן רבנן" (הפקרות/חוצפה קעגן חכמים), וואס איז טאקע א גרויסע חוצפה אבער נישט די זעלבע חומרא ווי דעם רמב"ם'ס אפיקורס. **עס איז נישט קלאר פון וואו דער רמב"ם האט זיין מקור** פאר דעם ספעציפישן אינהאלט פון אפיקורסות. אפשר האט דער רמב"ם גענומען אלע זאכן וואס ער האט געהאלטן אז א איד מוז גלייבן, און זיי אריינגעלייגט אין די קאטעגאריעס.

שלושה הן הכופרים בתורה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „שלושה הן הכופרים בתורה: (1) האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה; (2) הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה, והכחיש מגידיה כגון צדוק ובייתוס; (3) האומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אף על פי שהוא מאמין שהיא כולה מעם השם, כגון הנוצרים וההגרים."

פשט

דריי סארטן כופרים בתורה — לייקנט אז תורה איז פון ה', לייקנט תורה שבעל פה, אדער זאגט אז ה' האט געטוישט/מבטל געווען מצוות.

חידושים און ביאורים

1. **„אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת" — ווי קען דאס זיין כופר בתורה?** „כופר בתורה" קלינגט ווי כופר אין דער גאנצער תורה, אבער דא רעדט מען אפילו פון איין ווארט! דער תירוץ: ווייל אויב איינער זאגט דעם פסוק יא און דעם פסוק נישט, האט ער נישט קיין שום וועג צו מחלק זיין וועלכע פסוק יא און וועלכע נישט — ס'איז נישט קיין חילוק צווישן א פרט און א כלל. דערפאר איז אפילו כפירה אין איין ווארט שוין כפירה אין דער גאנצער תורה.

2. **„מעם ה'" — נישט „מפי ה'":** דער רמב"ם נוצט דעם לשון „מעם ה'" (פון ביי ה'), נישט „מפי ה'" (פון ה'ס מויל). דאס מיינט אז מ'איז נישט מחויב צו גלייבן אז דער אייבערשטער „רעדט" אדער „שרייבט" אין א פשוט'ן זין. דער רמב"ם אין פירוש המשנה אין סנהדרין זאגט „שהגיע אליו בדרך שאין אנו יודעים" — מיר דארפן נישט וויסן וויאזוי עס האט געארבעט, נאר גלייבן דערין.

3. **כופר בפירושה — תורה שבעל פה:** „הכחיש מגידיה" מיינט ער איז מכחיש די מוסרי התורה שבעל פה — אלע חכמים און נביאים וואס האבן איבערגעגעבן דעם פירוש מפי משה דור לדור. דער רמב"ם ברענגט א דוגמא: צדוק וביתוס. דאס איז דער ערשטער מאל וואס דער רמב"ם ברענגט א קאנקרעטע דוגמא פון א מענטש/גרופע — ווייל מ'דארף וויסן אז ס'איז דא אזעלכע גרופעס.

4. **„החליף מצוה זו במצוה אחרת" — דער דריטער סארט:** דער מענטש גלייבט אז ס'איז געווען א תורה פון ה', אבער דער אייבערשטער האט שפעטער געטוישט מצוות. **חידוש:** דער רמב"ם זאגט דווקא „החליף" (געטוישט), נישט סתם אראפגענומען. אויב איינער נעמט סתם אראפ א מצוה, איז ער אזוי ווי דער ערשטער סארט — וואס זאגט אז איין תיבה איז נישט פון ה'. דער חידוש פון דעם דריטן סארט איז אז ער גלייבט „שהיא

כולה מעם השם" – ער גלייבט אין דער גאנצער תורה, נאר ער זאגט אז שפעטער האט דער אייבערשטער זיך מיישב געווען און געטוישט.

5. **„כגון הנוצרים וההגרים":** „הגרים" מיינט מוסולמענער – ווייל זיי זענען אייניקלעך פון הגר (אם ישמעאל). עס ווערט דיסקוטירט צי דער רמב"ם האט מורא געהאט צו שרייבן „ישמעאלים" בפירוש, אדער צי „הגרים" איז א לשון משנה פאר דת ישמעאל. אין הלכות מלכים שרייבט ער יא בפירוש.

6. **וואס פעלט: דער וואס זאגט אז אידן האבן פארדרייט די תורה:** די מוסולמענער האבן צוויי שיטות – (א) דער אייבערשטער האט געגעבן א נייע תורה (דאס ברענגט דער רמב"ם), (ב) די אידן האבן פארדרייט/געפאלשט די אריגינעלע תורה (דאס ברענגט דער רמב"ם **נישט** דא). אין די י"ג עיקרים איז דא אן עיקר אז די תורה וואס מיר האבן היינט איז די זעלבע תורה – וואס איז קעגן יענע צווייטע שיטה. אבער אין הלכות תשובה שטייט נישט יענע סארט כפירה.

כופר בתחיית המתים / ביאת הגואל

דער רמב"ם ס'ווערטער: „כופר בתחיית המתים, כופר בביאת הגואל."

פשט

איינער וואס לייקנט תחיית המתים אדער ביאת הגואל.

חידושים

דער רמב"ם איז נישט מפרש גארנישט ביי דעם – עס איז פשוט: איינער זאגט ס'גייט נישט זיין קיין תחיית המתים אדער ביאת הגואל, מ'דארף נישט צולייגן גארנישט.

שניים הם המשומדים

משומד לעבירה אחת

דער רמב"ם ס'ווערטער: „זה שהחזיק עצמו לעבור עליה תמיד... והתפרסם בה והורגל... אפילו היתה מן הקלות, כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנז או להקיף פאת ראשו, ונמצא כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו – הרי זה משומד לאותו דבר."

פשט

א משומד לעבירה אחת איז איינער וואס האט זיך מחזיק געווען צו טון א באשטימטע עבירה בזדון, שטענדיג, ער איז נתפרסם און מורגל אין דעם, ביז די מצוה עקזיסטירט נישט ביי אים. אפילו אויב עס איז א קלה עבירה.

חידושים און ביאורים

1. **נאר לאוין, נישט עשין:**ביידע דוגמאות וואס דער רמב"ם ברענגט – שעטנז און הקפת פאת הראש – זענען לאוין, נישט מצוות עשה. עס זעט אויס אז דער רמב"ם רעדט נישט פון א משומד למצוות עשה.

2. **די באדייטונג פון „משומד":** דאס ווארט „שמד" מיינט אריגינעל פארטיליגונג – „להשמיד להרוג ולאבד." די חכמים האבן דאס אפליצירט אויף א ספיריטועלע פארטיליגונג.

3. **להכעיס vs. לתיאבון:** צו באקומען דעם שטאטוס פון משומד דארף עס זיין להכעיס – ער איז אקטיוו קעגן די מצוה, נישט בלויז אז ער האט נישט קיין כח. „להכעיס" מיינט נישט נאר צו מאכן דעם אייבערשטן ברוגז, נאר אז ער איז פאר ריעל קעגן די מצוה – ער שטעלט זיך דערקעגן.

4. **פארגלייך מיט כופר באיין מצוה:** א שטארקע ענליכקייט צווישן משומד לעבירה אחת און דעם פריערדיגן דין פון איינער וואס גלייבט נישט אין איין פסוק פון תורה. ביי כופר – ער גלייבט נישט אין דער מצוה אבער טוט נישט קיין עבירה; ביי משומד – ער גלייבט אפשר, אבער ער עקט אויס די מצוה אין פראקטיק אזוי אז „בטלה מצוה זו מן העולם אצלו." ביידע ברענגען צום זעלבן רעזולטאט – די מצוה עקזיסטירט נישט ביי אים.

משומד לכל התורה כולה

דער רמב"ם ס'ווערטער: „כגון החוזר לדת הגוים בשעה שגוזרין שמד, ויאמר מה בצע לי לדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שהן שלמים ותקיפים – הרי זה מומר לכל התורה כולה."

פשט

א משומד לכל התורה כולה איז איינער וואס אין א שעת השמד גייט ער צו די גוים'ס דת, ווייל ער זעט אז די אידן זענען שוואך און ער וויל זיין מיט די שטארקע.

חידושים און ביאורים

1. **די לשון „חוזר":** „חוזר לדת הגוים" מיינט ער גייט נאך די דעת הגוים – ער דערשרעקט זיך פון שמד און פאקערט אויף מקדש שם שמים. אין א שעת השמד דארף מען זיך מוסר נפש זיין, און ער טוט עס נישט.

2. **פארקערטע פון א גר צדק:** דער משומד לכל התורה איז דער פונקט פארקערטע פון א גר צדק. א גר זאגט: „איך וויל זיין מיט די אידן וואס זענען שפלים ונדחים." א משומד זאגט: „לאמיר גיין מיט די ווינערס." די לשון פון דעם רמב"ם איז זייער ענליך צו וואס מען זאגט צו א גר ביי גיור, נאר אין פארקערטע ריכטונג.

3. **נישט דווקא עבירות – נאר די אמירה:** דער עיקר איז נישט אז ער טוט אלע עבירות שבתורה. דער עיקר איז די אמירה – „ויאמר" – ער זאגט אז ער איז מיט די דרכי הגוים. „חוזר לדת הגוים" מיינט אז ער טוט זייערע מנהגים, ער שטעלט זיך אויף זייער זייט. דאס איז א סטעיטמענט, נישט נאר מעשים.

4. **חילוק צווישן נכשל בשעת השמד און משומד:** אויב איינער ווערט סתם נכשל אין א עבירה אין שעת השמד מיט א צובראכן הארץ, איז ער נאר עובר אויף יענע עבירה און מבטל מצות קידוש השם. אבער דא רעדט מען ווען ער ווערט קאנווערטעד – ער שטעלט זיך אויף די גוים'ס זייט.

5. **קשיית הראב"ד:** דער ראב"ד פרעגט: אויב ער איז חוזר לדת הגוים, איז ער חמור – ער איז מודה בעבודה זרה, און ער זאל זיין א מין! דער תירוץ: „חזרת הדת" מיינט נישט דווקא אז ער גלייבט אין עבודה זרה. ער איז א פראקטישער מענטש – ער פרעגט „וואו ליגט די פאוער?" נישט אז ער איז עוסק אין אמונה. אבער דער ראב"ד איז גערעכט אז אויב ער איז טאקע חוזר לדת הגוים ממש, איז ער א מין – אלזא מוז „חזרת הדת" מיינען א פראקטישע אידענטיפיקאציע מיט די גוים, נישט אמונה אין זייער דת.

מחטיא את הרבים

דער רמב"ם ס'ווערטער: „אחד שהחטיא בדבר גדול כירבעם... ואחד שהחטיא בדבר קל אפילו לבטל מצות עשה. ואחד האונס את חבירו עד שיחטא... כמנשה שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה... ואחד שהטה את חבירו כישוע שהיה מדיח."

פשט

מחטיא את הרבים כולל סיי איינער וואס צווינגט מענטשן צו זינדיגן (ווי מנשה) און סיי איינער וואס רעדט זיי איין (ווי ישוע הנוצרי). סיי א גרויסע עבירה סיי א קליינע, אפילו ביטול מצות עשה.

חידושים און ביאורים

1. **ערשטע מאל מצות עשה:** דאס איז דער ערשטער פלאץ אין דער ליסטע וואו מצות עשה קען ארייגליגן א מענטש אין די קאטעגאריע – דורך מחטיא את הרבים. ביי משומד לעבירה אחת האט דער רמב"ם נאר לאוין דערמאנט, אבער ביי מחטיא שטייט „אפילו לבטל מצות עשה."

2. **צדוקי ובייתוסי ווי מחטיאים:** דער רמב"ם ברענגט צדוקי ובייתוסי ווי דוגמא פון מחטיא את הרבים מיט כפירה בעיקר. דער רמב"ם אין אן אנדער פלאץ זאגט אז זייערע בתי דינים האבן איינגעוואנדן שוחד, און זייער כפירה איז געקומען פון נגיעות – זיי זענען געווארן כופרים ווייל די רבנים זענען זיי געשטאנען אין וועג.

3. **מנשה'ס רציחות:** דער רמב"ם זאגט אז מנשה „היה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה." עס שטייט „ודם נקי שפך מנשה הרבה מאד" — אבער דאס רעדט פון רציחות בכלל. דער רמב"ם כאפט עס פון דעם צוזאמענשטעל.

4. **ישוע הנוצרי ווי מדיח:** דער רמב"ם ברענגט ישוע הנוצרי ווי דוגמא פון מחטיא דורך הטיה (איבעררעדן), נישט דורך אונס. דער רמב"ם נוצט די לשון „מדיח" — וואס פארבינדט מיט מסית ומדיח פון הלכות עבודה זרה. אבער „הטה" קען מיינען ברייטער — ער האט מטה געווען קעגן תורה שבעל פה אדער אנדערע ענינים, נישט נאר עבודה זרה.

5. **מחטיא ווי א „קאמפיין":** מחטיא את הרבים מיינט א סיסטעמאטישע פעולה צו ברענגען אנדערע צו זינדיגן.

6. **מען קען זיין אין מער ווי איין קאטעגאריע:** א מענטש קען זיין סיי א מין סיי א מחטיא את הרבים.

פורש מדרכי ציבור

דער רמב"ם'ס ווערטער: „אפילו לא עבר עבירות, אלא נבדל מעדת ישראל, ואינו עושה מצוות בכללם, ואינו נכנס בצרתם, ולא מתענה בתעניתם, אלא הולך בדרכו כאחד מגוי הארץ, וכאילו אינו מהם."

פשט

א פורש מדרכי ציבור איז איינער וואס שיידט זיך אפ פון כלל ישראל — אפילו ער טוט נישט קיין עבירות, נאר ער טוט מצוות אליין, ער איז נישט א חלק פון זייערע צרות, ער פאסט נישט ווען זיי פאסטן, ער גייט זיך אין זיין אייגנעם וועג ווי א גוי.

חידושים און ביאורים

1. **חילוק פון משומד לכל התורה:** דער משומד לכל התורה זאגט „איך ווער א גוי." דער פורש מדרכי ציבור זאגט „איך ווער נישט קיין גוי — איך וועל זיצן אינדערהיים, לייגן תפילין, היטן שבת. אבער די רבנים זענען גוזר תענית? וואס דארף איך דאס?" ער טוט מצוות, אבער נישט מיט זיי. ער גייט נישט אין שול, ער האט א בית המדרש אפגעטיילט פון די קהילה.

2. **ווי קומט מען דערצו?** דער ריכטיגע וועג צו קומען צו דעם איז ווען איינער זאגט „אלע זענען רשעים" — און דעריבער גייט ער נישט צוזאמען מיט דעם ציבור. א טיילונג איז א חשש פורש מדרכי ציבור, און מען דארף אכטונג געבן. און אויב דו ביסט אליין א „ציבור" — דו קענסט נישט מאכן דיין וועג דער ציבור.

3. **הסתר פנים:** „מי שאינו בהסתר פנים אינו מהם" — איינער וואס איז נישט א חלק פון דעם הסתר פנים פון כלל ישראל, איז ער נישט פון זיי.

4. **פראקטישע נפקא מינה — האלאקאוסט:** מענטשן וואס זאגן „אויב ס'וועט זיין חס וחלילה א האלאקאוסט, וועל איך מיך מציל זיין" — דארף מען וויסן אז אויב אויף כלל ישראל איז א גזירה, ביסטו אויך א חלק דערפון.

5. **ראיה פון מרדכי צו אסתר (מגילת אסתר ד:יד):** „כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו" — דאס איז א מוסטער-ביישפיל פון דעם ענין אז מען קען זיך נישט אפטיילן פון כלל ישראל'ס צרות.

6. **„אכול ושתו כי מחר נמות" (ישעיה כב:יג):** די גמרא זאגט אז דער פסוק גייט אויף דעם פורש מדרכי ציבור — מענטשן אין ישעיה'ס צייט, ווען ס'איז געגאנגען קומען א חורבן, האבן געזאגט „עסט, טרינקט, אויב מען שטארבט וועט מען שטארבן."

העושה עבירות ביד רמה

דער רמב"ם'ס ווערטער: „העושה עבירות ביד רמה כגון ירבעם, בין שעשה קלות בין שעשה חמורות — אין לו חלק לעולם הבא. וזהו הנקרא מגלה פנים בתורה, ולא בוש מדברי תורה."

פשט

איינער וואס טוט עבירות מיט חוצפה און עזות, עפנטליך, אן שום בושה — ס'איז נישט קיין חילוק צי ער טוט קלות צי חמורות. דער עיקר איז די אטיטודע, די יד רמה, די חוצפה קעגן תורה. ער ווערט גערופן „מגלה פנים בתורה."

חידושים און ביאורים

1. **חילוק צווישן „מגלה פנים" און „בושת פנים":** בושת פנים איז אן ענין פון איידלקייט און דרך ארץ פאר תורה. „מגלה פנים" איז דער היפוך — לשון „העז מצחו" — ער שטעלט ארויס זיין פנים מיט עזות, אנשטאט צו שעמען זיך.

2. **פארבינדונג צו „כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו":** דאס גייט אין ביידע ריכטונגען — פונקט ווי „ולא בוש מדברי תורה" מאכט אז „אין לו חלק לעולם הבא", אזוי אויך פארקערט: אפילו איינער וואס טוט אסאך עבירות, אבער ער איז יא בוש מדברי תורה, באקומט ער א חלק לעולם הבא. **בושה איז א באזיסע זאך** — אז א מענטש נעמט עס ערנסט, ער האט כאטש א בושה, איז ער נאך אלץ פארבונדן.

3. **דער גאנצער פרק איז חיזוק:** דער גאנצער פרק'ס מעסעדזש איז: אזוי לאנג דו שטעלסט זיך נישט ארויס אפיציעל — „איך בין אן אויסער, איך גלייב נישט אין דעם אייבערשטן, איך גלייב נישט אין תורה" — ביסטו נאך אלץ פון אידישקייט, אפילו אלס עבריין, דו האסט תשובה און א חלק לעולם הבא. נאר ווען מען ווערט איינע פון די 24 קאטעגאריעס, ווערט מען אויס מענטש.

4. **א היפשע גרויסע פראצענט פון די 24 האט צו טון מיט חוצפה:** דאס אפשיידן פון אידן, די חוצפה קעגן חז"ל — דאס איז א דורכגייענדער טעמע.

5. **גאוה אלס שורש פון אפיקורסות:** א וויכטיגע פסיכאלאגישע אנאליז — אסאך מענטשן ווערן אפיקורסים נישט ווייל זיי האבן אמת'ע ספיקות, נאר ווייל זיי ווילן נישט זיין אן „עבריין." ער איז נכשל געווארן מיט אן עבירה, און אנשטאט צו האבן בושה און אנערקענען אז ער האט א חסרון, האט ער א גאוה — ער ווערט אן אפיקורס כדי נישט צו דארפן זיך שעמען. „איך וויל נישט זיין קיין עבריין — איך בין אן אפיקורס."

מוסרים

דער רמב"ם'ס ווערטער: „שנים הם המוסרים — המוסר חבירו ביד גוים להורגו או להכותו, והמוסר ממון חבירו ביד גוים או ביד אנס שאינו גוי."

פשט

צוויי סארטן מוסרים: (1) איבערגעבן א איד'ס גוף צו גוים — צו הרג'ענען אדער שלאגן; (2) איבערגעבן א איד'ס ממון — סיי צו גוים, סיי צו אן אנס וואס איז נישט קיין גוי (אן אידישער אנס).

חידושים און ביאורים

1. **דער רמב"ם זאגט „חבירו" נישט „ישראל":** אבער ער מיינט אן ערליכער איד.

2. **מוסר אלס א מין פורש מדרכי ציבור:** דער אידישער אנס אליין איז א בעל תאוה וואס קען זיך נישט איינהאלטן, אבער דער מוסר גייט אקטיוו אקעגן דעם ציבור. ס'איז א מין חוצפה פון גיין אקעגן די דרכי ציבור.

3. **קשיא אויף „ביד אנס שאינו גוי":** ביי גוים פארשטייט מען פארוואס ס'איז שרעקליך, אבער וואס איז דער חידוש ביי אן אידישער אנס? דער הסבר: מ'רעדט פון איינער וואס בית דין קען נישט צו אים ריטשן — ער איז צו שטארק — און דער מוסר שטעקט אים אריין.

מטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים

דער רמב"ם'ס ווערטער: „זה הרודה ציבור בחזקה, והם יראים ופחדים ממנו, וכוונתו לכבוד עצמו ולכל חפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי הגוים."

פשט

איינער וואס צווינגט דעם ציבור מיט שטארקייט, יעדער האט מורא פון אים, אבער ער מיינט זיין אייגענער כבוד, געלט, אדער power — נישט לכבוד שמים. ער פירט זיך אויף ווי מלכי הגוים.

חידושים און ביאורים

1. **חילוק צווישן מלך ישראל און מלכי הגוים:** א מלך ישראל איז „לב ישראל" — ער האט אין זין די טובת הציבור. איינער וואס האט power ביי אידן אבער מיינט נאר זיך רייך צו מאכן, איז ווי א מלך גוי.

2. **ער רעדט נישט פון א רשע'דיגע דיקטאטור:** „כגון מלכי הגוים" מיינט א נארמאלע מלך גוי — ער מאכט זיינע תקנות און משפטים, אבער ער טוט עס לכבוד עצמו. ער איז נישט כופה את הרבים צו טון עבירות (דאס וואלט געווען סתם מחטיא את הרבים) — ער שרעקט זיי צו טון גוטע זאכן, אבער פאר זיין אייגענער כבוד.

3. **רמב"ן אין שער הגמול — דער עיקר פראבלעם:** דער רמב"ן איז מסביר אז דער פראבלעם איז אז **די עולם ווערט עובדי עבודה זרה.** ווען מענטשן זאגן תהלים ווייל זיי האבן מורא פון דעם רבי (נישט פון דעם אייבערשטן), איז דאס א מין עבודה זרה. דער מטיל אימה מאכט אז אנדערע זאלן אויך זיין שלא לשם שמים — זיי האבן מורא פון אים אנשטאט מורא פון הימל.

4. **„שלא לשם שמים" גייט אויף די אימה אליין:** נישט נאר אויף דעם מטיל, נאר אויף דער אימה גופא. א ערליכער מאכט אן אימה וואס איז לשם שמים — די עולם האט מורא פון דעם רבי, פון תורה, און פון דעם אייבערשטן, אלעס אין איין package. אבער איינער וואס מאכט אז די אימה זאל זיין פון דער פארשוין אליין, פון זיינע אייגענע משוגעת'ן — דאס איז שלא לשם שמים.

כללות: די 24 קאטעגאריעס

דער רמב"ם'ס ווערטער: „כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים שמנינו, אף על פי שהם ישראל — אין להם חלק לעולם הבא."

פשט

אלע 24 קאטעגאריעס, כאטש זיי זענען אידן, האבן נישט קיין חלק לעולם הבא.

חידושים און ביאורים

1. **דער חשבון:** צווישן די 14 הויפט-קאטעגאריעס זענען געווארן 24 ווען מען רעכנט אויס די אונטער-קאטעגאריעס (ווי 5 מינים, 3 אפיקורסים, א.א.וו.).

2. **„אין לו חלק לעולם הבא" האט נישט אלעמאל די זעלבע חומרא:** ביי די 24 מיינט ער עס ערנסט — ס'איז א דין פון כרת ועונש, אפילו ער טוט אסאך מצוות. אבער אין אנדערע מקומות אין חז"ל ווען ס'שטייט „אין לו חלק לעולם הבא" איז עס נישט אלעמאל מיט דער זעלבער חומרא.

עבירות קלות וואס מען ווערט רגיל אין זיי

דער רמב"ם'ס ווערטער: „ויש עבירות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן."

פשט

ס'איז דא לייכטערע עבירות ווי די 24, אבער ווען מען ווערט רגיל אין זיי, האבן חכמים געזאגט „אין לו חלק לעולם הבא."

חידושים און ביאורים

1. **חילוק צווישן די 24 און „עבירות קלות":** ביי די 24 איז „אין לו חלק" ליטעראל — ער איז דיליטעד. ביי עבירות קלות האבן חכמים דאס געזאגט **כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן** — ס'איז א מין אזהרה, נישט אונבאדינגט ליטעראל.

2. **דער סברא:** די עבירה אליין איז נישט אזוי געפערליך, אבער דאס אז מען ווערט צוגעוואוינט (מארגל'ט זיך) איז זייער געפערליך.

אכט קאטעגאריעס וואס חז"ל האבן געזאגט „אין להם חלק לעולם הבא"

דער רמב"ם'ס ווערטער: „המכנה שם לחבירו, המלבין פני חבירו ברבים, המתכבד בקלון חבירו, המבזה תלמידי חכמים, המבזה רבותיו, המבזה את המועדות, מחלל את הקדשים."

פשט

דער רמב"ם רעכנט אויס אכט קאטעגאריעס וואס חז"ל האבן געזאגט „אין להם חלק לעולם הבא", אבער דאס איז נישט ליטעראלי — חז"ל האבן אנגעשראקן מיט דער שארפסטער שפראך ווייל דאס זענען זאכן וואס מ'קען צוגעוואוינט ווערן צו זיי.

חידושים און ביאורים

1. **סטרוקטור פון די אכט קאטעגאריעס — צוויי גרופעס פון פיר:** די **ערשטע פיר** (מכנה שם לחבירו, מלבין פני חבירו ברבים, מתכבד בקלון חבירו) האנדלען מיט **בעסישע דרך ארץ און כבוד וואס קומט זיך יעדן מענטש** — מ'פירט זיך נישט אויף מיט בעסישע מענטשלעכע רעספעקט. די **לעצטע פיר** (מבזה תלמידי חכמים, מבזה רבותיו, מבזה את המועדות, מחלל את הקדשים) האנדלען מיט **מענטשן אדער זאכן וואס קומט זיך זיי א העכערע מדרגה פון כבוד** — כבוד תלמיד חכם, כבוד רבו (נאך מער), כבוד יום טוב, כבוד קדשים.

2. **חילוק צווישן מכנה שם לחבירו און מלבין פני חבירו ברבים:** „מכנה שם" מיינט ער טראכט אויס א שם גנאי אויף יענעם, אדער ער רופט יענעם מיט א שם גנאי וואס אנדערע האבן שוין אויסגעטראכט. „מלבין פני חבירו ברבים" איז **מער כולל** — עס שליסט אריין אפילו פארשעמען אן א כינוי, בלויז דורך אנדערע מיטלען.

3. **המתכבד בקלון חבירו — דער מאניפולאטאר:** דאס איז נישט איינער וואס וויל בפירוש יענעם פארשעמען (ווי מלבין), נאר איינער וואס **מאניפולירט** — ער ווייסט אז דורך יענעם אראפקלאפן ווערט ער גרויס. למשל, ער פרעגט יענעם א קשיא ברבים וואס יענער גייט נישט קענען ענטפערן, כדי צו ווייזן ווי קלוג ער איז. דער רמב"ם האט דאס שוין מסביר געווען אין הלכות דעות — ער האלט אין איין זיך קאמפעירן מיט יענעם: „יענער איז שוואך, און דורך דעם ווער איך גרויס."

4. **מבזה את המועדות — פראקטישע ביאור:** דאס מיינט ער נעמט נישט ערנסט יום טוב — ער גייט נישט קיין באקעטשן אין חול המועד, ער פירט זיך אויף ווי א חול, ער איז נישט מכבד יום טוב. דאס פארקערטע פון כבוד יום טוב.

5. **חילוק צווישן די אכט קאטעגאריעס און די פריערדיגע „אין להם חלק לעולם הבא":** די פריערדיגע (מינים, אפיקורסים, כופרים) האנדלען מיט **כבוד השם, כבוד התורה, כבוד נבואה** — דאס איז ממש אין להם חלק לעולם הבא. די אכט קאטעגאריעס דא האנדלען מיט זאכן וואס **קומט זיך כבוד** (מועדות, קדשים, תלמידי חכמים), אבער עס איז נישט די זעלבע הארבקייט — כאטש עס איז זייער הארב, איז עס „בגדר" אין להם חלק לעולם הבא (מיט דער אנשרעק-שפראך).

6. **שייכות צו פורש מן הציבור:** די ערשטע פיר קאטעגאריעס (מכנה שם, מלבין, מתכבד בקלון) זענען ענליך צו „פורש מן הציבור" — ער האט ליב כלל ישראל, אבער יעדן איינצלנעם יחיד קען ער פארשעמען און רופן מיט שלעכטע נעמען.

הלכה יא — כח התשובה אפילו פאר די ערגסטע עבירות

דער רמב"ם'ס ווערטער: „כל אלו שאמרנו אין להם חלק לעולם הבא — שמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו... הרי זה מבני עולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב — יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר 'שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו'."

פשט

אלע קאטעגאריעס — מינים, אפיקורסים, כופרים, און די אכט קאטעגאריעס — האבן נישט קיין חלק לעולם הבא נאר ווען זיי שטארבן אן תשובה. אויב זיי טוען תשובה, אפילו א כופר בעיקר א גאנץ לעבן וואס טוט תשובה לעת זקנותו, האט ער א חלק לעולם הבא.

חידושים און ביאורים

1. **„לרחוק ולקרוב" — ביאור הפסוק:** „רחוק" מיינט איינער וואס איז געווען רחוק פון דעם אייבערשטן, און „קרוב" מיינט ער איז געווארן קרוב. דער זוהר הקדוש אין פרשת ויקרא טייטשט אזוי. „ורפאתיו" מיינט רפואת הנפש — זיין נשמה איז געווען זייער קראנק, כמעט פארלוירן דעם חלק לעולם הבא, אבער דער אייבערשטער איז א רחום וחנון און איז אים מקבל בתשובה.

2. **„כפר בעיקר" — וואס מיינט עס?** א מפרש פארשטייט „כופר בעיקר" ווי דווקא דער מין — דער וואס זאגט אז ס'איז נישטא קיין אייבערשטער. דער רמב"ם אין **יסודי התורה פרק א'** זאגט „מי שאינו מאמין בזה הרי זה כופר בעיקר", און אין **פרק ב'**: „ומי שמעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה... וכופר בעיקר, שזהו העיקר הגדול שהכל תלוי בו." כופר בעיקר איז בעצם איינע פון די פיר מינים — דער ערגסטער פון אלע, ווייל דער עיקר הגדול איז מציאת השם, אז דער אייבערשטער איז אחד ואין שני לו.

3. **פארבינדונג צום ענין פון דעת:** דער ענין פון „אין לו חלק לעולם הבא" גייט אויף דער סברא אז דער **דעת** איז געווען שטארק קראנק — דאס איז דער ענין פון עולם הבא אלס „עולם הדעת", און ווער עס האט א קראנקן דעת קען נישט לעבן אין דעם עולם הדעת.

4. **סתירה מיט הלכות עבודה זרה פרק ב' — „מינים אין מקבלין אותן בתשובה לעולם":** אין הלכות עבודה זרה שטייט „מינים מישראל אין מקבלין אותן בתשובה לעולם, שנאמר כל באיה לא ישובון", אבער דא שטייט אז אפילו א כופר בעיקר קען תשובה טון! דער **תירוץ:** „אין מקבלין" מיינט אז **בית דין** איז נישט מקבל זיי — זיי ווערן נישט אנגענומען אלס א פראקטישער ענין פאר בית דין. אבער „מקבלין" דא מיינט אז **דער אייבערשטער** איז מקבל — פאר דעם אייבערשטן האט ער א חלק לעולם הבא.

5. **„בין שחזרו בתשובה בגלוי, בין שחזרו במטמוניות":** דער רמב"ם רעדט פון רשעים, פושעים, און משומדים — אפילו משומדים. „פושעים" מיינט לכאורה קעגן מענטשן (מוסר ממון חבירו, עבירות ביד רמה), „משומדים" איז וואס ער האט אויסגערעכנט. סיי תשובה בגלוי, סיי תשובה באהאלטענערהייט (במטמוניות) — ביידע ווערן אנגענומען. דער לשון „במטמוניות" קומט פונעם פסוק „שובו בנים שובבים" אין ירמיהו. „שובבים" מיינט א בלאנדזשענדער, א טראבל-מעיקער — אפילו ער זעט נאך אויס ווי א פושע ברבים, אבער אינעווייניג האט ער תשובה געטון.

6. **נפקא מינה פון דער גאנצער סוגיא — גודל כוחה של תשובה:** דאס איז די גרויסע נפקא מינה: (א) מ'דארף וויסן אז עס זענען דא עבירות וואס זענען טאקע זייער שרעקליך, (ב) אבער אפילו פאר די ערגסטע עבירות — אפילו א כופר א גאנץ לעבן — האט מען אלעמאל א טשאנס לעת זקנותו אויסצוקומען, און ער האט א חלק לעולם הבא. דאס איז דער גודל כוחה של תשובה.

תמלול מלא

הלכות תשובה פרק ג' — שיקול זכויות ועוונות: צדיק, רשע, ובינוני

הקדמה: דער אופן פון פרק ג' אין הלכות תשובה

Speaker 1:

רבותי, לערנען מיר הלכות תשובה אין ספר המדע, פרק ג'.

סאו, די פריערדיגע ערשטע צוויי פרקים פון הלכות תשובה איז געווען ממש יסודות פון וואס הייסט די מצוה פון תשובה, וואס איז די גדר פון תשובה, וואס איז די מהות פון תשובה. דאס איז יעדער איינער פארשטייט, ס'איז נישט קיין שום פראבלעם צו פארשטיין וויאזוי ס'קומט אריין אין הלכות תשובה.

יעצט לערנען מיר די דריטע פרק, וואס איז אביסל שווער צו פארשטיין וואס ס'האט צו טון מיט הלכות תשובה. ס'שטייט אינמיטן, ווי מיר וועלן זען, שטייט קלאר אז מ'זאל תשובה טון, און עשרת ימי תשובה, אביסל רעדט דער רמב"ם וועגן. אבער מ'דארף געבן א בעסערע תירוץ.

סאו די בעסטע תירוץ וואס איך האב געזען אין די מפרשים, איך מיין ס'איז מחדש געווען, איך ווייס שוין נישט פון וואו, איך האב עס שוין לאנג געזען, אז די פשט איז אז מיר האבן געלערנט אז אין הלכות תשובה גייט דער רמב"ם אזוי אנקומען צו די שאלה פון וואס איז די תכלית, די תכלית העבודה, די תכלית פון די שלמות פון א מענטש, און אזוי ווייטער. סאו דא איז אין א געוויסע זין אן הקדמה פאר דעם, אדער איין אספעקט, איין פרט פון דעם, ווייל דער רמב"ם גייט דא אדורך אלע לעוועלס פון מענטשן וואס זענען דא.

אין אנדערע ווערטער, דער בעסטער מענטש איז דער וואס גייט אין עולם הבא, ווי מיר וועלן לערנען אין פרק ח', דער עובד מאהבה, דאס איז דער צדיק גמור בשלימות, ער האט שוין תשובה געטון אדער ער איז שוין א פערפעקט מענטש. יעצט, אבער רוב, דאכט זיך מיר, רוב מענטשהייט איז דאך איינער וואס איז א רשע וואס האט נישט תשובה געטון, אדער א בעל תשובה וואס האלט אינמיטן תשובה טון.

סאו דער פרק, אין א געוויסע זין, פארציילט יעדע סארט לעוועל מענטש, פון דאס וואס הייבט אן מיט דעם אז יעדער מענטש האט חובות ועבירות, און זיין רוב איז חובות איז ער א צדיק, און אין די מיטן איז ער א בינוני, און כולי, די אלע הלכות.

דאס הייסט, ער רעדט לכאורה אויך אביסל וועגן די שכר ועונש פון דעם, ווייל ווי מיר האבן געלערנט, און מיר האבן שוין געזאגט נעכטן אדער אייערנעכטן, אז די שכר ועונש איז דא ווייל דאס ווייזט ארויס די שלמות, די לעוועל פון יעדן מענטש.

סאו דער פרק גייט דער רמב"ם פון די נארמאלע סדר פון א מענטש – צדיק, בינוני, רשע – all the way ביז, אזוויי מיר וועלן גיין זען אין די צווייטע העלפט פון די פרק, רעדט ער פון די ריזיגע גרויסע רשעים וואס זענען בכלל נישט בגדר, וואס "אין להם חלק לעולם הבא". סאו די אלע הלכות פון ווער האט נישט קיין חלק לעולם הבא שטייט אין דער פרק.

חידוש: צוויי סארטן תשובה – פרטיות און כלליות

אבער אויב מ'טראכט אז דער פרק איז די סך הכל פון יעדע סארט איד, פון די גרעסטע צדיק ביז די גרעסטע רשע, איז דאס לכאורה די... איך וואלט דאס געזאגט אין מיין לענגווידזש אזוי, אז ביז יעצט האבן מיר געלערנט וועגן תשובה, און מיר האבן זיך אביסל געמוטשעט ווייל תשובה איז פשט, למשל א מענטש האט נישט געלייגט תפילין אפאר טעג, דער נעקסטער טאג ווען ער לייגט תפילין טוט ער תשובה, אבער עס קומט נאך צו ער זאל זאגן, באשעפער, איך האב פארגעסן צו לייגן תפילין, איך טו יעצט תשובה, איך לייג תפילין. דאס איז א זייער פרטיות'דיגע זאך.

אבער פון צייט צו צייט דארף א מענטש זיך מאכן א חשבון הנפש, נישט אויף א ספעציפישע מצוה, נאר ווי שטיי איך אויף די וועלט? ס'איז דא צדיקים, ס'איז דא בינונים, ס'איז דא רשעים. עס איז זייער אנדערש ווען א מענטש דארף תשובה טון אויף זייער א כלליות'דיגע פארנעם, מחליט זיין איך בין א רשע און איך דארף ווערן א בינוני, אדער איך בין א בינוני, איך דארף ווערן א צדיק, איז א סאך א גרעסערע עבודה פון תשובה, און אפשר פאר דעם איז דא עשרת ימי תשובה.

די תשובה וואס יעדער מענטש דארף א גאנצע צייט טראכ��ן, אוי איך האב נישט געטון, עס קומט אונטער עפעס א מצוה אדער עבירה, טראכטן, אוי אין די פעסט בין איך נכשל געווארן אין די עבירה, לאמיך יעצט נישט נכשל ווערן און שנעל זאגן א קליינע ווידוי, דאס איז א קליינע תשובה.

אבער נאמיר דא די תשובה, און דאס קען מען נישט טון יעדן טאג. א מענטש קען נישט יעדן טאג טראכטן, ווי בין איך? בין איך א צדיק? בין איך א בינוני? בין איך א רשע? דאס איז אפשר נישט, דאס איז מענטשן וועלן ווערן אווערטינקינג. און דאס איז דא געוויסע צייטן, אזוי ווי דער רמב"ם האט געזאגט, ס'איז דא צייטן וואס איז ספעציעל גוט.

דאס איז א גרעסערע תשובה פון וואו שטיי איך אויף די וועלט? וועלכער מין מענטש בין איך? צדיק, בינוני, רשע. און דאס איז שוין מער עפעס אויך אן ענין פון דין. דאס איז אזוי ווי א דין וחשבון וואס דער אייבערשטער מאכט אויפן מענטשן פון צייט צו צייט, אזוי ווי דער רמב"ם רעכנט אויס. דער אייבערשטער איז דן די גאנצע וועלט, און די זעלבע וועג דארף א מענטש זיך אליין דן זיין, נישט ער זעט יעצט עס קומט אונטער עפעס אן עבירה, טראכט ער, בין איך נעכטן נכשל געווארן, אה, גיי איך יעצט זיך איינהאלטן? נאר מער אויף א גרעסערע פארנעם, מאכן א חשבון הנפש, ווי שטיי איך? האב איך מער עבירות, מער זכיות...

דיסקוסיע: די כלליות'דיגע דין און די פראקטישע נפקא מינה

Speaker 2:

יא, שטימט. יא. בערך. יא. נישט מחולק, נישט מחולק. דו זאגסט די פרעקטיקל זאכן, וואס איז די פרעקטיקל עפעקט פון וואס איך האב געזאגט מער טעארעטיש, מער למדנות'דיג.

Speaker 1:

יא. שוין, זאגט דער רמב"ם. די איינציגע זאך וואס איך וואלט געקענט מחולק זיין אין וואס דו זאגסט, דו געדענקסט אז עס גייט שטיין אין די פרק, אז ס'איז דא א דין יעדן טאג, האט דער רמב"ם געזאגט, אבער אויפן כלליות'דיגן אופן, און ס'איז דא א דין בשעת מיתה, און ס'איז דא א דין עשרת ימי תשובה. ווילסטו לערנען אז דער פשט איז, אז דער דין איז די כלליות'דיגע זאך, אז מ'קען נישט יעדן טאג דארפן טראכטן וועגן דעם, צו דאס איז די ווארט.

Speaker 2:

יא.

Speaker 1:

און אזוי בין איך נישט ווי פון די חסידישע ספרים וואס זאגן אז מ'דארף מאכן אז ס'איז דא א זמן מיוחד פאר תשובה. רוב צייט דארף א איד לעבן בשמחה של מצוה, מאכן א געוויסע קליינע צייט פאר תשובה. ס'שטימט מיט דעם, אבער אין מציאות איז דא זייער אן אמת'דיגע זייט.

און ער זאגט אז תשובה מיינט אז מען האט זיך אליץ געזען זיך צו מצר זיין.

Speaker 2:

אמת.

Speaker 1:

דאס וואס זיי רעדן, רעדט פון זיך מצר זיין, אבער ס'איז יא דא תשובה קומט מיט צעקה. אבער אפילו אין פשטות, למשל, אז א מענטש ארבעט, ער קען נישט א גאנצע צייט פאוקעסן, "בין איך אין א גוטע דזשאב? האב איך א גוטע פאזישן?" ער דארף טון זיין דזשאב די בעסטע וואס ער קען. אבער once in a while דארף ער מאכן מער א טיפערע חשבון הנפש, "איז דאס דער דזשאב וואס איך וויל? וואסערע מין דזשאב איז עס? וואס טו איך?" ס'איז זייער א פראקטישע זאך.

Speaker 2:

יא, ס'איז לאמיר זאגן, די יסוד וואס דו זאגסט אז ס'איז דא די כללות'דיגע דין אויף דער מענטש וואס איז נישט א פרט'דיגער, איז הונדערט פראצענט ריכטיג. איך מיין אז דאס איז די נושא פון די זאך. די הלכה למעשה וואס דו זאגסט פון דעם אז ס'איז דא צוויי סארט חשבון הנפש'עס וכדומה, דאס איז שוין א זאך וואס איך... ס'איז שוין א זאך. ניין, יא, מ'דארף עס קלערן. איך ווייס נישט ווי שטארק אויך אין די רמב"ם צו ס'שטייט. איך מיין ס'שטייט זיכער נישט בפירוש. אבער אויך וואס איך זאג שטייט נישט בפירוש, מ'דארף עס נאר ארויסלערנען. אויך גאר פראקטיש, ווייל איך ווייס נישט, מען דארף טראכטן וועגן דעם. אקעי.

הלכה א': דריי סארטן מענטשן – צדיק, רשע, בינוני

Speaker 1:

אקעי, זאגט דער רמב"ם, **"כל אחד ואחד מבני אדם"** – יעדער מענטש. ס'איז דער רמב"ם. לאמיר קודם זען וואס... ניין, זאג די אנדערע, זאג דעם. וואס איז דער ערשטער... ס'איז דער רמב"ם גייט דא אויסשמועסן אז ס'איז דא א זאך ווי א משקלות, מ'וועגט. מ'וועגט מענטשן. די פיקטשער פאר ראש השנה, ס'איז דא א וואג, א וואגשאל. ס'איז א ריעל זאך. ס'איז א משל, אבער ס'איז דא א זאך. דער אייבערשטער וועגט און קוקט סיי אויף גאנץ humanity, סיי אויף א לאקאל פלאץ, א לאנד, אדער א שטאט, און סיי אויף א מענטש. וואס איז ער מער? האב איך פון אים... דער אייבערשטער קוקט אויף זיין געשעפט, איז דער געשעפט... דער מענטש איז אן אינוועסטמענט. איז עס א גוטע געשעפט, ער ברענגט זכיות, ער ברענגט גוטע זאכן, אדער ער...

איז דאס דער רמב"ם אזוי: **"כל אחד ואחד מבני אדם"** – יעדער מענטש, ער זאגט נישט "מבני ישראל", ער זאגט "מבני אדם". סתם נעמט ער אז ווייל אויף סדום שטייט דער אייבערשטער האט שוין געקוקט, און דער וויכוח מיט אברהם גייט אויף א גוי'אישע שטאט. אבער ס'דארף נישט זיין א איד. אמת, די עבודה איז נישט נאר פאר אידן.

Speaker 2:

וואו איז דא עבירות און מצוות?

ביאור: "זכיות ועוונות" – נישט "מצוות ועבירות"

Speaker 1:

יא. **"כל אחד ואחד מבני אדם יש לו זכיות ועוונות"** – האט זכיות און עוונות. אה, יעצט גייט ער זאגן א גרויסע ווארט. ער זאגט נישט "מצוות ועוונות", "זכיות". זכיות איז מער כולל ווי מצוות. ס'מיינט מסתמא גוטע מידות און גוטע דעות. אונזערע חדר זאכן מצוות און עבירות, עוונות מיינט אויך נישט נאר אן עבירה. עוונות איז זייער ענליך צו עבירה, אבער לאמיר טייטשן וואס איך מיין.

עס הייסט, אפילו אין חדר, אויך אין לשון חכמים, ווען מ'זאגט מצוות און עבירות, אבער ליטעראלי, מצוות איז טייטש וואס דער אייבערשטער האט באפוילן, און עבירות איז טייטש וואס מ'איז עובר אויף דעם באפעל. רייט, אבער ס'איז נישט דווקא די איינציגסטע וועג ווי זאכן ווערן שלעכט. אונז זאגן, אויף יעדע גוטע זאך זאגן מיר ס'איז א מצוה. ס'שטייט אין גמרא "מצוה לעשות", ס'מיינט נישט אז דער אייבערשטער האט באפוילן, ליטעראלי, ס'מיינט צו זאגן דאס איז א גוטע זאך, דער אייבערשטער האט עס געדארפט באפעלן, ווייל ס'איז א מצוה. אבער זכיות און עוונות איז מער אזוי ווי די כלליות'דיגע זאך.

די פארקערט פון זכיות וואלט מען געזאגט חובות. זכות מיינט א פלאס, א קרעדיט, און חובה איז א מינוס, איז א דעפיציט. אבער דער רמב"ם מיינט,

לויט די נוסח, אז ס'איז א חשבון, א באנק אקאונט. אבער ס'קען זיין אז דער רמב"ם מיינט מער, ער זאגט זכיות און עוונות ווייל אפשר מיינט ער מער ווי מצוות פער סע, אזוי ווי אין דעם איז אריינגעקלאודעט מעשי טובים און נאך זאכן.

איך מיין אז דאס איז די לשון פון די גמרא, זכיות און עוונות, אפשר איז דאס נישט אין די נוסח. מ'דארף עפענען די וואס ברענגען די מקורות און מ'וועט זען. אויב איך געדענק, איך מיין אז די לשון "יעדער מענטש האט זכיות און עוונות" דאס שטייט נישט אין די גמרא, דאס איז א חידוש. ווייל די גמרא זאגט אז ביי צדיקים זענען מרובים זכיות. אבער איך מיין אז די לשון "מי שזכיותיו מרובין מעוונותיו" קען זיין אז ס'איז פשוט די לשון פון די... יא, "עוונותיו יתירות על זכיותיו" שטייט אין לשון חז"ל. איך זע נישט יעצט די נוסח, אבער ס'קען זיין אז ס'איז פשוט געקומען פון די לשון פון די גמרא. שטייט אין די גמרא דאך אנדערש, עוונות און זכיות, ס'איז די לשון הגמרא. אקעי, סאו דאס איז די שורש.

דער רמב"ם'ס חילוק: צדיק, רשע, בינוני

זאגט דער רמב"ם, כל אחד ואחד מבני אדם האט ביידע, יש לו זכיות ועוונות. יעצט קומט אן אינטערעסאנטע זאך, אז ס'איז דא דריי סארט מענטשן. דאס האבן מיר נישט געוואוסט, מ'קען לערנען די גאנצע תורה און נישט וויסן פון דעם, אז ס'איז דא דריי סארט מענטשן. אז ס'איז דא צוויי ווייסט יעדער, אבער ס'איז דא א דריטע סארט.

יא, **מי שזכיותיו יתירות על עוונותיו**, איינער וואס זיינע זכיות זענען מער ווי זיינע עבירות, **איז א צדיק**. איינער וואס זיינע עוונות זענען מער ווי זיינע זכיות **איז א רשע**. **ומחצה על מחצה הוא בינוני**.

דער רמב"ם זאגט אונז נישט צו מ'מעסט דאס ביי אן אמאונט פון עבירות, צי ס'איז דא אמאל איין גרויסע עבירה וואס איז ערגער ווי א באנטש קטנות. ער זאגט נישט קלאר, ער גייט זאגן בפירוש שוין אין די ענד, און נאך אין די אנדערע דא, יא יא יא, ער גייט דיר זאגן.

די פוינט אבער איז א זייער וויכטיגע יסוד. ס'איז דא דריי סארטן מענטשן, אקעי? לגבי דעם, אפשר לגבי אנדערע ענינים איז דא אנדערע סארט מענטשן. ס'איז דא דריי סארטן אידן, דריי סארטן מענטשן. ס'איז דא א צדיק, א רשע, און א בינוני.

דער בינוני איז לכאורה די שווערסטע צו פארשטיין, ווייל ס'איז נישט מעגליך צו טרעפן איינער וואס האט פונקט געטון 51 מצוות און 49 עבירות. ממילא מוז מען זאגן אז ס'מיינט עפעס א מער כלליות'דיגע...

Speaker 2:

ס'איז דא א בינוני בינוני, נישט קיין עקזעקט בינוני.

Speaker 1:

איך ווייס די זאך, אבער דאס איז דער חידוש. א נארמאלער מענטש, דאס איז דער סדר העולם. איך קען דיר זאגן, כמעט יעדער נארמאלער מענטש, אפשר איז דא א צדיק גמור איינס אין דער וועלט. וויפיל איז דא? וואס איז דער נארמאלער סדר? א צדיק גמור, א בינוני, וואס איז אין אונזער לענגוווידזש א צדיק, אדער א רשע.

וואס עס שטייט דא איז אז דער נארמאלער סדר איז אז מען האט מצוות און עבירות. און ממילא, ווער עס האט מער מצוות, דאס איז א צדיק. ווען איינער זוכט א צדיק צו גיין צו פארן צו אים אויף יום טוב, דאס מיינט איינער וואס האט מער מצוות ווי עבירות – א גרויסע זאך, ווייל מ'זאל יעדער איינער טוט טאקע אסאך מצוות, אבער ער טוט אויך אסאך עבירות. סאו איינער וואס האט מער...

דיגרעסיע: גאוה און עבירות

Speaker 2:

ס'איז דאך דא די חובת הלבבות וואס זאגט אז מ'זאל זיך נישט צולאזן מיט עפעס וואס איז ערגער ווי עבירות, און דאס איז גאוה. נו, איינער פון די רבנים זאגט אז אונטער דעם בעט מען דאך "מחה עוונותינו", ווייל אויב מ'האט גארנישט קיין עבירות, וועט מען דאך האבן גאוה.

Speaker 1:

אה, שיין. ווען מ'האלט דארט, ווייסטו וואס מ'האלט דארט. יא.

"וכן המדינה" – א שטאט אלס אן ענטיטי

סאו זאגט דער רמב"ם, **"וכן המדינה"**. ס'איז דא א וועג פון אן קוקן יעדן מענטש עקסטער. יא, מענטשן זענען דאך עולם קטן, יא? מ'קען אן קוקן דעם מענטש, און מ'קען אן קוקן די מדינה, די רשות. ס'איז דא א זאך וואס מ'רופט "פרט", ס'איז דא א זאך וואס מ'רופט "כלל". א שטאט איז אויך א גרויסער מענטש. א שטאט האט א דין לעצמה. ס'איז דא א מושג "שטאט". א שטאט איז נישט נאר א באנטש פון אינדיווידזשועלס, נאר ס'איז עפעס א דין פון א שטאט. ס'איז דא א זאך ווי א שטאט, ס'איז א one entity פון א שטאט. און מ'קוקט אויב די שטאט איז א גוטע שטאט.

אויב **די זכות פון כל יושבי העיר מרובין על עוונותיהם**, צווישן אלע תושבים איז דא מער זכויות ווי עבירות, **איז זו עיר צדקת**, איז עס א שטאט וואס איז א צדיק. **ואם עוונותיהם מרובין, הרי זו רשעה**, איז עס א שלעכטע שטאט, א שטאט פון רשעים.

Speaker 2:

וואס איז עס? א בינוני שטאט איז נישט דא?

Speaker 1:

אינטערעסאנט. א בינוני שטאט איז דאך שוין נאך שווערער מאטעמאטיקל אנצוקומען צו א בינוני פון א שטאט. אבער כנראה...

אזוי ווי ס'איז פארשניידט, ס'איז מיר אינטערעסאנט אז ער זאגט נישט אז ס'איז דא א בינוני שטעג. אפשר געווענליך... א מענטש איז נוגע, ווייל אויב זעט ער אז ס'איז דא א בינוני, דארף ער זיך שנעל פוש'ן צו איין זייט.

Speaker 2:

נו, שטייט דאך "ירוץ כצבי קל כנשר", ס'איז נישט בינוני.

Speaker 1:

ס'שטייט יא, די זעלבע ברייט וואס ער גייט בינוני. אה, יא, מ'דארף זען אז די גאנצע וועלט איז אזוי ווי ביי די בריק פון זיין רבי זכרונו לברכה. אפשר מיינט ער ס'איז ריזיג.

דין פון א שטאט און די גאנצע וועלט – שיקול זכויות ועוונות אין א קאלעקטיוו

הלכה ד: א שטאט אלס אן אייגענע ענטיטי

א שטאט איז אויך א גרויסער מענטש. א שטאט האט א דין לעצמו. דא האסטו א מושג פון א שטאט. א שטאט איז נישט נאר א באנטש פון אינדיווידזשועלס, נאר ס'איז עפעס א דין פון א שטאט, וואס איז א... דו האסט אזעלכע זאכן ווי א שטאט. ס'איז א one entity פון א שטאט. און מ'קוקט אויף די שטאט, צו די שטאט איז א גוטע שטאט.

אויב די זכות פון כל יושביה מרובין על עונותיהם, אז צווישן אלע תושבים איז דא מער זכות ווי עבירות, **איז זי עיר צדקת**, ס'איז א שטאט וואס איז א צדיק. **ואם עוונותיהם מרובין, הרי זו רשעה**, איז עס א שלעכטע שטאט, א שטאט פון רשעות.

קשיא: פארוואס איז נישטא קיין בינוני שטאט?

פארוואס זאגט ער נישט אז ס'איז דא א בינוני שטאט? ס'איז דאך א בינוני שטאט, איז דאך נאך שווערער צו אנקומען צו א בינוני פון א שטאט.

אלזא, אויב דו וועסט מיר פרעגן, איז מיר אינטערעסאנט פארוואס ער זאגט נישט אז ס'איז דא א בינוני שטאט. אפשר געווענליך איז א מענטש נגוע, ווייל אויב זעט ער אז ער איז א בינוני, דארף ער זיך שנעל פושן צו איין זייט. ס'שטייט דאך **"יראה כל אדם כאילו הוא מחצה על מחצה"**. ס'שטייט יא, די זעלבע ברייתא גייט גיין... אה, יא, מ'דארף זען אז די גאנצע

וועלט איז אזוי ווי ביי די ברעיק פון זיין רבי עונות. אפשר מיינט עס צו זאגן אז א שטאט, איך טראכט, איך ווייס נישט, א שטאט געווענליך איז א שטאט אדער א צדיק אדער א רשע.

תירוץ: א שטאט קען נישט בלייבן בעלענסד

איך וועל דיר זאגן, דער רמב"ם האט דאך געזאגט אז די מנהג בני העיר צו ווערן נמשך. סאוי אויב א שטאט האט רוב שלעכט, ס'גייט כמעט נישט בלייבן בעלענסד, ווייל אויב איז עס צדיקים גייט דאך די מענטשן ווערן צדיקים, גייט עס זיין צדיקים. אויב איז עס רשעים גייט עס ווערן רשעים. ס'איז זייער שווער אז ס'זאל זיין בעלענסד, ווייל מ'גייט דאך נמשך ווערן נאך די רשעים. אויב איז דא גענוג רשעים אז ס'זאל זיין ביז פופציג פראצענט, וועט עס ווערן ניינציג פראצענט.

פארוואס זאלן זיי נישט נמשך ווערן נאך די צדיקים, אז ס'זאל ווערן ניינציג פראצענט צדיקים? ניחא, אין הכי נמי, וועט עס זיין א צדקת. אבער ס'איז זייער שווער אז ס'זאל בלייבן א בינוני שטאט, ווייל מ'ווערט דאך נמשך נאך די אנדערע מענטשן. אינטערעסאנט. אויב דאס איז ריכטיג, איז אינטערעסאנט צו טראכטן וועגן דעם, אז א שטאט געווענליך איז נישט מחצה על מחצה. ניין, ווייל מ'ווערט שטארק נמשך, יא.

דין פון די גאנצע וועלט

אקעי. **וכן כל העולם כולו**, אויך אויף די וועלט איז דא א וועג פון קוקן אויף די גאנצע וועלט. איז די וועלט א פלאץ פון מער עבירות אדער מער מצוות? ס'איז אין אנדערע ווערטער א גרויסע חידוש. דאס הייסט, חוץ דעם וואס א מענטש באלאנגט פאר זיך, אליינס ער דארף מאכן זיכער אז ער איז א צדיק, באלאנגט ער אויך צו א שטאט. מען דארף מאכן זיכער, וואס איז די נפקא מינה צו די שטאט איז א צדיק? ווייל ער זאל נישט ווערן אזוי ווי סדום. אויך, חוץ פון דעם, באלאנגען מענטשן צו די גאנצע וועלט. אז א מענטש זעט אז די וועלט איז רוב רשעים, אויב דו וועסט האלטן אז די וועלט איז רוב רשעים, דארפסטו וויסן אז די וועלט וואלט חרוב געווארן.

אזוי זאגט דער רמב"ם, אז אויב די וועלט איז רוב רשעים, געט עס חרוב ווערן. אונז זענען מיר געוואוינט צו טראכטן, למשל, אז רוב גוים זענען רשעים. ס'קען נישט זיין, ווייל דעמאלטס וואלט די וועלט שוין לאנג חרוב געווארן. אזוי ווי ס'איז דא א דין אז אויב איז די שטאט שלעכט זאל מען אנטליפן פון די שטאט, אויב איז די וועלט שלעכט, איז **"מחה נא מספרך"**, מעק מיך אויס פון דיין לעבן.

גוט, נו, די נעקסטע הלכה, איך מיין די נעקסטע הלכה וואס ער גייט זאגן אז די וועלט ווערט חרוב, איז משמע אז אויב די וועלט איז נישט חרוב, איז א סימן אז ס'איז נאך דא גוטס אויף די וועלט. נישט נאר דא גוטס, אז ס'איז רוב גוטס.

הלכה ד (המשך): "מיד הוא מת ברשעו"

זאגט דער רמב"ם: **"וכן אדם שעוונותיו מרובין מזכיותיו, מיד הוא מת ברשעו, שנאמר 'על רוב עוניך'"**. וואס שטייט אין פסוק? דער רש"י מיינט, איך מיין, סתם אזוי קלערט מען אז "רוב עוניך" מיינט אז ער האט אסאך עבירות. אבער דער רמב"ם זאגט אז "רוב" מיינט רוב. אבער וואס שטייט דארט פאר דעם? "הינך מת על רוב עוניך"? עפעס אזא, לאמיר נאר זען, עפעס שטייט, **"כי תוכחה מוסר אכזרי על רוב עוניך"**. יא, ס'קומט זיך דיר אן עונש "על רוב עוניך". זאגט דער רמב"ם אז "רוב" מיינט רוב.

"וכן מדינה שעוונותיה מרובין על זכיותיה, מיד היא אובדת". די שטאט ווערט אובד. אזוי ווי מ'זעט דאך קלאר אז דאס איז געווען די מעשה מיט סדום. סדום איז געווען אן איינמאליגע זאך פון א שטאט וואס ס'איז געווען עוונותיה מרובין, און מ'האט אויסגעהארגעט די שטאט, **שנאמר "זעקת סדום ועמורה כי רבה"**. "רבה" מיינט אויך רוב, אז ס'איז געווארן א רוב. די "זעקה", די "זעקה" מיינט דא די רשעות, איז געווען א רוב.

קשיא: די צען צדיקים פון סדום

ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל ס'איז דאך געווען אין סדום אפאר צדיקים. אברהם אבינו האט דאך געהאט די גאנצע וויכוח דארט מיט'ן אייבערשטן, די צען צדיקים, און אפילו וויניגער ווי דעם וואלט געהאלפן. ס'איז זייער שווער. אקעי, אפשר איז דא נאך א חשבון, אדער אפשר איז דעמאלטס געווען די ווארט אז "at least" די צען צדיקים זאלן געראטעוועט ווערן. אקעי, אבער די צען צדיקים קענען נאך מטה זיין די רוב, מאכן אז די רוב זאל זיין אויף זייער זייט.

דין פון די גאנצע וועלט — דור המבול

וכן כל העולם כולו, אם היו עונותיו מרובין, אויב די גאנצע וועלט איז פול מיט רוב עבירות, **מיד הם נשחתים**, אזוויוי ס'איז געווען טאקע די מעשה ביי די מבול, **שנאמר "וירא ה' כי רבה"**, ביי די אלע דריי שטייט "כי רבה", אז די רעת האדם איז געווען מער ווי די גוטס אויף די וועלט, דארף מען עס איבערדרייען.

אפילו אויב מיר זאגן אז די פשוט'ע טייטש, ווי דו האסט גע'טענה'ט, אז "רוב" מיינט נישט רוב להוציא מיעוט, ס'מיינט אסאך, קען איך אלץ זאגן אז ס'מיינט רוב. ווייל וואס מיינט אסאך? וואס הייסט אסאך? וואס איז צופיל עבירות? אזוי ווי דו האסט געפרעגט עבירות, זייער גוט. מער עבירות מיינט כפשוטו, מ'זאל זיין א צדיק וואס האט מער זכויות ווי עבירות. אבער וואס איז פשט פון אסאך עבירות? אסאך עבירות איז מער וויפיל מ'דארף. נארמאל איז צו האבן אביסל וויניגער ווי רוב. צופיל איז מער ווי רוב.

דיסקוסיע: צוויי פירושים אין "מיד הוא מת ברשעו"

מ'דארף אבער טראכטן, ווען דער רמב"ם זאגט "מיד הוא מת ברשעו", צו מיינט ער צו זאגן אז ס'געשעעט אן עונש און ער שטארבט, און אויב מ'זעט עס נישט איז פשוט אז ס'איז א געוויסע הסתרת פנים און די שכר ועונש פון א מענטש איז נישט אזוי שטארק אקטיוו? אדער מיינט ער צו זאגן אז דער מענטש זינקט אריין ברשעו, אויף וויל מען עס מאכן אזוי, "מת ברשעו" - ער שטארבט אריין אין זיין רשות, ער האט נישט קיין וועג צוריק, ער פארלירט זיין בחירה? אזוויוי דער רמב"ם זאגט אין אנדערע פלעצער, אז ווען א מענטש טוט זייער אסאך עבירות נאך א לאנגע צייט, פארלירט ער די בחירה. ודאס מיינט דאך אז ער איז מת. די נשמה ווערט דאך פארלוירן, די נשמה איז מת.

דער ראב"ד'ס קשיא: מ'זעט נישט אז רשעים שטארבן גלייך

דער הייליגער ראב"ד האט גלייך געפרעגט טאקע א קשיא אויפ'ן רמב"ם, "לא כמו שסובר", דער רמב"ם האט דאך געבויט אויף די גמרא, לאמיר געדענקען. די גמרא זאגט אין ראש השנה **"רשעים נחתמין לאלתר למיתה"**. דאס הייסט, דער רמב"ם זאגט "לאלתר למיתה" - ער שטארבט גלייך. זאגט דער ראב"ד, "אבער מ'זעט דאך נישט אזוי". תוספות אין ראש השנה, און נאך פלעצער, פרעגט גלייך אויף די גמרא, **"והא רואים שרשעים אינם מתים"**. דא זעט מען פון תוספות אז מ'קען פרעגן א קשיא פון ריאליטי אויף די גמרא. די גמרא זאגט, מ'זעט דאך אבער אז ער לעבט נאך. מוז מען זאגן א תירוץ.

סאו דער ראב"ד זאגט אז ווען ס'שטייט "נחתמין לאלתר", מיינט נישט אז ער שטארבט גלייך. ס'מיינט אז ס'איז נגזר דינו נחתם גלייך אז ער וועט שטארבן. ער שטארבט, מ'ווענדט צו די דין. ער האט נאך אפשר א ירידת פנים אין א געוויסע צייט.

ס'איז אינטערעסאנט, מ'קען קודם כל אבער טראכטן אז קען זיין אז איראן איז דאך אויך אזא מין, ווייל דער רמב"ם זאגט דאך אז איינער וואס איז מודה בעבודה זרה איז כופר בכל התורה כולה, דאך מוכרח אז ער האט עבירות מרובין מזכויותיו, איז ער מת ברשעו.

דוגמא: שלעכטע סאסייעטיס פאלן צום סוף

מ'דארף אבער טראכטן אויך אז שלעכטע לענדער פאלן דיך טאקע צום סוף. למשל נאצי דייטשלאנד, סאו אויב איינער קוקט אלעס אן נאר נעטשורעל, אקעי, ס'איז געווען א מלחמה. בוט דאס איז געווען א וועג וואס דער אייבערשטער האט געמאכט אז מיד יאבדו, דאס מיינט ער איז געווארן מער און מער משוגע, און זיינע עבירות האבן אים געטראגן ביז ער האט זיך אנגעהויבן מיט גרעסערע לענדער, ביז ער איז טאקע געווען מעביר מן

העולם און די לאנד איז געווארן אויסגעריסן. אזוי געשעט צו אלע שלעכטע סאסייעטיס, זיי האלטן נישט אן זייער לאנג, צום סוף ווערן זיי אויסגעריסן, ווייל די עבירות וואס מ'טוט איז נישט סאסטעינעבל.

דיסקוסיע: ווי דער רמב"ם פארשטייט "מיד"

יא, אבער לאמיר, דו האסט מיך געמאכט טראכטן, ס'איז דא א תוספות וואס האט אן אנדערע תירוץ, איך געדענק, תוספות זאגט אז ס'מיינט בעולם הבא בכלל, דער מענטש לעבט לאנג און חיים. בוט איך מיין אז מ'זעט נישט אז דער רמב"ם זאגט די תירוץ, מ'זעט נישט בכלל אז דער רמב"ם האט געשנייט בכלל די קשיא. דער רמב"ם זאגט א פסק הלכה, דער רמב"ם האט אויך געלעבט אין עולם הזה, ער האט געוואוסט אז נישט יעדע שטאט וואס האט איין מער עבירות שטארבט גלייך די גאנצע שטאט. לכאורה דער רמב"ם מיינט צו זאגן אז אזוי איז דער דין. פראקטיש וואס געשעט איז נאך אן ענין. איך מיין דער רמב"ם מיינט כפשוטו, ער גייט נישט אריין אין די ענין אז דער רמב"ם מיינט אז מיד יאבדו ווייל ס'איז שלעכט. ס'איז מגיע לעולמות, דאס איז דער דין. פראקטיש וויאזוי ס'שטעלט זיך אויס, אויך איינער וואס האט אויך געלעבט, דאס האט געלעבט, ס'איז געווען זייער פארברענגען ווייטער.

חידוש: "רוב" מיינט נישט עקסטרימען

אויך איך מיין אז די נקודה פון די רוב איז זייער א שארפע זאך, ווייל אונז זענען מיר צוגעוואוינט צו טראכטן עקסטרים, נישט נאר אין אלע אונזערע שמועסן וועגן צדיקים און רשעים, איז ער א צדיק אדער א רשע? אפילו א צדיק מיינט נישט איינער וואס טוט קיינמאל נישט קיין עבירה, ס'מיינט איינער וואס גלייבט אז ער איז א צדיק, מיינט אז רוב פון זיינע דעסיזשענס טוט ער די ריכטיגע דעסיזשענס. ווייל רוב עבירות, למשל איינער לייגט נישט ציצית, אקעי, ציצית, איך ווייס אז ס'מאכט אים אויף די מינוט א פרייער מענטש, ער לייגט נישט ציצית.

פארשטייסט, איינער האט טענות אמאל אויף א שטאט, למשל א לידערהייט. מסתמא ווען מ'רעדט פון א שטאט רעדט מען אויך פון פובליק דעסיזשענס וואס די שטאט מאכט, צו זיי האבן אזעלכע געזעצן, צו זיי מאכן אזעלכע מלחמות, וכדומה. סאו וואס מיינט א שטאט וואס איז א צדיק? ס'מיינט נישט אז ער טוט קיינמאל נישט געהארגעט קיין אומשולדיגע מענטש. דאס איז א צדיק גמור, ס'איז נישט נוגע. ס'מיינט אז רוב מאל הארגען זיי די ריכטיגע מענטש, אדער פארשטייסט וואס איך זאג?

יא, איך הער. אקעי. און הכי נמי אויב ס'איז רוב, צום סוף פאלט עס איין, אדער גלייך. דער רמב"ם זאגט גלייך, דער רמב"ם זאגט אבער די לשון גלייך, מיד ימות. ס'איז זייער מדגיש דאס. אזוי ווי מיר האבן שוין פריער גע'טענה'ט וועגן ווען דער רמב"ם זאגט מיד צו ער מיינט אז ער שטארבט גלייך. אה, דו זאגסט אז ס'מיינט כפשוטו.

ווען איז דעמאלטס געווען מיד, האבן עס זיך געוועט שפארט אפ? ווייל מיד וועט ער א נביא. אה. איך האלט אז דער רמב"ם מיינט כפשוטו מיד גלייך, און ער מיינט נישט צו רעדן ווי די ריאליטי. ער מיינט זאגן דעם דין. וואס די ריאליטי איז, דארף מען רעדן עקסטער. אקעי.

הלכה ד (המשך): וויאזוי מעסט מען זכיות כנגד עוונות

אה, יעצט א וויכטיגע זאך. האסטו טאקע געפרעגט א קשיא: וויאזוי מעסט מען דאס? וואס הייסט רוב? רוב מיינט מען אמאונט, אדער... יא?

זאגט דער רמב"ם, **בשקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעוונות.** מען גייט נישט לויט דעם וויפיל מאל מען האט געטון זכיות און עוונות. **אלא לפי גודל**, נאר ווי גרויס דער עבירה איז.

זאגט ער, **יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות.** עס איז דא אמאל א זכות, א מצוה, וואס איז זייער גרויס און זייער פאולפול. יא? וויאזוי שטייט אין פסוק, **יען נמצא בו דבר טוב.** עס שטייט אויף דעם זון פון ירבעם. ירבעם האט געטון א סך עוונות, אבער ער האט געטון א דבר טוב. איין גרויסע דבר טוב קען זיין אקעגן א סך גרויסע עוונות וואס ער האט געטון. נישט ירבעם, נאר דער ילד... עקשעלי, יא. דער ילד, ער האט געהאט א זון, וואס דער נביא האט געזאגט ער גייט שטארבן. און ס'שטייט אז מען האט געמאכט א גרויסן הספד און געבערענגט... **הילכך זה לבדו יבא לירבעם אל קבר? יען נמצא בו דבר טוב אל ה' אלקי ישראל בבית ירבעם.** אהה. אקעי, אפשר מיינט ער איז יא א דבר טוב אליינס.

וואס איז אקעגן... דאס רעדט מען אז... וואס ער איז געטענה'ט אז עס איז דא איין צדיק וואס ער איז גרויס. אן דער שטיבט ער זיין אנדערע ווערטער, ווען מ'רעכנט די צדיקים פון דער שטאט, מיינט אויך שוין מ'דארף מאכן נאמבערס. ס'קען זיין אזא גרויסער צדיק וואס ער מיינט מכריע אויף די גאנצע שטאט.

רייט, **ויש עוון שהיא כנגד כמה זכויות.** עס איז דא אזא זאך ווי עוונות, וואס זאל זיין זייער העווי עוונות, און ער זאל אראפוועגן, **שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה.** איין עבירה, איין חטא, וואס זאל מאבד זיין. דער רמב"ם לערנט עס אזוי ווי אין די משקול, ווען מ'איז דן א זכויות כנגד עוונות, קען זיין איין חטא וואס זאל זיין זייער הארב.

חוטא אחד מיינט איין חטא אדער איין זינדיגער, איין חוטא? עס קען זיין איין מעשה פון א חוטא.

נאר דער אייבערשטער קען דאס אפמעסטן

זאגט דער רמב"ם, וויאזוי מעסט מען עס טאקע? **ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות.** פאר דעם דארף מען האבן דעם אייבערשטער אליין. דער אייבערשטער וואס איז א-ל דעות. וואס ווייסט אלעס, וואס קען אלעס אפמעסטן, **ווי היודע איך אורך הזכיות כנגד העבירות**, ער ווייסט וויאזוי צו אורר זיין די זכיות כנגד די עבירות.

מסתמא מיינט דער רמב"ם צו זאגן אז ס'איז נישט נאר איין קנה מידה, ס'איז נישט נאר ווי חמור ס'איז, און ס'איז אויך ווי שווער ס'איז פאר דעם מענטש, און ס'איז אויך לפעמים צער, ס'איז דא זייער אסאך זאכן וואס מען נעמט אריין אין קאנסידערעישן, וואס דאס קען נאר דער אייבערשטער אליין.

און אויך לכאורה, איך מיין אז וואס דו האסט געזאגט,

שקילת זכויות ועוונות — נאר דער אייבערשטער ווייסט דעם חשבון, תוהה על הראשונות, און דין ראש השנה

הלכה ג (המשך) — נאר דער אייבערשטער ווייסט וויאזוי צו עורך זיין די זכיות כנגד די עוונות

ער ווייסט וויאזוי צו עורך זיין די זכיות כנגד די עוונות. משמע אז דער רמב"ם מיינט צו זאגן אז ס'איז נישט נאר איין קנה מידה, ס'איז נישט נאר ווי חמור ס'איז, און ס'איז אויך ווי שווער ס'איז פאר דעם מענטש, און ס'איז דא די כולא פון צער, ס'איז דא זייער אסאך זאכן וואס מען נעמט אריין אין קאנסידערעישאן, וואס דאס קען נאר דער אייבערשטער אליין.

און אויך לכאורה, איך מיין איך בין דיר מסביר וואס דו האסט געזאגט, דאס הייסט נישט אז מיר האבן געזען אין א פריערדיגע פרק אז מיר ווייסן וועלכע עבירות זענען קלות וחמורות, יא, כריתות און מיתות בית דין הייסט חמורות וכדומה. אבער ווען מיר רעדן דא אז ס'איז דא אן אפוואגונג כנגד כמה זכויות, מיינט מען נישט כריתות און מיתות בית דין דווקא. קען זיין אז יא, אבער לויט די אייבערשטער'ס חשבונות. ס'איז דא מער חשבונות פאר יענץ.

דיגרעסיע: מעשה מיט רבי איציקל פון פשעווארסק וועגן לאקשן קוגל

פארציילט מען אז רבי איציקל פלעגט אייביג זאגן, רבי איציקל פון פשעווארסק, אז די לאקשן קוגל וועגט מען צו צו די מצוות, יא, דו ווייסט דאך מסתמא, ווייל מען לייגט עס ארויף אויף די וואגשאל פון די מצוות. האט איינער געזאגט, "רבי, אויב אזוי קען איך טון אסאך עבירות." האט ער געזאגט, "אבער דו ווייסט נישט וויפיל איינמאל פארפאסן מיין מנחה מנין וועגט." דו ווייסט נישט. דאס איז געווען צו זאגן אז ס'איז לפי גודלו, דו ווייסט נישט. קען זיין אז א באנטש לאקשן קוגל וועגט אזוי ווי א קליינע מצווה דרבנן, א הונדערט יאר לאקשן קוגל... אקעי, לאקשן קוגל איז דאך בעצם א מצווה פון עונג שבת, ס'איז נישט עפעס א... די שאלה איז, דו זאגסט, ווי גרויס איז די מצווה, לויט וואס וועגט מען עס? האט יענער

געמיינט, נעבעך, אז דער רבי מיינט בגשמיות, אז א גראבע קוגל וועגט... דו כאפסט נישט אז די עבירות האבן אויך א וואג.

ס'איז דא אנדערע צדיקים האבן געזאגט אז מען וועגט די וואג וואס מען פארט צום רבי'ן מיט די מידע בלאטע וכו'. ס'איז אמת, אבער ס'ברענגט נאר ארויס אז מ'דארף דאך אלץ האבן די דעות של אל דעות. **אל דעות ה' ולא נתכנו עלילות.** דאס מיינט אז דער אייבערשטער פארשטייט די דעות פון די מענטשן, יא, ער ווייסט פונקטליך... ס'איז דאך די זעלבע זאך, דער אייבערשטער איז בוחן כליות ולב, דער אייבערשטער ווייסט וואס גייט פאר אין דעם מענטש, ממילא ווייסט ער אז אסאך מאל קען איין מצוה קומען פון זייער א טיפע פלאץ מיט א גרויסע התגברות וכדומה.

הלכה ד — תוהה על הראשונות: ווער עס האט חרטה אויף זיינע מצוות פארלירט אלץ

זאגט דער רמב"ם ווייטער. איך מיין דער קשר דא איז, אז איינמאל מיר פארשטייען אז מצוות וועגט מען אפ, און ס'איז דא מצוות האבן מער חשיבות און וויניגער חשיבות, און ס'ווענדט זיך נישט נאר אין זייער קאטעגאריעס, ס'איז א קריאת שמע שעל המיטה, ס'איז אן ענין, א לויזע ענין, ס'האט צו טון אויך וויאזוי דער אייבערשטער שאצט עס. יא, איך מיין דאס איז די קשר צו וואס קומט אריין.

זאגט ער, **כל מי שמתחרט על המצוות שעשה** — מ'האט גערעדט וועגן תשובה פון עבירות, דא טוט זיך איינער תשובה אויף מצוות. ס'איז דא, מען פרעגט אייביג וויאזוי מען רופט איינעם וואס איז פארקערט פון א בעל תשובה, ער טוט תשובה אויף זיינע... מ'רופט אים "תוהה על הראשונות". ס'איז דא די חברה וואס זענען א תה"א, זיי האבן זיך גערופן א תה"א, מען דארף זיי זאגן אז זיי הייסן... אזא איינער הייסט א תוהה על הראשונות. ס'איז אן אנדערע...

ס'איז דא די רמב"ם, **כל מי שמתחרט**, איינער וואס איז... איינער וואס האט חרטה על המצוות שעשה, **ותוהה על הזכיות**. ס'איז אינטערעסאנט, ווייל "תוהה" קען מען מיינען ער וואונדערט זיך אזוי, ער האט צוויי קשיות, ער ווייסט אז ס'איז טאקע געווען א גוטע זאך. איז דאס מער אפילו ווי איינער וואס זאגט אזא קלארע... "שוין, האלאו, דו וואס דו ביסט שוין מחמיר מיט אמאל." אבער דער רמב"ם גייט זאגן קלאר וואס... דער רמב"ם איז שוין נישט... ווייל ער איז א ירא שמים, ער טראכט אז ס'איז נישט געווען בשלימות. ער מיינט צו זאגן, ער וואונדערט זיך צו ס'איז בכלל געווען א גוטע זאך, ער איז מער נישט מחשיב זיינע מצוות. אבער ס'מיינט ער מאכט די מסקנא.

ואומר בלבו, ער זאגט אין הארץ, **ומה הועלתי בעשייתן, אילו לא עשיתין**. אפשר איז עס בכלל נישט געווען... איך האב עס נאר געטון ווייל מיין מלמד האט מיר געהייסן, איך ווייס שוין וואס ער האט די ריפערקאשנס. איך מיין אז "אילו" איז טייטש "הלוואי". אה, הלוואי וואלט איך עס נישט געטון. איך געדענק אז ס'איז דא א פאר פלעצער אין חז"ל אז די ווארט "אילו"... "מי יתן", יא, ער טייטשט אזא יא"פ פשוטה. **אילו יחפרו בדרך תתום**, הלוואי. יא, ער טייטשט יא"פ פשוטה. אה, איז דא א פאר פלעצער וואס מען זעט אז "אילו" איז נישט א "אויב", נאר "אילו" איז א הלוואי. הלוואי וואלט איך עס נישט געטון.

וואס טייטש חרטה

ביי די וועי, יעצט זעט מען וואס טייטש חרטה. זיי האבן זיך געמוטשעט וואס טייטש "מתחרט על עבירות". איך האב געוואלט זאגן דאס, אבער א חרטה איז "הלוואי וואלט איך עס נישט געטון".

הרי זה איבד את כולן, פארלירט ער די מצוות, ער פארלירט די זכיות. **ואין מזכירין לו שום זכות בעולם.** מען דערמאנט מער נישט די זכות וואס ער האט געהאט. דאס איז די אפאזיט פון וואס מ'האט געלערנט ביי די זעלבע ראש פרק. אה, יא, אפילו רשע גמור שחטא כל ימיו, מ'האט געזאגט "אין מזכירין לו שום עוון", זעלבע זאך, **מי שתוהה על הראשונות. שום זכות בעולם, שנאמר וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו.** ווען ס'הייבט זיך אן א טאג פון פשע, אויב ער האט תשובה געטאן אויף די מצוות, דעמאלטס איז ער א רשע גמור און ער האט נישט קיין איין מצוה.

פראקטישע אנווענדונג: מען דארף מחשיב זיין די מצוות וואס מען האט אמאל געטאן

דאס איז א זייער וויכטיגע הלכה צו געדענקען אלעמאל. איך ווייס אז איך האב געזאגט אז איך מיין נישט די חסידישע שמועסן, אבער אסאך מאל א מענטש קען טראכטן, "איך בין געווען תמימות'דיג, איך האב דאך געטאן מצוות, איך האב געמיינט אז עס איז גארנישט, אדער איך האב עס סתם געכאפט." ער זאגט, אפילו ער זאגט, "איך פארשטיי בעסער וויאזוי צו טאן מצוות," דארף מען שטארק מחשיב זיין די מצוות וואס ער האט אמאל געטאן, און ער האט נישט די זכות.

הלכה ה — שקילה בשעת מיתה, יעדע יאר, און ראש השנה

זייער גוט. ביז יעצט האבן מיר געלערנט די עצם, איך גיי אריינגיין מער אין פרטיות ווען עס איז די ספעציעלע זמן פון שקילת חטאים ועוונות, אדער אויך ווען נישט נאר דער אייבערשטער טוט עס, נאר ווען דער מענטש דארף עס טאן. ווייל דער אייבערשטער טוט עס, איז דא א משקל באופן כללי, און אויך א משקל יעדע יאר. עס איז דא איינמאל אין לעבן, אדער אפשר יעדע מינוט. פריער וואס איך האב געלערנט האב איך געזאגט אז עס איז יעדע מינוט, און איך האב געזען אז יעצט שטייט די זעלבע זאך. אויך איז דא יעדע יאר, עס איז דא איינמאל א יאר אזא סארט מעסטער.

ס'איז דאך ביי תשובה אויך אזוי, מ'דארף אייביג טאן תשובה, און עס איז דא ספעציעלע טעג וואס איז גוט פאר תשובה. אויך דארף מען אייביג שוקל זיין. דאס איז נישט עכט א חילוק, ס'איז נאר "יופיע לדבר" אז עס איז נאך בעסער, "יופיע ביוסף". דא מאכט עס סאונדן מער עכט, דא סאונדט עס אז ס'איז ממש אן עכטע, ס'איז דא א דין טאקע.

אקעי, שוין. זאגט דער רמב"ם, **כשם ששוקלין עוונות אדם וזכיותיו בשעת מיתתו**, אזוי ווי בשעת ווען א מענטש שטארבט איז דא עפעס א שכר ועונש, א דין וחשבון, און דעמאלטס שעצט מען אים.

קשיא: וואו האט מען געלערנט פון בשעת מיתה?

אבער איך פארשטיי נישט, וואו האט מען געלערנט פון בשעת מיתה? ס'האט זיך יעצט גערעדט פון... מ'גייט מיט מיתה ברורה, איז דאס נישט בשעת מיתה? אפשר בשעת מיתה? נאר דאס האבן מיר נישט, מ'האט דאך דעמאלטס געהאט א חיים. איז דאס איז אינטערעסאנט דאס וואס מ'גייט יעצט טראכטן, ווייל מ'האט דאך געלערנט אז יום מיתה של אדם איז מכפר. מיתה של אדם איז די צייט וואס מ'מאכט די שקילת שכר ועונש.

ניין, דאס איז אן אנדערע ווארט. איך מיין אזוי צו זאגן, ס'איז דא צוויי וועגן וויאזוי מ'קען לערנען בשעת מיתה. מ'קען לערנען בשעת מיתה מיינט ווען דער מענטש שטארבט, אזוי ווי מ'זאגט אלעמאל, ער גייט אין בית דין של מעלה, און מ'איז דן צו מ'זאל אים שיקן אין גיהנם אדער גן עדן. לכאורה רעדט נישט דער רמב"ם פון יענץ, ווייל יענץ איז דאך א דין אויף א מענטש פאר מיתה, ווייל פאר מיתה האט מען אים דאך געדארפט האבן שוקל געווען און מחליט געווען אז ער דארף שטארבן. לכאורה בשעת מיתה מיינט יעדן טאג, אויב ער איז געשטארבן איז עס בשעת מיתה געווען, אויב ער איז נישט געשטארבן איז עס נישט בשעת מיתה געווען.

אה, דו מיינסט צו זאגן אזוי ווי ס'שטייט אז יעדע נאכט גייט די נשמה ארויף?

איך ווייס נישט וויאזוי מ'איז מברר יעדע סעקונדע, יעדע טאג. איך מיין, חוץ פון דעם, זאגט ער כך, **ובכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי עולם עם זכיותיו.** יעדע יאר איז מען שוקל די עבירות פון יעדן מענטש פון באי עולם, נישט "כל באי עולם עוברים לפניך כבני מרון", נאר דאס איז די לשון פון די משנה, יא, יעדער איינער עקסטער. ס'איז די גאנצע וועלט, אבער יעדער איינער עקסטער. **עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה.**

קשיא: איז ראש השנה נישט דא קיין דין אויף מדינות?

אינטערעסאנט, ראש השנה איז נישט דא קיין דין אויף די כלל מדינות? ס'שטייט דאך יא, "על המדינות בו יאמר", זאגט מען דאך אין די זכרונות.

וואס שטייט דארט? אז מ'קומט מיט... מ'שטראפט אפ די מדינה פאר זייערע עבירות. "על המדינות בו יאמר, איזו לחרב ואיזו לרעב", בעיסד אויף די עבירות פון די גאנצע שטאט, אדער... אקעי.

ניין, ס'איז אינטערעסאנט, דער רמב"ם ברענגט טאקע די לשון המשנה, ס'איז טאקע דא, אז מ'איז דן יעדן מענטש עקסטער. אבער לכאורה דארף מען זאגן אז ראש השנה איז מען אויך דן די... אפשר כל באי עולם מיינט אינקלודעד די מדינה. די מדינה איז דאך געמאכט פון מענטשן סך הכל. יא.

דין צדיק, רשע, ובינוני

איז אזוי, **מי שנמצא צדיק נחתם לחיים**. מ'איז אים חותם לחיים, ס'טייטש נכתב ונחתם. ס'איז א משל, אזוי ווי ווען א מלך מאכט א גזירה איז דא א כתב מיט א חתימה. יא. **ומי שנמצא רשע נחתם למיתה.** ווייל דאס זאגט דער רמב"ם, יא, כלאחר נכתב. ער זאגט נישט מיד. ניין, אבער ס'איז אינטערעסאנט, ווייל געווענליך ווייסן מיר אז די חתימה איז ביום הכיפורים, און ראש השנה רופט מען אן דעם לשון כתיבה, "נכתב", און נאך דעם יום הכיפור איז "נחתם". ניין, אונז ווייסן... ניין, זיי האבן אים נישט געניצט גלייך דעם לשון "נכתב".

דיסקוסיע: דער לשון "נחתם" אויף ראש השנה

ווייט, וועל, דאס איז דער פשט פון די ברייתא וואס די גמרא... דאס איז דער איינציגסטער פלאץ וואס ס'שטייט אז ראש השנה איז דא א כתיבה און יום כיפור איז א חתימה פאר יעדן. קודם כל, יענץ רעדט פון די בינונים. אה, אזוי ווי דו זאגסט, תולה. אונז זענען א תוקע, אין אנדערע נוסחאות שטייט טאקע אז ראש השנה כותבין, און מיר זאגן "וכו' חותמין" וכו'. אבער איך מיין אז יענץ איז אדער געבויט אויף דעם וואס מיר שטעלן זיך פאר אז מיר זענען בינונים, אדער איז דא אן אנדערע שיטה אז ס'איז טאקע אזוי. אבער איך מיין אז דער פשט פון די ברייתא, פון די גמרא, איז אז... יא, ביי די ווי', מיר זאגן אויך, מיר זאגן ראש השנה טובה תכתב ותחתם. ראש השנה ביינאכט, על הצד אז דו ביסט א צדיק.

מי שנמצא צדיק נכתב לחיים, מי שנמצא רשע נכתב למיתה, והבינוני תלוי לו עד יום הכיפורים. יעצט האט ער די צען טעג וואס מ'פאדערט אסאך תשובה, און מ'קוקט, **אם עשה תשובה נכתב לחיים, אם לאו נכתב למיתה.** דאס איז זייער אינטערעסאנט, ווייל דא איז די קשיא וואס אנדערע האבן געפרעגט, וויאזוי איז דא מענטשן וואס לעבן?

קשיא: וויאזוי לעבן רשעים?

דאס איז די קשיא? די קשיא פון די ראב"ד? ניין, ניין, די קשיא איז... גראדע יענץ איז נישט קיין קשיא, יענץ איז נאר א קשיא אויב דו מיינסט אז ס'איז דא רשעים. דרך אגב, איך האב אן אנדערע תירוץ אויף די ראב"ד'ס קשיא. אבער מיר איז איינגעפאלן אן אינטערעסאנטע תירוץ אויף די קשיא, אז מיר האבן געלערנט אין הלכות עירובי תחומין אז מ'מאכט נישט דריי שטעט אויפאמאל אן עירוב תחומין, ווייל ס'וואלט געווען א גרויסע לטע. "פן תרבה עליך חית השדה". יא, **וגרשתמו מעט מעט פן תרבה עליך חית השדה.** דער אייבערשטער וויל אויך נישט אז אין יעדע קאמיוניטי זאל עס ווערן צו האלב, די וועלט וואלט געווארן א חורבן. שטעל דיר פאר, יעדע יום הדין ארום ווערט א מגפה און ס'שטארבט אויס א ריזיגע פראצענט פון יעדע קהילה, ס'וואלט געווען א גרויסע דיזעסטער. דער אייבערשטער איז מער חס אויף דיר.

יא, וועל, דאס איז די ראב"ד מיט די תוספות, זיי אלע זאגן, "והרי כמה רשעים חיים". דו ווייסט אז ער איז א רשע, דו ווייסט אז ער טוט נישט עבירות וואס דו ווייסט. אבער ער האט אפשר מער מצוות קעגן דעם.

יא, אבער איך זאג אז ניין, און דער זוהר האט דאך זיין אייגענע ענטפער, וועגן דעם שטייט דאך "ואלה המשפטים", "דין רזא דגלגולא", איינמאל מ'ברענגט אריין אזעלכע חשבונות ווי גלגול און נאך זאכן, איז דאך די קשיא... ווערט נישט קיין קשיא.

קשיא: פארוואס דארף א בינוני תשובה טון?

אבער איך ווייס נישט, לאמיר לאזן יענץ. די עטליכע מינוט גניבה. דאס איז דא אן אנדערע קשיא, וואס איז די פשט אז א בינוני זאל שטארבן אויב ער האט נישט געטון תשובה? ביז יעצט האבן מיר געלערנט, וואס איז א בינוני? א בינוני איז א בינוני, ס'איז נישט נוגע גארנישט צו אים. פלוצלונג קומט דאך ארויס אז ער מוז יא תשובה טון.

הלכות תשובה פרק ג: דין הבינוני בעשרת ימי תשובה, תקיעת שופר, וכוח המעשה האחד

קשיא: פארוואס שטארבט א בינוני אן תשובה?

Speaker 1:

אבער איך זאג אז ניין, די קשיא פון עשרת ימי תשובה... אבער דער זוהר האט דאך זיין אייגענע ענטפער, וועגן דעם שטייט דאך "ואלה המשפטים", דן את רוחו, די גלגולים. איינמאל מ'ברענגט אריין אזעלכע חשבונות ווי גלגולים און נאך זאכן, איז די קשיא ווארט נישט קיין קשיא.

און ווייסן, נישט, לאמיר אפלאזן יענץ, ס'איז עטליכע מהלכים. דאס איז דא אן אנדערע קשיא, פארוואס איז דער פשט אז א בינוני זאל שטארבן און ער האט נישט געטון תשובה? ביז יעצט האבן מיר געלערנט, וואס איז א בינוני? א בינוני איז א בינוני, ס'געשעעט נישט גארנישט צו אים. סאדעונלי, ס'קומט דאך עשרת ימי תשובה, נישט תשובה געטון, דארף ער שטארבן. פארוואס טאקע א בינוני?

תירוץ א: נישט טון תשובה איז א נייע עבירה

Speaker 1:

ס'קען זיין אז די עבירה פון נישט טון תשובה, דאס וועגט איבער. ס'איז א נייע עבירה. ער, דער בינוני, איז דאך פופציג-פופציג. דאס איז דורכגעגאנגען עשרת ימי תשובה, ער האט נישט געהאט קיין הרהור תשובה, האט אים געמאכט פאר א רשע. אקעי, אזוי איז דא וואס זאגן, אבער מ'דארף... איך פיל אז דא...

תירוץ ב: עשרת ימי תשובה איז ספעציעל פאר דעם בינוני

Speaker 1:

ס'קען זיין אז די גאנצע פוינט פון א בינוני איז אז... אוי, אפשר קען מען זאגן אזוי, די קאנעקשאן פון די גאנצע הלכות עשרת ימי תשובה איז די בינוני, ער איז דער וואס דארף תשובה טון. א רשע דארף אויך תשובה טון, באט ער איז שוין א רשע. פון א רשע עקספעקטן מיר דאס נישט. עפעס דארף מען פארשטיין, דאס איז אלץ דער רמב"ם וואס איז מסדר אלע גמרות וכו', אבער עפעס דארף מען דא פארשטיין, דער בינוני.

הלכה ד: תקיעת שופר — רמז לתשובה

רמב"ם'ס ווערטער: גזירת הכתוב אבער רמז יש בו

Speaker 1:

היינט איז דער רמב"ם זאגט זייער שיינע זאכן וועגן ראש השנה. איך זאג, וועגן די שוקל זיין די זכויות און עבירות אין ראש השנה, זאגט דער רמב"ם אז... סאו לאמיר פארשטיין. דער רמב"ם האט דא פארציילט א נייע זאך, נישט א נייע זאך, ער האט געבויט אויף די גמרא וכו'. אה, דער נושא פון עשרת ימי תשובה, אזוויו מיר האבן געלערנט, איז דא א פרטיות'דיגע דין, איז דא עשרת ימי תשובה וואס דעמאלטס מאכט מען א נייע דין, און ס'איז דא א חילוק, אז דא מוז מעורר זיין דעם עולם זאל תשובה טון. מ'נעמט די בינונים א ליסט, און מ'זאגט זיי זאלן תשובה טון. קאנעקט דער רמב"ם, דער רמב"ם וויל אריינקאנעקטן אין דעם נאך א זאך פון ראש השנה, די מצוה פון תקיעת שופר.

א יסוד האבן מיר יעצט געזאגט אז יעצט איז די צייט ווען דער בינוני דארף זיך אויפוועקן און כאפן אז יעצט איז א צייט פון תשובה. זאגט דער רמב"ם אז תקיעת שופר איז די זאך, תקיעת שופר איז דער וואס דארף אים אויפוועקן.

זאגט דער רמב"ם, **"אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא"**, די מצוה פון תקיעת שופר בראש השנה איז נישט געמאכט עפעס א מעסעדזש פאר דעם מענטש. ס'איז דער אייבערשטער האט געהייסן, ס'איז מסתמא באזירט אויף די גמרא פון "למה תוקעין", און דער פרעגט דער גמרא, פארוואס פרעגסטו? רחמנא האמר תיקו? ס'איז דאך א גזירת הכתוב. מיינט סתם דער רמב"ם געטראכט פון די גמרא. אבער איך טראכט אויך, ווען ער זאגט גזירת הכתוב מיינט, ווייל דער אייבערשטער האט געהייסן, ס'איז לאו דוקא עפעס א סודות פון דעם מענטשעלע דא, דער קליינער מענטשעלע. אבער רמז יש בו פאר דעם מענטש.

דיסקוסיע: וואס מיינט "גזירת הכתוב"?

Speaker 2:

יא, אבער רמז פאר דעם מענטש. אה, דאס מערסטע פשוט איז, א מענטש זאל נישט אריינגיין צו פארשטיין די טעמי המצות, ווייל דאס איז לאו דוקא קאנעקטעד צו א רמז. ווילסטו וויזן עפעס וואס דער רמב"ם האט עפעס וואס דער רמב"ם האט געזאגט וועגן גזירת הכתוב? ווייל דאס איז נישט אזוי סתם געזאגט. ער זאגט, לאמיר נישט אריינגיין.

Speaker 1:

איך ווייל סך הכל וויזן אז אפשר איז דאס אויך דער מקור. איך מיין אז אין מאמרים ברענגט מען דאס. וואס איז דער מקור בכלל פון עשרת ימי תשובה? תשובה אז אין יום כיפור דארף מען תשובה טון האבן מיר שוין געלערנט פריערדיגע פרק, "כיצד מתודה?" ס'שטייט אין פסוק, "כי ביום הזה יכפר עליכם" וכו'. אבער וואס איז דער מקור פון עשרת ימי תשובה? ווי ווייסט מען אז ס'הייבט זיך אן פאר ראש השנה? ווי ווייסט מען די גאנצע דין פון ראש השנה? ס'שטייט נישט אין פסוק. יא, ס'שטייט "יום תרועה". ס'שטייט נישט דער דין. דער תירוץ איז אז דער שופר איז א רמז אויף דעם. דער שופר וואס מ'בלאזט ראש השנה ווייזט שוין אז מ'זאל תשובה טון.

Speaker 2:

ניין, איך וואלט געלערנט, איך וואלט געזאגט גזירת הכתוב מיינט אז ס'איז נישט פאר דעם מענטש, נאר ס'איז פאר דעם אייבערשטן, אדער איך ווייס נישט וואס, פאר די תורה. און רמז יש בו פאר דעם מענטש, ס'איז דא א רמז פאר דעם מענטש.

Speaker 1:

כאילו, וואס דו זאגסט אז ס'איז פאר דעם אייבערשטן, דאס איז אסאך מער פראבלעמאטיש ווי צו זאגן אז ס'איז דא א טעם.

Speaker 2:

ס'איז נישט פאר דעם מענטש, ס'איז פאר... אבער רמז יש בו, ס'איז דא א רמז פאר דעם מענטש. ס'איז דאך דא וואס די תורה איז תיקון הגוף, רפואת הגוף, איז א פקפוק, אבער ס'איז יא תיקון הנפש. תיקון הנפש מיינט דעם מענטש. נו, אבער דען?

דער רמב"ם'ס "דרשה": עורו ישנים משנתכם

Speaker 1:

אקעי, כלומר, וואס איז דער רמז? כלומר, זאגט דא דער רמב"ם, דו פלעגסט גלייבן אז דער רמב"ם איז תקיעת שופר דרשה. כלומר, זאגט דער רמב"ם אזוי, די תקיעת שופר שרייט. וואס שרייט ער? ער הערט געציעס? ער הערט אזוי, ווי ער זאגט, **"עורו עורו ישנים משנתכם והקיצו נרדמים מתרדמתכם"**. ס'איז דאך פשוט, ווייל א קול שופר איז עפעס וואס וועקט אויף א מענטש. א הויכע נויז וועקט אויף א מענטש. ס'איז געמאכט אויפצואוועקן מענטשן. וועקטס ענק אויף, דרימלדיגע, פון ענקער טיפע דרימל.

און וואס זאל מען טון נאכדעם וואס מ'איז אויף? **"וחפשו במעשיכם"**, העבטס ענק אן אומקוקן, זוכן אין ענקערע מעשים. דאס הייסט, ס'קוקט דיר אויס אז דו מאכסט א מעשה, אבער מאך די חשבון, מאך די אייגענע דין וחשבון. ס'איז נישט אז דער אייבערשטער מאכט די דין וחשבון אין הימל, מאך דו דיין אייגענע דין וחשבון.

וואס טוט מען נאכדעם? ווען דו גייסט מאכן א חשבון הנפש, גייסטו ווערן, עס איז ערגעץ ווי געוועזן חטאנו. **חזרו בתשובה**, זייטס חוזר בתשובה. **וזכרו בוראכם**, און יעצט, איר וואלט דאס געמאכט, הייבט זיך אן צו דערמאנען פון ענקער באשעפער.

אנאליז: די שטופנווייזע תשובה

Speaker 1:

איך מיין אז די זכרו בוראכם איז די קבלה, אזוויוי די חטאנו ועוינו איז אזוויוי א סארט וידוי, אז מ'האט געזינדיגט. חזרו בתשובה איז עזיבת החטא. און זכרו בוראכם איז פשוט מ'גייט פון יעצט, א קבלה, מ'גייט פון יעצט געדענקען דעם אייבערשטן.

געדענקסט מיר האבן געלערנט אין פרק ב' אז די "וזכור את בוראך בימי בחורותיך" מיינט מ'זאל תשובה טון ווען מ'איז נאך יונג. זעט מען אז תשובה מיינט זכירת הבורא. עיקר תשובה וואס מ'דארף טון איז נישט פארגעסן פונעם אייבערשטן.

דער בינוני שלאפט — נישט דער רשע

Speaker 1:

איך מיין אז ס'איז אויך זייער שיין, ווייל דער רשע איז נישט איינער וואס שלאפט. דער רשע איז א רשע, ער וויל זיין א רשע, ער פאפט אן. דער בינוני, געוועונליך פארוואס איז ער א בינוני? ווייל ער טוט אסאך מצוות. פארוואס טוט ער מצוות? ווייל ער ווייסט אז ס'איז דא א באשעפער. נאר ער שלאפט אסאך. זאגט מען אים, **"אלה השוכחים את האמת בהבלי הזמן"**. צו וועמען רעד איך דא? צו די בינונים וואס פארגעסן אז ס'איז דא אן אמת בהבלי הזמן. ער ווייסט אז ס'איז דא אן אמת, נאר ער פארגעסט עס ווייל ער ווערט פארשפילט בהבלי הזמן, מיט די נארישקייטן פון די צייט. ער לעבט מיט די צייט, ער איז טרוד ושקוע, אבער ער ווערט ביזי מיט אנדערע זאכן.

צייט מיינט לכאורה צייטווייליגע זאכן. אלע זאכן פון עולם הזה זענען זמן. היינט איז דא, מארגן איז נישט דא. וואס איז דער אמת? די אמת'ע זאכן, די זאכן וואס זענען נצחיים, וואס זענען דער אייבערשטער.

"והשוגים כל שנותם", זיי זענען שוגג, זיי פארגעסן, זיי זענען בגדר שוגג, זיי פארשפילן זייער יאר. פארוואס שנותם? ווייל יעצט איז איינמאל א יאר ווען מ'וועקט זיך אויף. איך מיין קודם כל, איך מיין אז שוגים איז די לשון וואס דער רמב"ם זאגט אין סוף הלכות תשובה, אדער וואס מיר האבן געלערנט און מיר גייען עס לערנען. שוגים מיינט אז ער ווייסט וואס ער האט געטון, נאר ער איז כסדר פארטראכט אין זיין שלאף אדער אין זיין יאר. איך מיין אז שנותם מיינט שלאף אדער יאר.

המשך דער דרשה: הביטו לנפשותיכם

Speaker 1:

נאכאמאל, **"זכרו בוראכם"**, הייבטס ענק אן צו דערמאנען פונעם אייבערשטן. ענק מענטשן וואס שלאפן איין און פארגעסן פונעם אייבערשטן, אז איר ווערט ביזי מיט הבלי הזמן והבל וריק. און וואס איז די הבל וריק? **"אשר לא יועילו ולא יצילו"**. פארוואס זענען זיי הבל וריק? ווייל זיי האבן נישט קיין אמת'דיגע השפעה.

זיי העלפן נישט, זיי ראטעווען נישט. דאס מאכט צו הבל וריק, ס'זענען נארישע זאכן. דאס דערמאנט אונז פון די לשונות וואס ער האט געזאגט ביי הלכות עבודה זרה. רייט, רייט, רייט. לא יועיל ולא יציל, הגם הייתי עמהם. אבער דא זעט מען אז ס'איז טיפער פון יענץ. בעצם אלע דברי הבל וריק זענען לא יועיל ולא יציל.

און ער זאגט ווייטער, **"הטיבו נא את דרכיכם ואת מעלליכם"**. הייבט אן בעסער מאכן ענקערע וועגן און ענקערע מעשים. "מעלליכם" מיינט אפשר ענקערע פלענער, עלילה... קען זיין. איך מיין אז מען זאל פארשטיין פון דעם תיקון הנפש. זיי האבן געלערנט. קוק אויף וואס פאר א מענטש דו

ביסט, קוק אויף וואס מיינט א נפש פון א מענטש. די נפש פון א מענטש איז א זאך וואס זיין שלימות איז נישט צו זיין הבל וריק, נאר זיין שלימות איז צו טון מצוות ומעשים טובים. מאך בעסער דיינע מדות, מאך בעסער דיינע מעשים.

"ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה". יעדער זאל איבערלאזן זיין דרך הרעה, און איבערלאזן זיינע פלענער פאר די נייע יאר וואס זענען נישט גוטע פלענער און נישט גוטע מחשבות. דאס איז דאך ממש דאס וואס דער רמב"ם האט געזאגט פריער אויף "מהי התשובה", יא, "שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו ממחשבתו". דא ביידע זעסטו קלאר אז ס'איז דער רמב"ם'ס דרשה. ער זאגט, "ויעזוב כל אחד מכם". ווער שרייט דא "כל אחד מכם"? דער שופר, דער רמב"ם'ס דרשה. זעסטו קלאר אז דער רמב"ם פאנטאזירט אז ער האט געזאגט די דרשה.

הלכה ד (המשך): לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו

נפקא מינה למעשה: יעדער מענטש זאל זיך באטראכטן חציו זכאי וחציו חייב

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב".** וואס איז לפיכך? ווי קומט עס צו דעם נאכאמאל? ס'איז זייער אינטערעסאנט. דאס איז א המשך צו דעם וואס ער האט געזאגט אז ס'איז דא די משקל עוונות, און אויב מ'איז א בינוני איז צרות, און אן תשובה איז צרות. ממילא, וואס דארף מען טון? וואס איז די נפקא מינה למעשה? מיר האבן געזאגט פריער, ס'איז דא די הלכה טעארעטיש, דו ווילסט ארבעטן דערין, אבער ס'איז דאך דא א נפקא מינה למעשה. וואס איז די נפקא מינה למעשה פון די גאנצע זאך אז ס'איז דא צדיקים, בינונים, רשעים?

דער תירוץ איז אזוי: יעדער מענטש, נישט נאר ראש השנה, נאר כל השנה כולה, א גאנצע יאר זאל א מענטש זיך באטראכטן כאילו חציו זכאי וחציו חייב. אבער ער מוז טראכטן ראש השנה, ווייל דעמאלסט איז... יא. ס'איז נישט קיין ענין ראש השנה מוז מען זיך אויפוועקן, אבער דו זאגסט, ער זאגט אמת'דיג, ווען דו האסט נאר א גוטע מאמענט און דו טראכסט, זאלסטו טראכטן כאילו חציו זכאי וחציו חייב.

וכן, ער זאל באטראכטן אז **כל העולם חציו זכאי וחציו חייב.** און דאס גיבט פאר א מענטש אן אומגעהויערע פאוער, אז אין זיינע מעשים ליגט די זאך. So much is at stake, ווי מען זאגט. אין דיינע מעשים ליגט אלעס. **אם תחטא מה תפעל בו?** אויב דו גייסט טון נאך איין חטא, ביסטו דאך יעצט אינדערמיט. **הרי הכריע עצמו,** גייסטו זיך אליין מכריע זיין צו שלעכט. אונז קענען אז דו ביסט דער איין מענטש וואס איז אינמיטן. **והכריע כל העולם כולו לכף חובה וגרם לה השחתה.** דאס הייסט, השחת כל בשר את דרכו, די וועלט גייט חרוב ווערן אזוי ווי עס איז דא געווען דער מבול. איך מיין אז השחתה מיינט אז די וועלט גייט ווערן destroyed, עס גייט ווערן אן אויס וועלט, עס גייט קומען א מבול, עס גייט קומען די global warming און די חורבן מאכן די וועלט.

אבער **עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו,** האט ער זיך מכריע געווען, ער האט זיך גע'push'ט פון זיין א בינוני צו זיין מער א רובו זכאי, **און מיט דעם הכריע את כל העולם כולו לכף זכות, וגרם להם תשועה והצלה.** ער איז דער צדיק וואס האט געראטעוועט די וועלט. פארוואס? ווייל ער האט געמאכט איין מצוה.

דיסקוסיע: חיזוק אדער מוסר?

Speaker 2:

וועלכע האלטסטו איז שווערער צו טראכטן?

Speaker 1:

איך טראכט אזוי, אז דער מענטש קען טראכטן, וואס איז דער חידוש פון דעם? דאס איז דאך שרעקעדיג, דאס איז א מוסר דרשה, חציו זכאי וחציו חייב. איך האלט אז עס איז א גרויסע חיזוק דרשה, ווייל אונז זענען געוועלדיך צוגעוואוינט צו טראכטן אז די וועלט איז שוין רובו חייב, עס איז שוין לאנג חרוב. זאגט דער רמב"ם, ניין, עס איז בכלל נישט חרוב. עס האלט אז נאך איין מענטש דארף טון איין עבירה כדי עס זאל חרוב ווערן, און דו ביסט יענער מענטש.

סאו, עס איז א גרויסע power, עס איז נישט נאר א גרויסע power, עס איז א גרויסע חיזוק. דאס הייסט, געוועלדיך, על כל פנים איך, ווען איך קוק אויף די וועלט טראכט איך מער בבחינת ייאוש, אדער אויף זיך אויך. אקעי, איך וועל טון איין מצוה, whatever, עס איז א שאד די צייט. ניין, א מענטש קען זאגן, די וועלט איז אזוי corrupt, וואס וועל איך מאכן איין מעשה, איך וועל מאכן איין מצוה וואס איז נישט corrupt. אפשר וועסטו זיין די straw that broke the camel's back. אפשר וועסטו צוריק דרייען, דו וועסט מאכן איין... וויאזוי הייסט עס? דיין גמ"ח דפסחא, חסד אין דיר, גייט זיין די איין קמחא דפסחא וואס דו האסט געגעבן געלט פאר ערב פסח פאר אן עני ואביון, און דאס גייט מאכן אז מארגן די גאנצע וועלט זאל זיין...

"וצדיק יסוד עולם" — צדיק אלס פועל

Speaker 1:

געוואלדיג. זאגט דער רמב"ם, **זהו שאמרו,** און ער טייטשט עס אריין אין א פסוק. דאס איז וואס עס שטייט, **"וצדיק יסוד עולם".** וויאזוי איז דער צדיק דער יסוד פון דער וועלט? דער יסוד פון דער וועלט איז, איך ווייס, די בריאה, דער אייבערשטער האט געמאכט די ערד. זאגט ער, **זהו צדיק עצמו,** דער מענטש וואס האט זיך געמאכט פאר א צדיק, ער האט זיך גע'push'ט פון זיין א בינוני צו א צדיק, **הכריע את כל העולם והצילו.**

סאו, צדיק דא איז א פועל, נישט קיין... א מענטש. דער מענטש וואס האט זיך מצדיק געווען, ער איז געווארן א צדיק. נישט צדיק איינער איז א צדיק, ווייל דעמאלט רעדט מען נישט, מ'רעדט נישט פון א בינוני. ער איז געווען, ער האט יעצט מוסד יסוד געווען די וועלט, ער האט יעצט אוועקגעשטעלט די וועלט זאל שטיין סטעיבל.

איז דאס איז א גאנצע יאר, און די זעלבע זאך איז א גאנצע יאר.

הלכות תשובה פרק ג — שיקול זכויות ועוונות, מנהגי עשרת ימי תשובה, ואין מחשבין עון ראשון ושני

הלכה ח (המשך) — "צדיק עצמו" איז דער מענטש וואס האט זיך מצדיק געווען

זאגט דער אשי"ת "צדיק עצמו", דער מענטש וואס האט זיך געמאכט פאר א צדיק, ער האט זיך געפוש'ט צו זיין א בינוני אדער א צדיק. **"הכריע את כל העולם לכף זכות".**

סאו א צדיק דא איז א פועל, נישט קיין א מענטש. דער מענטש איז זיך מצדיק געווען, ער איז געווארן א צדיק, נישט צדיק איינער וואס איז א צדיק, ווייל דעמאלטס רעדט ער נישט פון א בינוני. ער איז געווען א רשע, ער האט יעצט מייסד געווען די וועלט, ער האט יעצט אוועקגעשטעלט די וועלט זאל עס שטיין סטעיבל.

און דאס איז א גאנץ יאר, און דאס זעלבע זאך איז דער רמב"ם נייע ענין זאגט, וועגן דעם ענין פון אז ראש השנה איז ווען ס'איז די עיקר שקילת הזכיות והחובות.

הלכה ט — מנהגי עשרת ימי תשובה

באופן כללי א גאנץ יאר, במיוחד עשרת ימי תשובה

סאו מען קען זאגן די פיקטשער אזוי, באופן כללי איז דא זכיות וחובות א גאנץ יאר, במיוחד עשרת ימי תשובה.

באופן כללי דארף א מענטש אלעמאל זיך זען חציו זכאי וחציו חייב, און אלץ טון מער מצוות כדי עס זאל ווערן חציו. במיוחד עשרת ימי תשובה. וממילא, **נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות.**

צדקה — געבן צדקה פאר ארימעלייט. מעשים טובים — מעשים טובים מיינט מען צו לייגן מדות טובות, גוטע זאכן. ולעסוק במצוות — טון מצוות השם **מראש השנה ועד יום הכיפורים יותר מכל ימות השנה.**

דער רמב"ם זאגט א כלליות'דיגע זאך, נישט ספעציפישע הלכות

און הלכה האט מען נישט אריינגעלייגט אין דעם קלארע הלכות. אינמיטן יאר איז מען נישט מקפיד אויף פת ישראל, זאל מען מקפיד זיין. אבער דער רמב"ם זאגט א כלליות'דיגע זאך. ס'איז זייער וויכטיג דעם ענין פון צדקה. מען פירט זיך טאקע, מען געבט מער צדקה, אבער עס זעט אויס אז צדקה איז איינע פון די גאר גרויסע מצוות, ס'איז א זייער א מערקווירדיגע זאך.

און אזוי ווי פריער צדקה איז א חלק פון תשובה.

נהגו כולם לעמוד בלילה בעשרת ימי תשובה

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **ונהגו כולם לעמוד בלילה בעשרת ימי תשובה.** מען דארף זיך פירן אלע אידן, נהגו כולם, יא, דער רמב"ם זאגט כולם מיינט אז ס'איז א חיוב פאר יעדן אידן. ס'איז א מנהג כל ישראל זיך אויפצוועקן ביינאכט. ביינאכט מיינט צו זאגן נישט צען צו פרי, נאר ס'זאל זיין פריער.

בעשרת ימי תשובה, להתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים, צו מתפלל זיין אין די בתי מדרשים, בבתי כנסיות וואו מען דאווענט דברי תחנונים, ווערטער פון תחנונים, **ודברי כיבושין עד שיאור היום,** ביז ס'ווערט ליכטיג.

איך מיין אז מ'קוקט אין די סליחות, איז עס תחנונים און כיבושין. אסאך סליחות למשל זענען וועגן דו גייסט שטארבן, דיין נשמה בעט זיך צו דיר. עס איז פשוט מוסר ווערטער. מ'רעדט נישט קלאפן אין שמים, מ'רעדט צו די מענטש. אסאך סליחות זענען ביאוטיפול מוסר דרשות. און אסאך זענען תחנונים, מ'בעט די אייבערשטער. און דאס איז ווייל דארט איז כדי, ווייל דער בינוני דארף נאך איין מצוה. א גאנץ יאר דארף ער אויך נאך איין מצוה, אבער ספעציעל אין עשרת ימי תשובה.

קשיא: פארוואס האט ער נישט אויסגערעכנט תפילה?

אבער פארוואס האט ער נישט אויסגערעכנט תפילה? ער האט אויסגערעכנט צדקה, מעשים טובים, מצוות, און יעצט זאגט ער אים ער זאל טון תחנונים און כיבושין. סאו דברי כיבושין פארשטיי איך, אז דאס גייט ברענגען צדקה, מעשים טובים. עס קען זיין נאך א טראכט אז דברי תחנונים איז איינער פון חסד מיט די בריות. יא, מענטשן זענען אין צרות, דו גייסט מתפלל זיין פאר זיי. איך מיין אז אפשר די כולם האבן געטראכט אזוי פשוט. ס'איז דא אנדערע מנהגים, דאס איז געווען א מנהג שוין אין די צייט פון די רמב"ם, היינט איז שוין א מנהג פון יעדער איינער זאגט סליחות. אפשר דאס מיינט ער כולם.

סליחות איז מער התעוררות — א המשך פון שופר

על כל פנים, די סליחות איז... ניין, סאו איך מיין אז די סליחות איז מער התעוררות, וואס דאס איז די כיבושין. די סליחות איז אזוויוי די המשך פון די שופר. דאס דערמאנט דיך נאכאמאל, דו גייסט א גאנצע טאג זיצן. תחנונים ווירקט אויך אויף א מענטש. ס'איז נישט דווקא אז ס'איז תפילה. ס'איז תפילה, אבער ס'איז מעורר די עולם. ס'איז דא תשובה, ס'איז דא אייבערשטער, וכולי.

הלכה י — אין מחשבין עליו תחלת עון שחטא בו ולא שני

מ'מעסט נישט די ערשטע צוויי עבירות

סאו, מיר האבן אונז געלערנט די זאך אז ס'איז דא א זאך פון שוקל עבירות. מ'מעסט, יא? מ'מעסט אפ, די אייבערשטער מעסט, אדער די בית דין של מעלה, הו וועער, איך פארשטיי נישט ווער, מ'וועט זען אפשר די לשון שוקלין. אבער מ'מעסט צו א מענטש האט מער מצוות אדער מער עבירות, אדער איז ער דעמאלטס א צדיק ורשע, וואס ס'איז דא אויף דעם דינים, אדער איז ער א בינוני, וואס דעמאלטס איז דא הלכות בינוני, וואס ער דארף תשובה טון, וכו'. איז די מעסטן איז נישט אזוי סימפל, נישט סתם אז מ'ציילט אפ. נאר ס'איז דא א ספעציעלע הלכה, ס'איז דא א ספעציעלע דין וויאזוי מ'רעכנט עס אפ.

דאס זאגט די רמב"ם בשעת... דארט איז נוגע וויאזוי מעסט מען? **אין מחשבין עליו תחלת עון שחטא בו ולא שני.** מען מעסט נישט דעם מענטש'ס ערשטע עבירה, און אפילו נישט די צווייטע. מען הייבט נאר אן רעכענען **אלא משלישו ואילך.** דאס איז אן הלכה, אז מען רעכנט נאר פון דעם מענטש'ס דריטע עבירה און ווייטער. ס'איז נישט אזוי אז מעןווארפט אוועק אינגאנצן די ערשטע און די צווייטע, נאר מען לייגט עס אין די זייט. איך וועל דיר זאגן.

אם נמצאו עונותיו משלישו ואילך מרובין — מצרפין אותן עבירות

און איז אזוי, **אם נמצאו עונותיו משלישו ואילך מרובין על זכיותיו** — אויב טרעפט מען אז פון די דריטע און ווייטער זענען די עבירות מער, איז ער דאך נמצא חייב, יא? איז דעמאלטס רעכנט מען אויך די ערשטע צוויי עבירות, **ומצרפין אותן עבירות, ודנין אותו על הכל.** ס'איז אינטערעסאנט, ווייל בעצם דארף מען דעמאלטס נישט האבן אפילו די ערשטע צוויי, ווייל ער איז דאך סתם אזוי א רוב עבירות.

די חידוש איז נאר אז די ערשטע צוויי עבירות וואס א מענטש טוט קאונט נישט. נאר פון די דריטע און ווייטער הייבט זיך אן די חיוב. יא, אבער אויב משלישו ואילך איז מרובין על זכיותיו, איז שוין דער מענטש עניוועי רובו חייב. דעמאלטס איז נישט אזא גרויסע נפקא מינה אז מען ברענגט צוריק די ערשטע צוויי, אבער מען קען פון זיי אויך אראפגיין.

דיסקוסיע: ווען הייבט מען אן צו רעכענען די חשבון?

דאס הייסט אזוי, מען רעכנט פון די דריטע און ווייטער, און מען זעט אז ער איז רובו חייב. רובו חייב איז אן די צוויי וואס מען לייגט יעצט צו.

Speaker 2: ניין, ניין, וואס פאלט דיר איין? מען רעכנט זיך בכלל נישט. די רעכנט נישט פון שקול. ס'רעדט באופן כללי. ווען א מענטש הייבט אן, ער איז געווען א צדיק ביז יעצט און ער האט אנגעהויבן צו זינדיגן, די ערשטע צוויי עבירות זענען נישט פארט פון די חשבון.

Speaker 1: יא, אבער ער רעדט דאך ווייטער לגבי אז דער מענטש איז רובו זכאי אדער רובו חייב, יא?

Speaker 2: ניין, ער זאגט נישט דאס. ער זאגט ווען מען איז שוקל, מען הייבט נישט אן פון די ערשטע. אויב א מענטש האט נאר צוויי עבירות, קען ער האבן נאר צוויי עבירות און איין מצוה, און נאך אלץ רעכנט מען נישט די ערשטע צוויי, ער איז א צדיק. אויב ער האט שוין צוויי, דריי עבירות, דעמאלטס דארף מען וויסן אויב ער האט פיר מצוות אדער נאר צוויי מצוות אדער נאר דריי.

ס'איז נישט אזוי. אויב ס'איז דא א מאמענט וואס פון דעמאלטס הייבט מען אן רעכענען. למשל, לאמיר זאגן אז מ'האט אים מוחל געווען יום כיפור, אדער איך ווייס אז ער איז געווען א חתן, און יעצט הייבט ער אן א נייע חשבון. די נייע חשבון רעכנט נישט די ערשטע דריי עבירות. יא, אזוי וואלט מען געזאגט, די ערשטע צוויי עבירות.

Speaker 1: ווען הייבט מען אן צו רעכענען די חשבון? ווען הייבט מען אן צו רעכענען די חשבון? אין אנדערע ווערטער, מען קען עס זאגן אזוי, אז די ערשטע צוויי עבירות דאנט קאונט. דאס איז וואס מען קען זאגן. אפילו ווען ס'איז רבו עונותיו, נאכדעם וואס ער האט געטון א דריטע עבירה, דעמאלטס הייבט מען אן צו רעכענען צו ס'איז מער, צו ס'איז ווייניגער. אה... יא, אזוי מיין איך.

הלכה יא — מעביר ראשון ראשון

די גמרא'ס לשון: "אם נמצאו עונותיו בשלישי ואילך מרובין"

די גמרא זאגט "אם נמצאו עונותיו בשלישי ואילך מרובין", ווייל דארט הייסט עס משמע אזוי ווי דו האסט אנגעהויבן צו זאגן, כאילו די שאלה איז צו ער האט געהאט מער עבירות אן די ערשטע צוויי. יא, מער עבירות אן די ערשטע צוויי, און מ'איז אים דן, ווען גייען מיר אים דן אלס ער איז רוב

חייב. אבער ס'זעט אויס אז ס'איז נאך אלץ דא א חשבון פאר יעדע עבירה, לאמיר זאגן אז פאר יעדע עבירה קומט אים סתם אזוי אן עקסטערע עונש, וואלט ער דעמאלטס באקומען אויך אן עונש פאר די ערשטע צוויי עבירות, אבער דאס איז נאר נאכדעם וואס ער איז רוב חייב. אזוי, יא, איך וואלט דיך אויסגעטייטשט ענדערש אזוי ווי איך טראכט, ס'מאכט מיר אויס מער קלאר.

ווען ער האט רוב זכיות — מעבירין על עונותיו ראשון ראשון

און די טייטש איז "אם נמצאו עונותיו", אויב נאכדעם וואס ער האט געטון דריי עבירות, קומט אויס אזוי, די הלכה איז אזוי, גייען מיר ווייטער. **ומצרפין זכיות כנגד עונותיו, ואם שלישי ואילך**, אויב אבער פון די דריטע עבירה ווייטער האט ער געטון מער זכיות ווי עונותיו, דאס הייסט אז די זכיות זענען שוקל, זענען מער, וועגן ארויף, **מעבירין על עונותיו ראשון ראשון**, איז דער אייבערשטער מעביר אויף די עבירות, דאס הייסט מ'איז אים מוחל, אדער מ'לאזט עס מוחל, יא? גייט עס אוועק. **לפי שהשלישי נחשב ראשון**, ווייל די שלישי, די דריטע, רעכנט מען דאך ווי די ערשטע, **שכבר נמחלו השנים**.

און ס'איז זייער אינטערעסאנט. אבער ווען מ'איז מוחל א מענטש ווייל ער האט מער זכיות, און מ'איז אים דן לכף זכות, און מ'איז אים מוחל דעמאלטס די עבירות, איז די ערשטע צוויי האט מען שוין מוחל געווען, סאו די דריטע הייסט די ערשטע, און די ערשטע רעכנט מען נישט די ערשטע. ס'איז אן אינטערעסאנטע טריק וויאזוי מ'איז מצדיק א מענטש וואס האט רוב זכיות, אז יעדע נייע עבירה רעכנט מען, "אה, דאס איז נאר די ערשטע", ווייל די ערשטע צוויי איז מען דאך שוין מוחל געווען.

וכן הרביעי נחשב ראשון, נאכדעם וואס מ'איז מוחל געווען די דריטע, וואס איז יעצט געווארן נומער איינס, איז די וואס איז יעצט דער נאמבער איינס אויף דער פערד. **שוב נמחל לו שלישי, וכן עד סופו.** דאס איז וויאזוי די חז"ל דרש'ענען די ווארט "מעביר ראשון ראשון". אין יעדע עבירה קוקן מיר אן ווי די אנדערע האט מיר שוין מוחל געווען, סאו דאס איז יעצט די נייע איין עבירה. איין עבירה אויף אמאל און מ'איז מוחל.

דער רמב"ם'ס שיטה: רוב זכיות מיינט אז אלע עבירות ווערן מוחל

אין אנדערע ווערטער, לאמיר פארשטיין אזוי, דאס איז לכאורה לויט ווי דער רמב"ם פארשטייט עס דא, דאס איז דער וועג וויאזוי רוב זכיות העלפט. לכאורה, רוב זכיות, ער האט דאך נאך אנדערע עבירות חוץ פון דעם, און ער דארף דאך באקומען עונשים פאר די עבירות. דער רמב"ם זאגט אז מ'באקומט נישט קיין עונשים פאר די עבירות. ער זאגט, די רגע וואס דו האסט רוב זכיות, זאגט דער רמב"ם, **וכן אם שקל עוונות אדם אחד עם זכויותיו, לא יהיו עוונותיו מרובין מזכיותיו, כל אותן העוונות נמחלין לו, ולא נשאר לו עוון כלל.** לאמיר טראכטן, די ערשטע, די דריטע איז דאך די ערשטע. האסטו דאך בכלל נישט קיין ערשטע. אלעמאל איז דאך די ערשטע. סאו ס'איז ווי כאילו מבוטל, יא? כאילו מבוטל, אזא סארט זאך.

קשיא: פון וואו זאגט דער רמב"ם אז רוב זכיות מיינט אז די עבירות ווערן בטל?

אבער פון וואו האט ער בכלל אנגעפאנגען ווען מ'זאגט אז רוב זכיות איז פשט אז מ'ווארפט אוועק די עבירות? פון וואו זאגט ער דאס? רוב זכיות, מ'קוקט אויף די רוב. וואס הייסט אז די מיעוט ווערט בטל? די מיעוט ווערט אזוי ווי נדמה בעיניו? נידון אחר רובו? מ'רעדט דאך אז מ'גייט עפעס נאך רוב, און נישט פשט אז די מיעוט איז בטל. אבער אזוי שטייט, "יצדק", "ימשוך זכיותיו על עונותיו וצדק". וואס איז מיט די קליינע עבירות? מעביר ראשון ראשון.

די אינטערעסאנטע זאך: נאכדעם ווען די שקילה ענדיגט זיך

און די אינטערעסאנטע זאך גייט אויך זיין אז נאכדעם ווען די שקילה ענדיגט זיך און ער הייבט אן צו זינדיגן נאכאמאל, גייט נישט זיין חוזר וניעור. גייט מען ווייטער רעכענען. ס'שטייט נישט דא ווען ער הייבט אן צו זינדיגן נאכאמאל. לאמיר זיין קלאר, די נושא וואס מיר האבן אונז אונז מצריך אריינצולערנען אז ער הייבט אן צו זינדיגן נאכאמאל, איז דא מפרשים וואס זאגן אז מ'רעדט בשעת מיתה. איך ווייס נישט, ווען אימער ס'רעדט זיך, רעדט זיך דעמאלטס. מ'קען מדייק זיין, ס'איז דא וואס זענען טוען חילוקים פון א שוגג און א מזיד, און איך ווייס נישט. דער רמב"ם זאגט נישט אז דאס איז איין מאל און נאכדעם הייבט זיך עס צוריק אן. אויב ער הייבט זיך אן צוריק אן און ער לעבט נאך, איז ווייטער צוריק רוב זכיות, הייבט זיך אן די גאנצע זאך. אויב מ'רעכנט אזוי. מ'דארף וויסן, ווען מ'רעכנט, די גאנצע זאך וואס דער רמב"ם זאגט אז מ'רעכנט יעדע יאר, איז אויך נישט אזוי קלאר צו פארשטיין וואס ס'מיינט. אבער אקעי, לאמיר ענדיגן די אלף חטאים. מ'רעכנט איין יאר איז פשט אז אלע אנדערע פאריגע יארן רעכנט מען נישט.

איידיע: ווען הייבט מען אן רעכענען די חשבון?

ס'איז מיר געווען א מינוט, איך וועל ענדיגן די שטיקל, איך וועל זאגן עפעס אן איידיע וואס איך האב וואס קען מאכן סענס אין די פשט פון די רמב"ם. דער רמב"ם לערנט דאך אז מעביר ראשון ראשון איז אז ווען ס'איז רוב זכיות, איז נאר ביז דריי מאל. אז נאר דריי, נאך די דריי גייט ער ווייטער. איז ביוחט. **שנאמר "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר"**. אז צוויי, ביז דריי מאל מיט א מענטש האט ער די קביעות פון די זאך.

ער האט רחמנות און ער איז מבריא לשון הרע. אבער דאס איז די חטא היחוד.

הלכות תשובה פרק ג': מעביר ראשון ראשון, בינונים ורשעים, וחלק לעולם הבא

הלכה י'-יב: דין "מעביר ראשון ראשון" — ביי יחיד און ציבור

שנאמר, מ'ברענגט א פסוק **"הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר"**. אז צוויי ביז דריי מאל מיט א מענטש האט ער די זכות, ער האט רחמנות און ער איז מעביר ראשון ראשון. אבער דאס איז די חטא היחיד.

אבער אזוי ווי מיר האבן געלערנט פריער אז ס'איז דא א דין וואס מ'שרייבט כל היחיד און מ'שרייבט כל הרבים. די רבים האט נישט די בענעפיט. זיי האבן בעסערע בענעפיטס.

אבער א ציבור, **"א ציבור שחטאו עליו ראשון ושני ושלישי"**, אנטשולדיגט, פארקערט, די ציבור רעכנט מען אפילו די ערשטע דריי, נישט נאר די ערשטע צוויי, נאר די ערשטע דריי. שנאמר, **"על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו"**. ס'טייטש, ער טייטשט ער אז אויף די ערשטע דריי בין איך מעביר על סדר, אבער **"על ארבעה"**, אויף די פערטע, **"לא אשיבנו"**, וועל איך אים נישט מיישב זיין, וועל איך אים נישט צוריקברענגען, וועל איך נישט אננעמען זיין תשובה אדער וואס. מ'וועט אים נישט מוחל זיין. מיינט דאס אז מ'חייב צו זיין על דרך זה, מ'חייב צו זיין על ארבעה ואילך. אויף די חטאות הציבור רעכנט מען נאר פון די פערטע און ווייטער. ס'טייטש די ערשטע, נישט נאר די ערשטע צוויי איז מען מעביר על סדר אזוויוי א יחיד, נאר מ'געט איינס מער, מ'געט ביז די פערטע.

דאס איז די הלכה פון מעביר ראשון ראשון, און דערפון, וויאזוי רופט מען עס? יא, דאס איז די "פעמים שלש עם גבר".

בקיצור: די פראקטישע משמעות

בקיצור, יעדער זאל וויסן אז מ'האט קרעדיט צו זינדיגן צוויי מאל, ס'קאסט נישט גארנישט. אויף די דריטע מאל הייבט זיך אן די פראבלעמס. און פאר א ציבור איז דא קרעדיט דריי מאל.

דיסקוסיע: פראקטישע שוועריגקייטן אין דעם חשבון

Speaker 1: איך ווייז אז איך קען מאכן א קלערער. ס'איז שווער דאס צו נעמען, ווי מ'זאגט, נעמען אין באנק, ווייל קיינער ווייסט נישט פונקטליך פון ווען מ'רעכנט די חשבון אדער ווייטער.

Speaker 2: וואס זאגסטו, פון ווען ער איז געווארן א קטן אדער... פאר אייביג, אדער...

Speaker 1: יא, אבער קיינער האלט נישט ביי די ערשטע צוויי, יעדער האלט שוין טיף אינמיטן דעם לעבן. מ'האט שוין א טאג נאך יום כיפור, מ'האט שוין געזינדיגט דריי מאל? איך האב מורא אז יא. אקעי.

מעגליכע תירוצים: וויאזוי דער חשבון ארבעט

אזוי ווי מיר האבן גערזאגט דא אין קאפיטל כ"ז, איך האב מיינס. ניין, נאר אויב די חשבון איז אזוווי מ'האט געשמועסט צו שוין נאך דעם פליטת מחילה, אפשר ווי נאך יום כיפור.

אבער איך האלט אויך אז יעדע סארט עבירה רעכנט זיך עקסטער. איך קען מאכן א קולא. ס'איז נישט פשט אז איין עבירה, ער האט געטון חילול שבת. ניין, אז ער איז א פארגעטראכט פון דעם מין עבירה. אדער ווי מיר רעדן וועגן לשון הרע, רעכנט מען נישט די ערשטע צוויי מאל וואס מ'האט גערעדט לשון הרע. ס'קען זיין, דער רמב"ם זאגט נישט קלאר וויאזוי די חשבון ארבעט.

פשט אויפ'ן דרך פון תיקון הנפש

איך מיין, אויב מ'וויל זאגן אזא פשט וואס האט צוטון מיט אזוווי תיקון הנפש, דארף מען זאגן אז די פשט איז, וואס מיינט "נדנך ריבה"? "נדנך ריבה", די פשט איז וואס זיי האבן גערזאגט אנהייב, אז ער איז אזא סארט מענטש. ער איז נישט, ער איז וועלכע סארט מענטש ער איז? ער איז א צדיק. צוויי מאל איז עס א מקרה, דריי מאל איז שוין געווארן א הרגל אויף די חזקה. אזוווי תוספות זאגט, ער האט ציבור, איז שווערער צו מאכן א חזקה דערויף, דארף מען פיר מאל.

אזוווי אין הלכות עונשין למשל בקרבנות, וואס זיי האבן געלערנט די וואך ויקרא. נישט אזא זאך, איך מיין, ס'איז דא דינים ווען מ'איז שוקל. מ'דארף פארשטיין פונקטליך, ווייל דו ווייסט אז ס'איז נישט... ס'וואלט געווען א גרויסע חידוש אויב איינער וואלט געזאגט אזא זאך. יא? אבער ווען דעם זענען די חידושים, וואס זיי זאגן גרויסע חידושים.

הלכה יג: בינונים און רשעים — זייער חלק לעולם הבא

די יהושע רבי יעצט קיין ביים לערנען, עס זענען דא סארט מענטשן, אזוי ווי זיי האבן געלערנט אז איינער איז א בינוני אבער ער האט נאר צוויי עבירות מיט צוויי זכות, און יעצט גיין ביי לערנען אז עס זענען אויך א תחובות.

עבירות וואס זענען "דיעל-ברעיקערס"

עס זענען דא געוויסע עבירות, ער ווייז אויב ווייגער איז א רשע, ער האט געטוהן מער עבירות ווי מצוות, דער שטאל הייבט זיך שוין און ער גייט גליייכן גיין א ענטן גיהנום אדער מייס פרושה וכו'. אבער נאכדעם איז דא א געוויסע עבירות, וואס אפילו ער איז עבירונער נו, פארלירט ער אויך זיין חיל קדמי, אז דער עבירות איז נאכדעם וויאזוי א... וויאזוי א... דאס איז א דיעל-ברעיקער, אז דער מענטש געקראכן איך א דיעל. ער צייט דער קרשה איז א דיעל, וואס האט מער מצוות, מער עבירות וכו' דא געוויסע עבירות וואס זיי דעסטרויען די גאנצע זאך, ער מאכט נישט קיין חשבונות, ער ווערט אויס. דאס איז די לאדזשיק פון די נעקסטע פרק. יא? יא.

דער רמב"ם'ס הלכה: בינונים און רשעים האבן א חלק לעולם הבא

זאגט דער רמב"ם... אבער דאס האט וויניגער אזוי דירעקט צוטון מיט הלכות תשובה, נאר עס קומט מיט מיט הלכות שקילת עבירות, אדער הלכות שכר ועונש. אזוי האבן זיי געזאגט אז דאס איז הלכות צדיקים בינונים ורשעים.

זאגט דער רמב"ם, א בינוני... ס'איז אינטערעסאנט, ס'איז דא אויך מיט די טובות מרובות, ס'איז דא אויך זאכן וואס מיט איין מצוה פון זיי, איז אפילו ער האט געטון אלע עבירות שבתורה העלפט עס, אבער דער רמב"ם זאגט נישט דארט אזא זאך. ס'איז דאך קלאר מיט די טובות מרובות. דא געוויסע חטאים וואס אפילו ער איז א בינוני, כל המלעיג על דברי חכמים, אפילו עובד עבודה זרה כדרך אנוש, מאכט מען אים... קען זיין אז ער האט זיך געמאכט מומר, און דער רמב"ם פאסט עס נישט.

דער רמב"ם'ס ווערטער וועגן בינוני

אקעי, זאגט דער רמב"ם, א בינוני, יא? זאגט דער רמב"ם, א בינוני איז אזוי, **אם היתה בכלל מחצה עונותיו שלא הניח תפילין מעולם**, איך האב געפרעגט, מיר האבן פריער געשמועסט אז אויף א מצות עשה איז תשובה יחסית גרינגער. יא? איז פארדעם וואס ער ברענגט אריין דווקא תפילין, ווייל ס'איז א מצות עשה?

ער ברענגט תפילין ווייל ס'שטייט אין די גמרא וועגן דעם, אבער לויט ווי דער רמב"ם ברענגט עס קומט אויס אז ס'איז נישט קיין שום חילוק פון תפילין און אנדערע מצוות. דארף מען פארשטיין. אפילו ער האט נישט געלייגט תפילין קיינמאל נישט, מאכט נישט אויס. **דנין אותו כפי חטאיו ויש לו חלק לעולם הבא**. ער באקומט א געוויסע דין. קען זיין אפילו שלא הניח תפילין מעולם, ס'ווערט גערעכנט אז ס'איז א הארבע זאך. איך זעה נישט אז די חייב כל רשע, אזוי ווי ער זאגט. די גמרא זאגט וועגן דעם, אבער ס'איז דא נישט כפי חטאיו, ס'איז טאקע מיט'ן געבן און עונש פאר'ן מבטל זיין די מצות עשה, אבער ויש לו חלק לעולם הבא. די גמרא זאגט וועגן דעם, קרקפתא דלא מנח תפילין, אבער ס'קומט אויס פון די רמב"ם אז ס'מאכט נישט קיין אויסקום, תפילין איז נישט מער חמור ווי עני אנדערע מצוה. רייט.

דער רמב"ם'ס ווערטער וועגן רשעים

זאגט דער רמב"ם, **וכן כל הרשעים שעונותיהם מרובים**, אפילו רשעים וואס האבן א ריבוי עבירות, **דנין אותם כפי חטאיהם**, מ'געבט אים א דין, מ'געבט אים אן עונש לויט די עבירות, אבער **יש להם חלק לעולם הבא.** ס'נעמט נישט אוועק זיין עצם חלק לעולם הבא וואס ער האט. פארוואס? זאגט דער רמב"ם, **שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, אף על פי שחטאו**, ברענגט ער אזוי ווי ס'שטייט אין די באקאנטע משנה, אלע אידן האבן א חלק לעולם הבא, אפילו אויב זיי האבן געזינדיגט, שנאמר **"ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ"**.

וואס טייטש ארץ? זאגט דער רמב"ם, ארץ איז א משל. ארץ דא מיינט נישט אז מ'גייט ירש'נען ארץ ישראל אדער וואס, נאר מ'רעדט דא פון דעם ענין פון שכר ועונש. לומר, דער ארץ איז א משל, כלומר ארץ החיים, דער ארץ דארטן וואו מ'לעבט אויף אייביג, דארטן וואו די נשמה לעבט, והיא עולם הבא. אז אין עולם הנשמות דארטן האבן אלע אידן, אפילו די וואס האבן עוונות מרובין, האבן א חלק אין עולם הבא.

חסידי אומות העולם

און ער זאגט דארטן ווייטער, **"ולא ישראל בלבד"**. זאגט ער דא א חידוש וואס שטייט דארטן אין דער גמרא אין חלק, אויך די חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא. אפילו זיי האבן עס זייער שווער, זיי האבן נישט קיין עבירות, זיי זענען חסידי אומות העולם. אויב וואלטן זיי געווען גאנצע צדיקים וואלטן זיי נישט געקענט זיין חסידי אומות העולם. ס'איז דאך עפעס א חסרון, און ער זאגט דאך "נמוסדות כפות תמרים". אבער א חלק אין עולם הבא האט ער. דאס איז עס. דאס איז דארטן חסידי אומות העולם מיינט אז זיי האבן נאר די שבע מצוות, אבער נאר מקיים געווען די שבע מצוות בני נח. ס'פעלט אים עפעס. איך האב דא א ריזן פארוואס מ'דארף האבן תרי"ג מצוות ווען עס... אבער אפילו אזוי, אפשר האט ער נישט מקיים געווען די מצוות, אפשר עפעס פעלט אים, אבער א חלק אין עולם הבא האט ער.

דיסקוסיע: וואס מיינט "בינוני" דא?

ניין, אבער דא זע איך נישט אז נישט נאר אזוי ווי איך האב געזאגט אז ס'איז דא עבירות וואס אפילו ווען ער האט כנגד דעם רוב מצוות העלפט עס נישט, דער רמב"ם זאגט דאך נאך א זאך, אנדערש ווי ס'האט געקלערט פריער. ער זאגט אז וואס מיינט דא בינוני? ס'איז נישט אזוי. בינוני מיינט דא אז ס'איז עקזעקטלי מחצה על מחצה. אויב איז מער רוב זכויות, ווערט ער א צדיק גמור און ער באקומט נישט קיין שום עונש. אויב האט ער עקזעקטלי מחצה על מחצה, קומט אויס אז אויב האט ער נישט געגנב'עט תפילין דעמאלטס... אבער בכלל, איך ווייס נישט, אויב האט ער נישט געלייגט תפילין, ס'איז נישט אזוי. ער זאגט נישט קלאר. אויב האט ער נישט געטון קיין עבירה און ער האט יא געלייגט תפילין, ער איז אפילו מחצה על מחצה, לכאורה באקומט ער נישט קיין שום עונש. אזוי קומט דא אויס, און ס'איז נישט אזוי ווי איך האב געזאגט.

איך זע אז אין די גמרא שטייט, ס'איז דא א סוגיא אין די גמרא, ס'איז דא א משא ומתן אין די גמרא, אז מחצה על מחצה איז דער אייבערשטער מרחם. אויף דעם שטייט אין די גמרא, די גמרא ברענגט אויף דעם רבן שמעון בן גמליאל אז דאס וואס מ'זאגט אז אויף דעם איז דער אייבערשטער מרחם, "נוטה כלפי חסד", אז ס'מיינט א בינוני. אבער אויף דעם איז דער תירוץ אפן, אז דער רמב"ם ברענגט נישט אזוי קלאר, איך ווייס נישט וויאזוי צו לערנען.

אבער וואס ער זאגט דא איז, ער וויל זאגן, סיי בינונים און סיי רשעים, ביי ביידע איז דא א חלק לעולם הבא. ס'איז נאר דא א חילוק, דער רשע'ס איז אסאך קלענער ווי דער בינוני'ס. אבער וואס ער וויל צוקומען צו איז אז ביידע האבן למעשה א חלק לעולם הבא, און ער וויל צוקומען צו די **"ואלו שאין להם חלק לעולם הבא"**.

דיסקוסיע: פארוואס ברענגט דער רמב"ם תפילין?

און וואס פארציילט ער מיר וועגן די נושא פון לייגן תפילין? אבער דאס דארף מען אפילו נישט פארשטיין. איך זאג דיר אז אויב איך בין גערעכט, דארף מען לערנען אז א נארמאלער בינוני האט נישט נידון כפי חטאו, ווייל דער אייבערשטער איז זיך מרחם אויף בינונים. נאר וואס דען? ער האט נישט אזא הארבע זאכן. למשל, ער האט געטון א געוויסע מצוה, עס קען זיין די ווערטער איז נישט דוקא תפילין, אבער ער האט געטון א געוויסע מצוה וואס ער האט קיינמאל נישט געטון. אזוי ווי דו זאגסט אז למשל, וואס שפילט אים דער חלק אין זיין נפש, און אויף דעם איז ער נישט... קען זיין, קען זיין דאס איז דער פשט. אבער דער רמב"ם זאגט נאר די הלכה, תפילין איז א פרט, אבער די אלע, סיי די בינונים און סיי די רשעים, דאס איז ריבוי זכיות, ריבוי עבירות, סיי וויאזוי, לכל הפחות האט ער א חלק לעולם הבא.

הלכה יד: "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא"

אבער **"ואלו שאין להם חלק לעולם הבא"**, זיי האבן נישט קיין חלק לעולם הבא, זייער נשמה גייט נישט אן אין חלק לעולם הבא, **"אלא נכרתים ואובדים ונידונין"**. זיי ווערן נכרת, זיי ווערן פארלוירן, ס'טאטש זיי גייען נישט אן אין חלק לעולם הבא, און זיי ווערן **"נידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים"**. אויף אייביג גייען זיי באקומען אן עונש, און זיי ווערן נכרת פון עולם הבא.

דיסקוסיע: די סתירה צווישן "נכרת" און "נידון"

סאו לכאורה, דער רמב"ם גייט לערנען, דארף מען דייקא זען דא וואס איז דא, ס'איז דאך א שטיקל סתירה, אויב ער איז אן עובד, פארוואס גייט מען אים מעניש זיין? אזוי גייט מען לכאורה זען אין פרק ז' הלכה ט', ס'איז אינטערעסאנט אז דער רמב"ם גייט לערנען אז כרת מיינט אז מ'פארדארבט נישט גארנישט.

אויב אזוי איז דאך א סתירה, דער רמב"ן פרעגט שוין די סתירה אין זיין בריוו, ער פרעגט א סתירה וואס דער רמב"ם זאגט אז מ'איז נידון לעולם ולעולמי עולמים. וואס ביסטו נידון אויב דו ביסט נישטא דארט? לכאורה מיין איך אז לויט'ן רמב"ם'ס וועג דארף מען טייטשן אז די נידון לעולם איז דאס וואס ער איז קיינמאל נישט דא. ס'איז דאך א גרויסע דין אז ער הערט דעם אייבערשטן'ס קול, פילט אים. אפשר דארף מען אזוי ווי זאגן, די נידון פאר די נכרתים ואובדים, ס'טאטש זייער דין איז אז זיי ווערן נכרתים ואובדים, און די נכרתים ואובדים גייט פאר אייביג. ס'טאטש ער ווערט נכרת ואובד, ס'טאטש אייביג ווען זיין נשמה באקומט נישט עקסעס צו עולם הבא, איז עס אפשר אזא סארט דין.

די פראבלעם איז אז ס'איז נישטא קיין נשמה. די לשון הגמרא, דער רמב"ם איז דאך דא, ווייל די לשון הגמרא איז אז יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חודש, נשמה אז ער איז דא איז נאר אין גיהנום. פאר דעם לכאורה האט דער רמב"ם אזוי געלערנט, אבער שוין.

די ליסט פון "אלו שאין להם חלק לעולם הבא"

דער רמב"ם האט א לאנגע ליסט, יא, המינים. און ער גייט מפרש זיין די אלע זאכן פון די ליסט, ער גייט מפרש זיין, סאו... מינים ואפיקורסים, ער גייט קודם אויסרעכענען פינף מיני... סטאפ א רגע.

סאו יא, ס'איז א לאנגע ליסט, די ליסט מיין איך קומט אין די ברייתא.

הלכות תשובה פרק ג' — המשך: פירוט די קאטעגאריעס פון "אין להם חלק לעולם הבא"

די גאנצע ליסטע פון דער רמב"ם

דער לשון הגמרא, דער רמב"ם איז דאך א פוסק, און דער לשון הגמרא איז אז **"יורדין לגיהנם ואינם עולים"**. די משמעות איז אז ער איז דא, ער איז נאר אין גיהנם. פון דעם לכאורה האט דער רמב"ם אזוי געלערנט.

אבער שוין, דאס איז דער... דער רמב"ם האט דא א לאנגע ליסט. יא, המינים. און ער גייט מפרש זיין די אלע זאכן פון די ליסט גייט ער מפרש זיין. סאו...

המינים, אפיקורסים. ער גייט קודם אויסרעכענען פינף מינים. סטאפ א רגע. סאו יא, ס'איז א לאנגע ליסט. די ליסט מיין איך קומט פון די ברייתא, און דער רמב"ם גייט זאגן. דאס האט מיר אריינגעשריבן דא.

חידוש: מינים און אפיקורסים זענען נישט די זעלבע זאך

מינים, אפיקורסים, איז נישט די זעלבע זאך. ביי אונז איז צוגעוואוינט דאס אלס איין זאך, ווייל דער רמב"ם האט געמאכט עקסטער יעדע קאטעגאריע. ער גייט מסביר זיין אין א מינוט וואס די אלע זאכן זענען.

מינים, אפיקורסים, כופרים בתורה, כופרים בתחיית המתים, און כופרים בביאת הגואל.

וועןי? פיל ווייטער. וואס איז משומדים? מינים, אפיקורסים, און נאכדעם כופרים אין דריי מיני זאכן: תורה, תחיית המתים, און ביאת הגואל.

ווייטער, והמשומדים. שטייט שלכאורה דאס איז תלוי אין עבודה זרה, משומדים.

מחטיאי הרבים, וואס דער רמב"ם האט שוין פריער דערמאנט אין אכט פון הלכות דעות, האט דער רמב"ם גערעדט שטארק וועגן מחטיאי הרבים.

והפורשים מדרכי ציבור, די וואס שיידן זיך אפ פון די דרכי הציבור, וואס גייען נישט מיט די אידן. אלעס גייט דער רמב"ם מסביר זיין. יא, יא, איך וועל גלייך טייטשן.

והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא, איינער וואס טוט עבירות ביד רמה מיט א גאוה.

והמוסרים, די וואס געבן איבער אנדערע אידן.

ומטילי אימה על הציבור שלא לשם שמים, די וואס לייגן ארויף א פחד אויף די ציבור שלא לשם שמים.

שופכי דמים, מערדערס.

ובעלי לשון הרע, מענטשן וואס רעדן אייביג לשון הרע.

והמושך ערלתו. איך גיי... דער רמב"ם גייט מסביר זיין.

ס'איז אזא לאנגע ליסט פון פערצן אין די ליסט, און ס'ווערט נאך לענגער. ער גייט אויספירן מיין איך דער רמב"ם אז ס'איז דא פיר און צוואנציג.

חמשה הנקראים מינים

זאגט דער רמב"ם, **"חמשה הן הנקראים מינים"**. פינף סארטן... ס'איז דא חמשה מינים, פינף מינים מענטשן.

וואס איז די שורש פון דיווארט "מינים"?

וואס איז די שורש פון די ווארט "מינים"? ס'איז אזויווי ארבעה מינים, מיני מענטשן? אדער ס'איז עפעס א מער מיוחד'יגע ווארט פאר "מין"?

מין איז א ווארט פון די גמרא. וואס ער מיינט ליטעראלי, איך האב א טייטש, אבער דער רמב"ם לערנט נישט יענע ווארט. ביי דער רמב"ם, "מין" מיינט איינער וואס ער זאגט א געוויסע זאך. דער רמב"ם האט א הגדרה פונקטליך וואס דאס איז. לכאורה נישט מיט די טייטש פון די ווארט. סתם אין די גמרא "מינים" קען מיינען איין זאך, דער רמב"ם האט לכאורה געהאט עפעס א

דיוק פארוואס ער לערנט אז דאס איז וואס עס מיינט "מין", אבער עס איז נישט קיין קלארע זאך אין די מקורות אין די גמרא דער רמב"ם'ס וועג.

אבער דער רמב"ם, "מין" מיינט איינער וואס איז כופר אין דער אייבערשטער, ער גלייבט נישט אין דער אייבערשטער אזוי ווי מ'דארף גלייבן אין דער אייבערשטער. דאס איז... מ'גייט זען פון זיין ליסט.

די פינף סארטן כפירות קאָרעספּאָנדירן צו הלכות יסודי התורה פרק א'

דאס איז אזא פינף, פינף סארטן כפירות אין די ריכטיגע אמונה.

האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג – ס'איז נישטא קיין גאט, און אדער די וועלט... לכאורה אדער, יא? סעים טינג. אלוה מיינט אז איין עולם מנהיג. אבער ס'קען זיין אז איינער קען מיינען א בורא, אקעי. ס'איז נישטא קיין מנהיג, אן איך וועל דיר געבן נאך א טייטש.

והאומר שיש שם מנהיג, ס'איז יא דא איינער וואס איז א מנהיג לעולם, **אבל הם שנים או יותר**, די וועלט ווערט געפירט פון מער ווי איין מנהיג.

והאומר שיש שם רבון אחד, ס'איז יא דא איין רבון, איין הער, איין גאט, **אלא שהוא גוף ובעל תמונה**, דער גאט איז א בעל גוף, שהוא גוף ובעל תמונה.

וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, אז דער אייבערשטער איז נישט אליין, און ער איז נישט דער ערשטער, און ער איז נישט דער... דער גיבור פאר אלע.

און וואס איז דאס אנדערש ווי שנים או יותר? א גוטע שאלה. וכן, ער זאגט נישט, דער רמב"ם זאגט נישט. איך וויל נישט זאגן אז ער זאגט נישט וואס ער מיינט, איך קען דאך זאגן וואס איך מיין אז ער מיינט, אבער וואס ער זאגט איז עקזעקטלי דאס. איינער וואס זאגט אז דער אייבערשטער איז נישט אליין, און דאס איז וואס אין אונזער סידור שטייט "שהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון", פשט אז דער אייבערשטער איז נישט געווען פאר אלעס. וויאזוי מ'טייטשט דאס איז נישט קלאר. איך זאג דיר וואס דער רמב"ם זאגט, איינער קען זאגן אז דער אייבערשטער איז נישט דער ערשטער.

לאמיר אויספירן די אלע פינף, נאכדעם קען מען רעדן וועגן דעם עסק. ער זאגט אז איינער פון די מפרשים זאגט אז ער מיינט אז די וועלט איז קדמון, און דער אייבערשטער האט באשאפן די וועלט פון זאכן וואס איז שוין דא געווען. דער רמב"ם האט עס נישט געזאגט. דער רמב"ם האט געוואוסט קלאר וואס ער האט געוואלט זאגן, ער האט עס נישט געזאגט.

זייער גוט. **וכן**, זאגט ער, **וכן העובד לכוכב ומזל כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים**, איינער וואס... און דאס איז שוין ווייניגער "האומר", דאס איז זיין פראבלעם נישט דאס זאגן, אבער ער דינט אן אנדער כח אלוהי כדי להיות מליץ בינו לבין רבונו של עולם, ער ווייסט אז ס'איז דא נאר איין רבונו של עולם, אבער ס'איז דא נאך א פסעודא-אלוהי, א פסעודא-כח, וואס די ער זאל זיין דער מליץ פאר די אייבערשטער.

דער רמב"ם זאגט דאך דארט נישט "האומר שיש מליצים", ס'קען זיין אז ס'איז דא מליצים, די עיקר איז "העובד למליץ".

די פיר יסודות וועגן דער אייבערשטער

סאו בעסיקלי, לאמיר ווילן מחדיר זיין, דאס זענען די פינף וועגן, דאס זענען אלע זאכן וואס האבן צו טון מיט הלכות יסודי התורה פרק א', אדער די פירטע זאך איז הלכות יסודי התורה פרק א', און ס'איז די אפאזיט פון זיי, רייט?

אויב מ'וויל פארשטיין עקזעקטלי וואס ער מיינט, דארף מען טראכטן אז ס'איז דא מער ווייניגער פיר זאכן, נאכדעם די פיפטע וועלן מיר רעדן, איז בחינת עובד.

ס'איז דא פיר זאכן וואס א מענטש דארף וויסן וועגן די אייבערשטער.

וואס א יוד, נישט נאר א מענטש, א יוד, ביי די ווערי, א מענטש, רייט?

דאס איז נישט קיין כופר בתורה, דאס איז נישט וואס ער רעדט דא.

ער וויל פארשטיין חסידות אומות העולם, אפשר.

חסידות אומות העולם איז איינער וואס גלייבט אין דעם.

א מענטש דארף דאס וויסן.

כופר בתורה ווייסט נישט קיין חסידות אומות העולם.

מ'טאר נישט זיין כופר בתורה, ווייל ער האט שוין באקומען די תורה.

אבער...

סאו כופר מיינט אפשר אז ער איז מכחיש וואס ער האט שוין באקומען.

אבער א מין איז איינער וואס ווייסט נישט איינע פון די פיר זאכן וועגן די אייבערשטער.

וואס איז די פיר זאכן?

(1) שישנו – ער איז דא

קודם כל, שישנו, שישנו, ער איז דא.

שיש שם מצוי ראשון.

קענסט אים רופן מנהיג.

מנהיג מיינט, דאס איז א ווארט וואס מיר זאגן, וואס איז א גאט?

א מנהיג העולם.

ער מיינט נישט צו זאגן השגחה, דאס איז וואס איך מיין צו זאגן.

איינער זאל זאגן אז ס'איז יש אלוה, אבער ער איז נישט משגיח, דאס שטייט נישט דא.

איך ווייס נישט צו דער רמב"ם האלט אז ס'איז בעגליך אזוי צו זאגן.

ער זאגט נישט קלאר דעם ווארט.

מנהיג און משגיח איז נישט עקזעקטלי די זעלבע ווארט.

ווייל מנהיג מיינט, אזוי ווי ער זאגט אין הלכות יסודי התורה פרק א', מנהיג הגלגל, נישט מנהיג ער פירט יעדע זאך.

אויך, מנהיג מיינט אז ווען נישט ער וואלט גארנישט געווען.

יא, אויך אז ער פירט עס, אבער לאו דווקא פירט באופן פרטי, ער קען פירן באופן כללי וכו', און דאס שטייט נישט דא.

סאו די ערשטע זאך איז שיש, יא, שם.

זעסטו דא דאס ווארט "שם" נאכאמאל.

(2) שהוא אחד – ער איז איינס

די צווייטע זאך איז, אז שהיא אחד, דער וואס העילה הזאת היא אחד ולא יהיה כייחודו אחד.

יא?

(3) שאינו גוף – ער איז נישט קיין גוף

די דריטע זאך איז, אז ער איז נישט קיין גוף.

יא?

(4) שהוא ראשון/צור לכל – ער איז דער ערשטער, דער מקור פון אלעס

די פערטע זאך איז, אז ער איז די ערשטע זאך.

די ערשטע זאך איז לכאורה נכלל אין די הגדרה פון עילה.

ס'איז אביסל שווער צו פארשטיין פארוואס ער לייגט צו אבער דאס איז דער טייטש, ער איז די ערשטע זאך, ער איז דער מקור פון אלעס. דאס איז וואס ס'שטייט דא, און איך פארשטיי טאקע נישט, איך מיין, ס'איז טאקע שווער פארוואס ס'איז נישט נכלל. אבער, אזוי ווי דער אמת איז אז איינער גייט אויך נכלל אין אחד, דער רמב"ם האט געזאגט אז אמת די קבלה איז אמת אז ער איז איינס, ווייל איין גוף קען נישט זיין צוויי, וכו' וכו', אלע זאכן וואס דאס איז איינס, נאר מענטשן קענען האבן א טעות איינס אין די אנדערע.

דיסקוסיע: וואס מיינט "שאינו לבדו הראשון וצור לכל"?

אבער דאס איז א מין ווערייעישן פון נאמבער טו. ער זאגט נישט אז אויף די וועלט איז דא מער ווי איין גאט, אבער ער איז נישט צור לכל, אפשר איז דא

נאך יוניווערסעס אדער נאך וועלטן וואו דארטן איז דא נאך א גאט.

ניין, די צור איז טייטש, צור איז טייטש ראשון, מקור. דער רמב"ם טייטשט צו מקור. ראשון איז טייטש דער פירסט, ער איז דער סאורס. איינער זאגט, וואס קען ער זאגן עקזעקטלי? נישט קלאר וואס איז דער אנדערע צד. מ'קען זאגן צום אנדערן, אן אנדערע מין וועג פון זאגן אז ער איז שתיים, נאר נישט זאגן אפשר אז די גאנצע וועלט איז דא שתיים, נאר אפשר איז דא נאך א וועלט וואו דארטן איז דא אן אנדערע גאט.

ס'איז נישט דא קיין וועלט, ס'איז נישט דא קיין וועלט, דאס איז נישט דער פוינט. די אלע זאכן רעדן וועגן דער וועלט. די זאכן רעדן וועגן דער וועלט, ס'איז נישט, די מינים זענען זאכן וועגן דער אייבערשטער. ניין, ניין, די מינים זענען זאכן וועגן דער אייבערשטער. ער פארשטייט נישט אז דער אייבערשטער איז ראשון. ער מיינט אז דער אייבערשטער איז דער... לאמיר זאגן אזוי, יא, יא, אז ער טראכט אז ס'איז דא נאך עפעס א צור פאר אנדערע זאכן אויסער לכל. אקעי, איי דאונט טינק דעטס דער מינינג. וואס איך מיין איז אז איינער קען מיינען, איך קען נישט כאפן, לאמיר זאגן אזוי, אז איינער קען טראכטן למשל אז דער אייבערשטער איז געווען אלעמאל און די וועלט איז געווען, אזוי ווי די קדמות העולם. אבער דער רמב"ם זאגט נישט... ניין, ניין, קדמות העולם שטייט נישט דא, חידוש בריאת העולם שטייט נישט דא. די נעענטסטע זאך צו בריאת העולם וואס שטייט איז דאס, און דו קענסט פארשטיין אז איינער זאל זאגן, אז איינער זאל טראכטן אז דער אייבערשטער איז איקוועל צו די וועלט, ער איז נישט דער מקור פון די וועלט, און ביידע איז דא איינס, און ער איז דער בורא, אבער ער איז סאמהאו איקוועל, ער איז נישט קודם לעולם. דאס איז די ווערטער.

סאו דער ראב"ד ברענגט גלייך צו די גמרא, אז ס'איז געווען אן אפיקורס וואס האט געזאגט אז דער אייבערשטער איז א צייר גדול, א גרויסער מאלער, ער האט געטראפן גוטע סממנים, ער האט געטראפן גוטע פעינטס, און ער האט געמאלן א שיינע זאך. סאו דאס איז די... דאס טייטש אז ס'איז דא נאך באזונדער פון דער אייבערשטער. יא, אז ס'איז דא נאך. אז כביכול דער אייבערשטער האט געהאט א גוטע מאטעריאל מיט וואס צו באשאפן א וועלט. סאו דאס הייסט אז ער געבט נישט די גאנצע קרעדיט פאר דער אייבערשטער אז ער איז דער צור לכל, ער איז דער מקור פון אלעם.

דיגרעסיע: דער ראב"ד און די מחלוקת וועגן גוף

און דאס איז די שטיקל פון בעל התניא איז אויך דא דער באקאנטער ראב"ד אז גדולים וטובים האבן זיך טועה געווען אין דעם. אבער אונז פסק'ענען ווי דער רמב"ם. ס'איז דאך דא גדולים, איך ווייס נישט צו זיי פסק'ענען. אבער מיין חבר האט מיר געזאגט אסאך מאל פון רבי שלמה פישער, א גרויסער גדול בישראל, האט געזאגט אז ס'איז קלאר אז די הלכה איז ווי דער ראב"ד. ער האט מיר געזאגט אז ר' חיים האט מסביר געווען דעם רמב"ם, ער זאגט זייער שיין פשט אין רמב"ם, אז די הלכה איז נישט ווי דער רמב"ם, די הלכה איז ווי דער ראב"ד. סאו ס'איז דא זיכער גדולים וואס פסק'ענען ווי דער ראב"ד. דאס איז אויך די פסק פון דער רבי, כדאי צו וויסן. בקיצור, ס'איז נישט הלכה אז מ'קומט אים געבן א דעט פענעלטי, נאר ער גייט א טויזנט דורות און מ'וועט אים לאזן אין עולם הבא. ניין, דער ראב"ד איז אויך מודה אז די אמת איז ווי דער רמב"ם, נאר זיין הלכה איז נאר אז ער הייסט א מין. אבער אויב איינער איז נישט נוגע למעשה, ס'איז נאר נוגע וווער ס'האט א טעות.

חזרה: די פיפטע מין — העובד עבודה זרה

שוין, דאס איז עניוועי, דאס איז אפיקורסים. אה, סארי, דאס איז מינים. די פיפטע איז זייער אינטערעסאנט. די פיפטע איז, "העובד עבודה זרה" הייסט א מין. זייער אינטערעסאנט. אפשר מיינט דער רמב"ם אזוי, אן עובד עבודה זרה וואס ער מיינט אז דער גאט איז א גאט איז אן עובד עבודה זרה, אבער אפילו ער האט נאר די טעות לשם שמים הייסט ער א מין. סאו אזוי ווי ער איז דער ערשטער פאר די עובדי עבודה זרה, ער איז דער וואס האט געמאכט די טעות פון עובדי עבודה זרה. דער ערשטער, אנוש. איך ווייס נישט. ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל מ'טרעפט נישט אין ערגעץ אז אן עובד עבודה זרה הייסט א מין. נישט קלאר צו מיר.

פסק: כל חמשה אלו מינים — אין להם חלק לעולם הבא

אקעי, זאגט דער רמב"ם אז **אלה חמשה אלו איז מין, וואס אין להם חלק לעולם הבא.** און דאס איז יא. די אין להם חלק לעולם הבא איז אן עונש, אדער ס'איז פשט אזוי ווי א יאר זיין נשמה איז נישט משיג די אמת'ות? יא, קען זיין. דער רמב"ם איז נישט מסביר דא. אבער דא זאגט ער אז ס'איז אן עונש. קען זיין אפשר שפעטער וועט מען זען.

שלשה הנקראים אפיקורסים

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"שלשה אלו"** — נאך מין איז געווען אפיקורס. **"שלשה אלו נקראו אפיקורסים"**. סאו מינים און אפיקורסים.

וואס איז אן אפיקורס?

(1) האומר שאין שם נבואה כלל

דער רמב"ם איז מסביר, **"האומר שאין שם נבואה כלל"** — איינער וואס גלייבט נישט אין נבואה. ער זאגט אז ס'איז נישטא קיין נבואה אויף דער וועלט.

און וואס איז די טייטש דערפון? די טייטש איז, **"ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם"** — די בעיסיק אידיע פון נבואה איז אז ס'איז דא חכמות וואס דער אייבערשטער שיקט צו מענטשן, חכמות וואס א מענטש איז נישט אליין משיג. די חכמה וואס דער אייבערשטער שיקט צו א מענטש.

איינער וואס גלייבט נישט אין דעם אז ס'איז דא אזא זאך, א נבואה, וואס דאס טייטשט א חכמה וואס קומט פון אייבערשטן צו לב בני אדם, איז אן אפיקורס.

חידוש: דער חילוק צווישן מין און אפיקורס

נישט קיין חילוק אין וואס ער האט נישט מחולק אין מציאות השם, ער איז מחולק אין עפעס איינס פון די אייבערשטנ'ס פעולות כביכול. ער איז נישט מכחיש גארנישט אין די אייבערשטנ'ס עצמות, זיין טעות איז אין די אייבערשטנ'ס עצמות, זיין טעות איז אין די הגעת הידיעה וואס קומט פון די אייבערשטן.

הלכות תשובה פרק ג' — אפיקורסים וכופרים בתורה (המשך)

שלושה הם הנקראים אפיקורסים

אפיקורס — לייקנט נבואה בכלל

חכמה איז נישט וואס א מענטש איז אליין משיג, נאר א חכמה וואס דער אייבערשטער שיקט צו א מענטש. איינער וואס גלייבט נישט אין דעם אז ס'איז דא אזא זאך, א נבואה, וואס דאס טייטש א חכמה וואס קומט פון דעם אייבערשטן צו לייב בני אדם, איז אן אפיקורס.

א גוט נישט קיין מין, ווייל ער איז נישט מחולק אין מציאות השם, ער איז מחולק אין עפעס איינע פון די אייבערשטנ'ס פעולות כביכול. נישט קיין שאלה פון ער איז נישט מכחיש גארנישט די אייבערשטער, ער זאגט נאר איך האלט אז ס'איז א טעות פון די אייבערשטער. זיין טעות איז אין די הגעת הידיעה וואס קומט פון דעם אייבערשטן צו מענטשן.

מכחיש נבואתו של משה רבינו

ווייטער, **והמכחיש נבואתו של משה רבינו**, איינער וואס לייקנט אין די נבואה פון משה רבינו. אקעי, דאס איז שוין אסאך מער ספעציפיש.

דיון: וואס מיינט "מכחיש נבואתו של משה"?

חברותא א: ער זאגט אז משה רבינו איז נישט געווען קיין נביא.

חברותא ב: איך לייקן די כח פון א נביא, אבער איך גלייב נישט אז משה רבינו איז ספעציפיש א נביא, אדער איך גלייב נישט אז משה רבינו איז געווען מער ווי אנדערע נביאים.

חברותא א: ער זאגט אז ער איז מכחיש נבואתו של משה. ער זאגט אז משה, ער קוקט אן משה ווי סתם א מענטש. ס'איז דא אזא זאך ווי נבואה, אבער מוחמד איז געווען א נביא, נישט משה. לאמיר זאגן. ער איז נישט אן

אפיקורס, ער איז נישט מכחיש די פאקט פון נבואה, ער איז מכחיש... אקעי, מוחמד איז שוין א חילוק. לאמיר זאגן איינער איז מכחיש, איינער זאגט אז משה איז נישט געווען קיין נביא.

חברותא ב: ס'קען זיין אז ער מיינט צו זאגן אזוי, סוף כל סוף, קודם די עצם נבואה, און נאכדעם איז ער מכחיש די יוניק נבואה פון משה. אבער דער רמב"ם זאגט עס נישט קלאר. ער וואלט געדארפט זאגן "האומר שמשה היה נביא אבל לא בבחינת נבואת משה". ס'קען זיין אז דאס מיינט ער. מ'דארף עס קוקן פריער אין יסודי התורה וויאזוי ער איז מגדיר די...

חברותא א: דער רמב"ם זאגט אז א נביא וואס זאגט אז משה איז נישט געווען גרעסער ווי סתם א נביא איז מכחיש נבואתו של משה.

חברותא ב: אקעי, דאס איז קלאר.

חברותא א: ס'קען זיין אז דאס איז וואס ער זאגט. "מכחיש נבואתו של משה" מיינט ער איז מכחיש די סארט נבואה וואס משה האט געהאט, די יוניק נבואה. ער זאגט אז משה האט געהאט מער ווי א מדה שמגיעה מהבורא לבני אדם. משה איז געווען מער ווי דעם.

חברותא ב: נישט מער, א בעסערע סארט.

חברותא א: א בעסערע סארט פון דעם, לאמיר זאגן.

חברותא ב: ס'איז דא א כלל און ס'איז דא א פרט. א בעסערע סארט מדה המגעת.

חברותא א: נישט קלאר.

האומר שהבורא אינו יודע מעשה בני אדם

זאגט ווייטער דער רמב"ם, **האומר**, די דריטע, **שהבורא אינו יודע מעשה בני אדם.** איינער וואס זאגט אז דער בורא, דער אייבערשטער, ווייסט נישט מעשה בני אדם. ער האט זיי באשאפן, אבער ער ווייסט נישט נאכדעם וואס זיי טוען.

אינטערעסאנט אז דא נוצט ער די ווארט "בורא". ביז יעצט האט ער געזאגט ריבון אדער אלה. אקעי, ווייל דאס איז א נושא פון בריאה, דאס איז א נושא פון בריאה. ניין, ער זאגט נאר באשאפן, אבער ער איז אויך א משנה סדרים. ס'איז אזא סארט.

לכאורה דאס איז קאנעקטעד מיט אפיקורסות, ווייל דאס איז די זאך וואס צייכנט אפ נבואה. נבואה מיינט אז ס'קומט א מעסעדזש פון די אייבערשטער צו מענטשן, און נאכדעם דער אייבערשטער ווייסט וואס מענטשן טוען. ס'איז די קאנעקשאן פון ידיעה, די צווייטע זאך. און ספעציפיש די רילעישאנשיפ פון ידיעה, רייט? ס'איז אפשר נאך א רילעישאנשיפ, אז ער איז א בורא, ער איז א הנהגה, דאס איז אפשר א סארט רילעישאנשיפ. אבער דאס אז ס'איז מיט א ידיעה, אז ס'איז מיט א געוויסע סדר, מיט א געוויסע דעת, דאס איז א מכחיש.

ער קען עס מכחיש זיין בבחינת נבואה כללית, ער קען עס מכחיש זיין די ידיעה כללית, און ער קען נאכדעם זיין די ספעציפישע זאך וואס הייסט נבואת משה. אקעי, דאס איז נישט א כופר בתורה, דאס וועלן מיר נאך זען. כופר בתורה איז נאך א זאך. ס'איז דאס וואס נבואת משה איז א סארט נבואה.

מקור דעם רמב"ם'ס הגדרה פון אפיקורס

דאס הייסט אפיקורס. אויך, פון וואו דער רמב"ם האט גענומען אז דאס הייסט אפיקורס, איי דאונט נאו, אבער אזוי זאגט דער רמב"ם. ער זאגט אז דאס ווארט הייסט אפיקורס, פונקט.

די גמרא פון "מה הניא לן רבנן"? "מה הניא לן רבנן" מיינט די זאך פון רעגולעיט נישט די חכמים פון די חכמים? ניין, ניין, דאס איז די גמרא אין סנהדרין. נאר דער רמב"ם האט געזאגט אז דאס מיינט יענץ. און די גמרא האט אן אנדערע פשט אין די ווארט אפיקורס. מ'האט נישט געוואוסט וואס דאס איז. די גמרא מיינט אז אפיקורס איז הפקרות.

לאמיר זאגן אזוי, יעדער איינער זאגט נאך די גמרא אין שפת אמת, ער זאגט אז אפיקורס היינו "מה הניא לן רבנן" איז אפיקורס. דאס שטייט נישט אין די גמרא, און דאס איז די טאטאלע קאנפיוזשן. די גמרא זאגט אז ס'שטייט אין די משנה א ווארט אפיקורס, קיינער ווייסט נישט וואס דאס איז. זאגט די גמרא, איין פשט איז אז ס'מיינט איינער וואס זאגט "מה הניא לן רבנן", וואס איז טאקע א גרויסע חוצפה, "אין לו חלק לעולם הבא", אבער נישט אזוי די חומרא פון אפיקורס פון רמב"ם.

און דער רמב"ם טייטשט די ווארט אפיקורס אנדערש. דער רמב"ם טייטשט אז אפיקורס וואס שטייט אין די משנה מיינט איינער פון די דריי זאכן, איינער וואס זאגט "מה הניא לן רבנן", און דאס איז נישט נוגע צו אפיקורסות. ער זאגט אז די גמרא טייטשט דאס לשון חוצפה, נישט... ס'איז נישט קלאר פון וואו זיין מקור אויף די סארט אפיקורסות איז. די מקורות, זוכן מקורות, אבער די ווערטער שטייען נישט.

אדער דער רמב"ם האט גענומען אלע זאכן וואס ער האט געהאלטן אז א איד מוז גלייבן, און ער האט זיי אריינגעלייגט אין די ווערטער, אין די קאטעגאריעס. ער האט געדארפט האבן א מקור, ער האט נישט געקענט סתם אזוי אויסטראקטן זאכן. און ער זאגט די דריי סארטן כופרים וואס ער האט געזאגט, **שלושה הן הכופרים בתורה.** ער האט אריינגעלייגט די דריי סארטן מענטשן וואס זענען כופר בתורה.

שלושה הן הכופרים בתורה

האומר שאין התורה מעם ה'

דריי סארטן מענטשן זענען כופר בתורה. איינס, **האומר שאין התורה מעם ה'.** ער זאגט די תורה איז נישט פון אייבערשטן, **אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת,** אפילו אויף איין פסוק אדער אויף איין ווארט זאגט ער אז דאס איז נישט מעם ה'.

נאר וואס זאגט ער? **אם אמר,** אויב ער זאגט **משה אמרו מפי עצמו,** משה האט עס געזאגט פון זיך אליין, **הרי זה כופר בתורה.** איז ער א כופר בתורה.

דיון: וויאזוי קען "אפילו תיבה אחת" זיין כופר בתורה?

פלא, אויב וואס ער זאגט כופר בתורה מיינט ער כופר אין די גאנצע תורה. אבער דא זאגט ער אפילו ער זאגט אויף איין פסוק. ס'איז דאך א חילוק אויב ער איז כופר אין איין פסוק אדער אין די גאנצע תורה.

די ווארט איז, דא איז די תורה וואס די אידן דארפן גלייבן, ווייל די תורה איז אים מחייב. נאר ער זאגט אז די לעצטע פסוק "וימת שם משה עבד ה'" אדער איך ווייס נישט וואס, אפשר איז דאס נישט געווען משה'ס שרייבן, נאר דער אייבערשטער האט עס געזאגט מפי ה'. אדער איינער זאגט אז נישט משה האט עס געשריבן נאר יהושע האט עס געשריבן, איך ווייס נישט. דארט שטייט נישט מעם ה', די ווארט איז מעם ה'.

דער רמב"ם זאגט דא אז משה מפי עצמו, אויב ער זאגט אז דאס האט משה אליינס אויסגעטראכט, דאס הייסט א כופר בתורה. אבער דו פארשטייסט אליינס, אז איינער זאגט דעם פסוק יא און דעם פסוק נישט, האט ער נישט קיין שום וועג וויאזוי צו מחלק זיין וועלכע פסוק יא און וועלכע פסוק נישט, דו קענסט פארשטיין, ווייל ס'איז נישט קיין חילוק א פרט אדער א כלל.

"מעם ה'" – נישט "מפי ה'"

די זעלבע זאך, ער זאגט נישט מעם ה', דער רמב"ם זאגט נישט מפי ה' אדער... מעם ה' שטייט דאך. ס'איז נישט מפי ה', ס'איז מעם ה'. אפשר שטייט אין מדרש "מגיד מבורא לב בני אדם", קומט פון אייבערשטן, דאס רעדט ער. ס'איז נישט מחויב צו גלייבן אז דער אייבערשטער קען רעדן, אז דער אייבערשטער קען דיך שרייבן. דאס איז דאך אן ענין וואס דער אייבערשטער האט זיך איינגעדרייט זיך צו געבן צו בני אדם.

איז אלא מאי, ס'איז דיבור דמשה. אבער ס'איז א מדרש "מגיד מבורא לב בני אדם" פונקטליך. וויאזוי איז שוין אן אנדערע ענין. דער רמב"ם אין פירוש המשנה אין סנהדרין זאגט שהגיע אליו בדרך וואס אונז ווייסן נישט, ס'איז אזא לשון. מיר דארפן נישט וויסן וויאזוי ס'האט געארבעט, מיר דארפן נאר צו גלייבן דערין. אקעי.

הכופר בפירושה — תורה שבעל פה

וכן הכופר בפירושה, איינער לייקנט אין די פירוש פון די תורה. וואס איז די פירוש פון די תורה? דאס איז תורה שבעל פה, אזוי ווי דער רמב"ם האט געזאגט אין די הקדמה. **והכחיש מגידיה**, ער איז נישט מכחיש דעם אייבערשטן, אבער ער איז מכחיש די מגידי התורה שבעל פה, ער איז מכחיש די מוסרי התורה, די אלע חכמים און נביאים וואס האבן געזאגט אז די אלע פשטים וואס די חז"ל לערנען איז תורה שבעל פה וואס איז אונז מקובל געוואן מפי משה דור לדור.

כגון, זאגט ער, ווער זענען די מין כופרים בפירושה של תורה? האסטו די גמרא אין **צדוקים ובייתוסים** וואס זיי זענען געווען די כופרים בתורה שבעל פה.

דאס איז די ערשטע מאל וואס ער כאפט אן א דוגמא פון א מענטש? יא, אינטערעסאנט. אקעי, אבער אפשר דאס איז פארוואס ער דארף עס זאגן, ווייל אויב נישט, פארוואס זאל איינער טראכטן אז ס'איז דא אזעלכע גרופעס? ס'איז דאך היינט, אין די רמב"ם'ס צייטן איז נישט געווען קיין רעפארם מאוומענט, אבער ס'איז דא די זעלבע זאך. אקעי.

האומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת

נאמאל ווייטער, **ואומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת.** די דריטע מין כופר בתורה איז דא איינער זאגט אז ס'שטייט טאקע אין די תורה, אבער דער אייבערשטער האט נאכדעם געטוישט א מצוה, און ער איז מבטל געווען א מצוה. אדער ער האט געטוישט, נישט אמאל אראפגענומען, נישט אז ס'איז דא ווייניגער מצוות, נאר דער אייבערשטער האט געטוישט איין מצוה, האט ער געטוישט מיט אן אנדערע מצוה. **הרי זה כופר ובטל התורה זו.**

דיון: "החליף" אדער סתם אראפגענומען?

אפילו ער מיינט דווקא החליף, אדער אויב איינער נעמט סתם אראפ איין מצוה איז ער אזוי ווי דער ערשטער, וואס זאגט אז איין תיבה איז נישט פון דעם אייבערשטן.

יא, די פוינט איז, **אף על פי שהוא מאמין שהיא כולה מעם השם**, די פוינט איז אז דער מענטש גלייבט דאך אז ס'איז דא אזא זאך אז דער אייבערשטער האט געגעבן א תורה. ער זאגט נישט ס'איז נישט דא קיין תורה, ער זאגט נישט ס'איז נישט דא קיין נבואה, נישט אזוי ווי איינער וואס זאגט אז די גאנצע תורה איז אויסגעטראכט פון משה רבינו. ניין, משה רבינו האט דער אייבערשטער געגעבן די תורה, נאר מארגן האט דער אייבערשטער געגעבן פאר יאנקל צוויי מצוות. שפעטער האט דער אייבערשטער געטוישט א חלק פון די תורה, אדער א מצוה פון די תורה. ער האט די מצוות געטוישט, נישט די תורה שבעל פה.

רייט, אויב נישט איז ער אזוי ווי דער וואס איז כופר בפסוק אחד או תיבה אחת. ער גלייבט אין די גאנצע תורה, נאר ער זאגט אז שפעטער האט דער אייבערשטער געטוישט, אפשר געטוישט די מינינג פון די מצוות, אדער געטוישט די מצוות.

אה, די מינינג אין די סענס פון כופר בתורה שבעל פה. ס'שטייט שוין געבליבן תרי"ג, אבער די וועג וויאזוי מ'היט שבת איז דורך היטן זונטאג. דאס וואלט געווען א כופר בתורה שבעל פה. פסוק בפירושה. אקעי, יא, אין א חילוק. איך רעד אפילו, יא, אקעי. אויב ער זאגט א נייע פשט וואס איז נישט קעגן תורה שבעל פה, מעג מען דאך.

שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת, ער זאגט אויך בעצם, ער זאגט אז דער פסוק וואס אונז קענען איז נישט פון דעם אייבערשטן, ווייל דער אייבערשטער האט עס צוריקגענומען. **אף על פי שהוא מאמין**, דער רמב"ם זאגט, **חוץ מן הנביאים**. ער זאגט ס'איז געווען, דער אייבערשטער האט שפעטער זיך מיישב געווען און געטוישט.

כגון הנוצרים וההגרים

כגון הנוצרים וההגרים. הגרים מיינט די מוסולמענער.

דיון: פארוואס הייסן זיי "הגרים"?

פארוואס ווערן זיי גערופן הגרים? ווייל זיי זענען אייניקלעך פון הגר. איך מיין אזוי.

פארוואס פארוואס גיבט מען די קרעדיט דא פונקט פאר הגר?

אז זי זאל עס שרייבן?

זיי לעבן נאר א דאנק הגר.

הגר האט זיי גערעטעוועט, זי האט געזארגט פאר זיי דארטן אין מדבר, זי האט זיי געשאפן די וואסער.

יא.

אבער ס'איז אינטערעסאנט, די ישמעאלים לויט'ן רמב"ם לייקענען דאך אפ די תורה.

איך ווייס נישט פארוואס.

זיי זאגן אז דער אייבערשטער האט געגעבן די תורה פאר משה, אבער ס'איז דא א נייע תורה נאכדעם וואס איז געגעבן פאר מוכאמעד, וואס איז נאך א בעסערע תורה.

אזוי איז דא א ליסט, איין מוסולמענער וואס זאגט אזוי.

ס'איז דא אנדערע וועגן וואס די מוסולמענער זאגן, וואס זיי זאגן אז די אידן האבן פארדרייט די תורה.

דער רמב"ם ברענגט נישט דא די נושא, יא?

ווי יעדער ווייסט, אין י"ג עיקרים איז דא אן אנדערע עיקר וואס שטייט אז מ'זאל גלייבן אז די תורה וואס אונז האבן היינט איז די זעלבע תורה.

וואס דאס איז אויך פאלג די מוסולמענער וואס האבן געזאגט אז ס'איז די זעלבע תורה, נאר די אידן האבן עס פארדרייט.

און דער רמב"ם ברענגט נישט דא יענע סארט כפירה, ער ברענגט נאר דער וואס זאגט אז ס'איז טאקע געווען, אבער דער אייבערשטער האט געגעבן א נייע.

דער וואס זאגט אז ס'איז קיינמאל נישט געווען, דאס איז די ראנג וואן, שטייט נישט אין הלכות תשובה יענע סארט אפיקורסות, אינטערעסאנט.

כופר בתורה.

דיון: האט דער רמב"ם מורא געהאט צו שרייבן "ישמעאלים"?

קען זיין דער רמב"ם האט מורא געהאט צו שרייבן די ווארט אנדערע לשון, אדער מוסלים, האט ער מורא געהאט צו שרייבן די ווארט ישמעאלים, האט ער געמאכט אזא רמז'דיגע ווארט הגרים?

אפשר, אפשר.

איך מיין אז אין הלכות מלכים שרייבט ער יא בפירוש, יא?

איך גלייב נישט אז ער האט זיך געטראכט אז זיי גייען עס ליינען.

אבער דער רמב"ם האט זיך געהאלטן אין איין משנה קודש.

זעסט אז ער האט מחלק געווען אין הלכות תשובה, ער מיינט נישט די ישמעאלים בני ישמעאל, ער מיינט דיך די דת ישמעאל.

דת ישמעאל הייסט הגרים אויף לשון משנה.

איך ווייס נישט וואס דער רמב"ם האט מחלק געווען.

איך ווייס נישט.

יא, אזוי דער רמב"ם האט געשריבן.

איך ווייס נישט פארוואס.

ס'איז דא אנדערע פלעצער וואס מ'רופט זיי הגרים, הגרים, הגרים.

איך ווייס נישט.

Anyway, דאס זענען דריי סארט כופרים בתורה, יא?

כופר בתחיית המתים וכופר בביאת הגואל

So, לאמיר צוריקגיין צו די ליסט.

דא איז געשטאנען נאך צוויי וואס דער רמב"ם איז נישט מפרש. ס'איז לכאורה פשוט, **כופר בתחיית המתים או בביאת הגואל**. דער רמב"ם איז נישט מפרש גארנישט. ס'שטייט נאר, יא? ס'איז געשטאנען אין די פריערדיגע ליסט איז געשטאנען כופר בביאת הגואל וכופר בתחיית המתים. איז פשוט, איינער זאגט אז ס'גייט נישט זיין קיין תחיית המתים, ער זאגט אז ס'גייט נישט זיין קיין ביאת הגואל, און מ'דארף נישט צולייגן צו דעם גארנישט, יא?

שניים הם המשומדים

נאכדעם איז דא צוויי סארטן משומדים. יא? וואס איז די טייטש משומדים? דער רמב"ם, ס'איז דא צוויי סארטן. **שניים הם המשומדים, המשומד לעבירה אחת,** ס'איז דא צוויי מיני משומדים: א משומד לעבירה אחת, **והמשומד לכל התורה כולה.** דאס איז דער רמב"ם.

וואס איז משומד לעבירה אחת? דו זעסט אז ער האט החזיק עצמו, ער האט זיך געמאכט אזוי.

הלכות תשובה – קאטעגאריעס פון מענטשן וואס האבן נישט חלק לעולם הבא (המשך)

משומד לעבירה אחת

דאס איז פשוט, איינער זאגט אז ס'איז נישטא קיין תחיית המתים, איינער זאגט אז ס'איז נישטא קיין ביאת הגואל, ער דארף נישט צולייגן צו דעם גארנישט.

נאכדעם איז דא צוויי סארטן משומדים. וואס איז די טייטש משומדים? זאגט דער רמב"ם, ס'איז דא צוויי מינים משומדים: א משומד לעבירה אחת, און א משומד לכל התורה כולה.

וואס איז משומד לעבירה אחת? **"זה שהחזיק עצמו לעבור עליה תמיד".** ער האט זיך מחזיק געווען אז ער טוט א געוויסע עבירה בזדון, **"והתפרסם בה והורגל".** ער איז געווארן באקוועם מיט די עבירה, אז די עבירה איז ער אפישעלי טוט ער די עבירה, ער איז געווארן נתפרסם אז ער טוט עס, ער איז געווארן מורגל אין דעם.

זאגט דער רמב"ם, **"אפילו היתה מן הקלות"**, אפילו אויב דאס איז פון די גרינגע מצוות, **"כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנז"**. ער האט זיך מחזיק געווען אז ער גייט שטענדיג שעטנז. איך האב נאר אן עבירת לאו, נישט עשה. אויף א מצוות עשה זאגט ער נישט קיין משומד למצוות עשה, זעט אויס. איך האב נאר צוויי דוגמאות פון לאוין.

איינער וואס איז מחזיק תמיד צו טון אן עבירה פון גיין שעטנז, **"או להקיף פאת ראשו"**, אדער ער שערט די פאות הראש, **"ונמצא כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו"**. ער האט ארויסגעריסן די מצוה, די מצוה עקזיסטירט נישט ביי אים. **"הרי זה משומד לאותו דבר"**. הייסט ער א משומד לאותו דבר.

די באדייטונג פון "משומד"

וואס איז די טייטש די ווארט משומד? לשון שמד מיינט שטארבן? די מצוה האט געשטארבן ביי אים? ניין, ער איז א מומר. איך מיין אז שמד אריגינעל מיינט אזוי ווי שמד גשמי, עס הייסט דאס שטארבן. להשמיד להרוג ולאבד, נישט נאר שטארבן, עפעס אזוי פארטיליגן ווערן אויס. און די חכמים האבן געזאגט, מומר, איינער וואס ער ווערט אויסגעבראכן ספיריטשועלי, קולטורלי, דאס איז אויך מומר. נאר דא, ער איז מומר, און ער איז א מומר לתיאבון.

להכעיס vs. לתיאבון

אמאל זאל מען באקומען די עונש פון כרת, אדער איינער וואס איז חייב מיתה, דארף מען טון די עבירה להכע��ס, דארף זיין בזדון, בהרגל, אבער עס דארף זיין אויך פארט להכעיס. ס'איז אינטערעסאנט, ס'איז גאנץ ענליך צו ווי איינער גלייבט נישט אין איין מצוה. ס'איז פריער געשטאנען אויב ער גלייבט נישט, ס'איז אפילו אויב ער טוט נישט אן עבירה, אבער ער גלייבט אז איין פסוק איז נישט א חלק פון די תורה.

און דא ער עקט אויס די מין זאך, ער זאגט נישט ס'שטייט נישט אין די תורה, אבער ער עקט אין אזא מין וועג אז די מצוה עקזיסטירט נישט ביי אים. אבער ס'מוז זיין מיט א כוונה, מיט א להכעיס. להכעיס מיינט צו מאכן דעם אייבערשטן ברוגז, כעס'ן, צו מיינט עס להכעיס? ס'איז עפעס אזא, פאר ריעל, ער איז קעגן די מצוה. ער מאכט נישט קיין ברית מילה, לאמיר זאגן, ער איז קעגן. ער דארף זיין קעגן. ס'איז נישט גענוג אז ער זאגט כ'האב נישט קיין כח, ער דארף זיין דערקעגן. דאס איז אפשר די ווארט פון זאגן להכעיס.

משומד לכל התורה כולה

יא, אבער ווארט מאל, מומר לכל התורה, זאגט דער רמב"ם, **כגון החוזר לדת הגוים בשעה שגוזרין שמד.** אה, דאס איז די לשון חוזר. חוזר מיינט ער איז חוזר מן, יא, ער גייט אוועק פון די דרך התורה, און ער גייט צו די גוים. ווען די גוים מאכן א שמד, זיי זאגן אז ווער ס'וועט זיין א איד גייען זיי אים הארגענען, וואטעווער, יא, גייט ער צו די... און ער ווערט א גוי.

די לשון "חוזר"

אינטערעסאנט די לשון חוזר. חוזר מיינט מחזר מן, נישט חוזר ל... חזר, ער גייט נאך, ער גייט נאך די דעת הגוים, ווייל ער דערשרעקט זיך פון שמד, ער פאקערט אויף מקדש שם שמים. ווען ס'איז א שעת השמד דארף מען זיך מוסר נפש זיין, און ער איז זיך נישט מוסר נפש, און ביידע וועגן ער גייט צו די גוים, **ויאמר**, ער זאגט אזוי, **"מה בצע לי לדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שהן שלמים ותקיפים"**. פארוואס זאל איך זיין מיט די אידן וואס זענען שפלים ונרדפים? ס'איז בעסער איך זאל זיין מיט די וואס זענען תקיפים, לאמיר זיין קלוג, לאמיר גיין מיט די ווינערס, לאמיר גיין מיט די וואס זענען שטארק. **הרי זה מומר לכל התורה כולה.**

חילוק צווישן נכשל בשעת השמד און משומד

פריער אין די סעודת התורה האט מען אונז געלערנט אז אויב איינער ווערט סתם נכשל אין אן עבירה וועגן זיין שעת השמד, איז ער נאר עובר אויף יענע עבירה, ער איז נאר מבטל די מצוה פון קידוש השם. דא רעדט מען אבער ווען ער טוט עס מיט אזא... ער ווערט קאנווערטעד, ער איז אויף די גוים'ס זייט, נישט אז ער טוט עס מיט א צובראכן הארץ. אויב איינער פאלט דורך און ער טוט עס מיט א צובראכן הארץ, דעמאלטס האט ער נאר מבטל געווען די מצוה פון קידוש השם און ער האט עובר געווען די עבירה פון חילול השם. אבער אויב טוט ער עס מיט אזא גיין צו די גוים, אינטערעסאנט, ער גייט... די לשון איז זייער ענליך צו וואס מ'זאגט צו א גר צדק.

פארקערטע פון א גר צדק

ער זעט איין די לאדזשיק, ווייסטו, די רבנים וואס זאגן אז די אידן זענען שפלים ונדחים זענען געווען גערעכט, און לאמיך טאקע זיין מיט די ווינערס.

זייער אינטערעסאנט, ער איז די פונקט פארקערטע פון א גר. א גר איז איינער וואס ער זאגט, איך וויל נישט זיין מיט די געווינערס, איך וויל זיין מיט די אידן וואס זענען שפלים ונדחים. און א משומד איז פארקערט, ער זעט איין די לאדזשיק צו זיין מיט די גוים, **"הולך לדת הגוים"**.

נישט דווקא עבירות – נאר די אמירה

ס'קען אויך זיין, ס'שטייט נישט אז ער טוט עבירות. איך שטעל זיך פאר אז ער גייט טון אלע עבירות שבתורה, אבער ביי משומד לכל התורה איז נישט די ווארט אז ער טוט אלע עבירות. די ווארט איז אז ער זאגט, "איך בין מודה אז די אידן זענען שוואך, איך בין מיט די דרכי הגוים". "חוזר לדת הגוים" מיינט אליין סתם אז ער טוט זייערע מנהגים. אמנם, די ווארט איז נישט אז ער איז עובר אויף עבירות, נאר די עיקר איז נישט די עצם מעשה, נאר די אמירה, די אמירה, די אמירה. ער זאגט, ער זאגט, **"האומר"**, יא, **"ויאמר"**.

קושיית הראב"ד

די ראב"ד פרעגט שוין א קשיא, אז אויב איז ער חוזר לדת הגוים איז ער חמור, ווייל דער חוזר מודה בעבודה זרה. פרעגט די ראב"ד די קשיא דא. אזוי חזרת הדת מיינט נישט דווקא, אפילו אויב ער גלייבט ווייטער, ער איז נישט קיין איינער וואס איז עוסק אין אמונה, ער איז א פראקטישער מענטש. ער זאגט, וואו ליגט די געלט? וואו ליגט די פאוער? דאס איז אזא מין

סטיטשמענט. סתם, וואס זיכער די ראב"ד איז גערעכט, אויב ער איז חוזר לדת הגוים איז ער א מין. די חזרת הדת מוז מיינען עפעס אנדערש.

מחטיא את הרבים

יא, די נעקסטע קאטעגאריע פון מענטשן וואס איינער האט חלק לעולם הבא איז מחטיא את הרבים. די רמב"ם איז מסביר, **"אחד שהחטיא בדבר גדול"**, סיי ווען ער איז מחטיא אנדערע מענטשן מיט א גרויסע זאך, **"כירבעם"**, אזוי ווי ירבעם, אדער מחטיא א איד מיט עבודה זרה, אדער צדוקי ובייתוסי וואס האט מחטיא געווען אידן מיט כפירה בעיקר.

צדוקי ובייתוסי ווי מחטיאים

דער טייטש צדוקי ובייתוסי, אויסער וואס עס קען זיין אז דער צדוקי וביתוסי אליינס האט געגלייבט, יא, אזוי זאגט דער רמב"ם אין א פלאץ, אז דער רמב"ם זאגט אז זיי, אז זייערע בתי דינים האבן איינגעוואנדן שוחד, נאר די פראבלעם מיט די רבנים וואס זיי זענען געשטאנען אין וועג, זיי זענען זיי געווארן כופרים מיט די רבנים. אזוי איז פארציילט דער רמב"ם וואס איך געדענק אין געוויסע מעשיות, דער רמב"ם האט געזאגט אז עס איז אלעס נגיעות. איז דער טייטש פון פריער וואס ער האט געזאגט גוין צדוקי ובייתוסי, מיינט ער מענטשן וואס זענען צדוקים ובייתוסים. צדוקים וביתוסים אליין איז בעיקר געווען מחטיאים.

גרויסע און קליינע עבירות

ואחד שהחטיא בדבר קל... מען קען גרופירן זיין צוזאמען מער פון איינס פון די קאטעגאריעס פון די ליסט, מען מוז נישט אריינפיטן נאר אין איינע פון זיי. עס קען זיין א איד קען זיין אין ביידע פון די אויבערדערמאנטע. האט ער געזאגט דער רמב"ם ווייטער, **"ואחד שהחטיא בדבר קל"**, איינער וואס איז מחטיא אנדערע מענטשן אפילו מיט א קליינע עבירה, **אפילו לבטל מצות עשה. "ואחד"** – סיי, און די אנדערע איז **"האונס את חבירו עד שיחטא"**. אדער אפשר איז דאס נאך א קאטעגאריע. הייסט קודם כל, עס איז נישט קיין חילוק א גרויסע עבירה אדער א קליינע עבירה.

מחטיא ווי א "קאמפיין"

ער רעדט פון מחטיא, א קאמפיין קעגן. איינער וואס איז דא א קאמפיין אז מען זאל זיך וויניגער שמירת עינים, ער איז א קאמפיין קעגן שמירת עינים, איז דאס אזא זאך.

נאכדעם, די ערשטע זאך וואס מיר זעען אז מצות עשה זאל קענען אריינלייגן א מענטש אין די קאטעגאריע איז מחטיא את הרבים. נאכדעם, ווען ער זאגט מחטיא, מיינט ער נישט דווקא אזא אונס, אפילו ער רעדט צו איינעם.

מנשה'ס רציחות

זאגט ער, וואס איז מחטיא? סיי ער צווינגט מענטשן אז זיי זאלן חוטא זיין, **"כמנשה שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה"**, ער זאל דינען עבודה זרה. וואו שטייט אז ער האט געהארגעט די רבים? עס שטייט נישט. פון דא כאפט ער עס. אוי, ער שרייט צו הארגענען יענע נביא. טאקע, ער זאגט אז מנשה שטייט אסאך וועגן זיינע רציחות, **"ודם נקי שפך מנשה הרבה מאד"**, אזא לשון.

ישוע הנוצרי ווי מדיח

אוי, די אנדערע וועג פון זיין מחטיא את הרבים איז, אפילו אן צווינגען, נאר **"שהטה את חבירו"**, ער האט אפגענייגט אנדערע מענטשן מיט שלעכטע דעות, און ער האט זיי אפגעפירט פון די אידישע וועג, **"כישוע שהיה מדיח"**, אזוי ווי אותו האיש, ישוע הנוצרי, וואס ער איז נישט געווען קיין בעל אלים, ער איז געווען, דאס הייסט, אזא איידעלער מענטש, אבער ער האט מחטיא געווען מענטשן מיט זיין מויל. איז עס אינטערעסאנט, ער איז א מסית ומדיח. דער רמב"ם זאגט דא די לשון **"הדיח"**, דארט שטייט **"הרבים"**. דער אמת איז, מסית ומדיח וואס מיר האבן געלערנט הלכות עבודה זרה, איז אויך א מחטיא את הרבים, דאס איז אויך בכלל. אבער די תורה, די רמב"ם זאגט אז ער איז א מסית ומדיח פון עבודה זרה, ער האט מטה געווען, ער קען האבן מטה געווען קעגן תורה שבעל פה אדער וואס, אבער ער האט מטה געווען. אדער עבודה זרה, ווייל ער האט מסית געווען.

אזוי אז ער איז א... יא, מען האט אפשר דאס געזען א דור שפעטער, וואס קען זיין וויסן? ער האט מטה געווען מיט סיי וועלכע איסור. די גמרא שטייט אז ער איז געווען הייסן סודות פון יחוס ישראל און מכשף, עבודה זרה, איך געדענק. טאקע היינט איז די יארצייט, איך מיין אין די תקופה. עניוועס, סאו דאס איז א מכחיד הרב.

פורש מדרכי ציבור

נאכדעם איז די רמב"ם ווייטער, א פורש מדרכי ציבור. די נעקסטע קאטעגאריע איז געווען איינער וואס האט זיך פורש מדרכי ציבור, ער גייט אוועק פון די דרכי ציבור. וואס איז די טייטש? זאגט ער, **אפילו לא עבר עבירות**, ער איז **נבדל מעדת ישראל**, אפילו ער טוט נישט עבירות, נאר ער שיידט זיך אפ פון די אידישע פאלק, פון די עדת ישראל, **ואינו עושה מצוות בכללם**, ער טוט נישט מצוות צוזאמען מיט די אידן, **ואינו נכנס בצרתם**, ער איז נישט פארט פון זייער צרות, **ולא מתענה בתעניתם**, ער פאסט נישט ווען זיי פאסטן, **אלא הולך בדרכו כאחד מגוי הארץ**, ער גייט זיך אין זיין אייגענעם וועג אזוי ווי איינער פון די גוים, **וכאילו אינו מהם**, כאילו ער וואלט נישט געווען א חלק פון די אידן.

חילוק פון משומד לכל התורה

ער איז נישט משומד לכל התורה כולה, אזוי ווי דער פריערדיגער. ער איז נישט מומר לדבר אחד, אפילו נישט צו איין עבירה. אפילו לא עבר עבירות, ער טוט נישט קיין איין עבירה. איז די חכמים, ער טוט מצוות, אבער נישט מיט זיי, ער גייט נישט אין שול, ער טוט אין זיין בית המדרש, זיין הויז, ער האט א בית המדרש וואס איז אפגעטיילט פון די רעסט פון די קהילה, איך ווייס נישט. דארף מען מדייק זיין.

ווי קומט מען דערצו?

אבער ס'איז דאך א טיילונג. די ריכטיגע וועג דאס צו טון איז צו זאגן אז אלע זענען רשעים, און וועגן דעם גייט ער נישט צוזאמען מיט די רעסט. א טיילונג איז א חשש פורש מדרכי ציבור, און דארף מען אכטונג געבן דערויף. אבער אויב מען מאכט איין צופיל טיילונגען, איז זיכער קומט מען אן צו דעם. אויב דו ביסט אליין א ציבור, דארף מען וויסן, א ציבור, דו קענסט נישט מאכן דיין וועג דער ציבור. דער ציבור מיינט... אבער עניוועי, דער פוינט איז אז דער רמב"ם זאגט אז דאס איז תכלית, ס'איז דא איינער וואס ער זאגט, "איך טו מצוות". נישט ער טוט אזוי ווי דער משומד. דער זאגט, "די אידן גייען דאך שלעכט, זיי האבן צרות". דער משומד זאגט, "איך ווער א גוי". ער זאגט, "איך ווער נישט קיין גוי, איך וועל זיצן אינדערהיים, איך וועל לייגן תפילין, איך וועל היטן שבת. די רבנים זענען גוזר תענית, ס'איז דא א גזירה, וואס דארף איך דאס?" דאס איז די טייטש.

הסתר פנים

איינער איז א חלק פון א פה אפילה, ווייל ער איז כאילו אין אים, ער גייט זיך, ער רעדט מיט די גוים, ער איז נישט... ווי ס'שטייט דארט "מי שאינו בהסתר פנים אינו מהם".

פראקטישע נפקא מינה — האלאקאוסט

איך טראכט אלעמאל אזוי, איך זאג אלעמאל מענטשן וואס זאגן, אויב ס'וועט זיין חס וחלילה א האלאקאוסט, ער וועט זיך מציל זיין. קען זיין, מען דארף זיך מציל זיין, און אין א געוויסע זין, אויב וועט אלע כלל ישראל זיין א גזירה, דו גייסט אויך זיין א פארט דערפון. ס'איז נישט אזוי פשוט.

ראיה פון מרדכי צו אסתר

ס'איז דא א לעכטיגע ראיה פון די פסוק וואס מרדכי זאגט פאר אסתר, **"ואם החרש תחרישי בעת הזאת"**.

פרק ג: אלו שאין להם חלק לעולם הבא (המשך)

קאטעגאריע 9: העושה עבירות ביד רמה

דער רמב"ם'ס ווערטער:

העושה עבירות ביד רמה כגון ירבעם, בין שעשה קלות בין שעשה חמורות — אין לו חלק לעולם הבא. וזהו הנקרא מגלה פנים בתורה, ולא

בוש מדברי תורה.

פשט: עבירות מיט חוצפה און עזות פנים

Speaker 1:

דאס איז זייער ענליך צו די משנה וואס מיר האבן געלערנט פריער, די פרסום. אבער ס'זעט אויס אז דאס איז מער אזויווי א פובליק זאך. יא? העושה עבירות ביד רמה. איינער טוט עבירות ביד רמה, מיט אן אויפגעהויבענע האנט. ס'איז דא א פסוק "ביד רמה", איינער וואס טוט אן עבירה. ניין, דאס הייסט אז ער טוט עס ביד רמה. ער איז נישט משתתף ביד רמה, ער טוט אן עבירה ביד רמה. ער טוט אן עבירה מיט א חוצפה, מיט א גילוי. אזויווי ירבעם, וואס ס'שטייט אויף אים אז ער איז געווען פון די ערגסטע מלכי ישראל, ער איז געווען א גרויסער מחטיא קעגן אידישקייט, קעגן תורה.

"בין שעשה קלות בין שעשה חמורות", ס'איז נישט קיין חילוק צי ער האט געטון א קלה צי א חמורה, ס'איז די עטיטוד, די יד רמה, די חוצפה קעגן תורה. "בין שעשה קלות בין שעשה חמורות", איינס איז א חילוק. און ער זאגט אז דער עזות פנים האט נאך א נאמען, ער ווערט גערופן אין חז"ל "מגלה פנים בתורה".

וואס הייסט "מגלה פנים בתורה"?

Speaker 1:

א בושת פנים איז אן ענין פון איידלקייט, דרך ארץ פאר די תורה. "מגלה פנים" מיינט אזוי ווי מעז פנים, לשון "העז מצחו", "וגלי פניו". ער שטעלט ארויס זיין פנים, "איך האלט נישט דערביי". נישט אזוי ווי איינער וואס שעמט זיך אויב ער ווערט נכשל מיט אן עבירה, נאר ער טוט עס מיט אן עזות פנים, "ולא בוש מדברי תורה", ער שעמט זיך נישט פון די תורה.

פארבינדונג צו "כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו"

Speaker 1:

איך טראכט אז אויף דעם שטייט "כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו". דער פשט איז אזוי ווי איך האב געזאגט פריער, אז בושה איז א מדה טובה פון די אלע זאכן. פונקט אזוי ווי איינער וואס טוט אלע עבירות, אבער די "ולא בוש" מאכט אים "אין לו חלק לעולם הבא", די זעלבע זאך, אפילו איינער טוט יא עבירות, ער טוט יא רבי עבירות לאמיר זאגן, אבער ער איז יא בוש מדברי תורה, באקומט ער א חלק לעולם הבא. פארשטייסט? ווייל די בושה איז א בעיסיק זאך, א מענטש האט כאטש א בושה, ער נעמט עס ערנסט.

דער גאנצער פרק איז חיזוק

Speaker 1:

אה, האסט א שוועריקייט, א חסרון, דאס איז א גאנצע פרק בעצם. אפשר דאס איז די סאבטייטל וואס ליגט נאך דעם פרק, ווייל דער גאנצער פרק איז חיזוק. איך זאג אלעמאל אויף דעם פרק, ווי לאנג דו ביסט נישט אפיציעל, דו שטעלסט זיך ארויס "איך בין אן אויסער, איך גלייב נישט אין דעם אייבערשטן, איך גלייב נישט אין תורה", איינער פון די אלע פינף און צוואנציג סארטן וואס ווערן אויס מענטש, ביסטו נאך אלץ פארט פון אידישקייט, אפילו דו ביסט אן עברייו, דו האסט א תשובה, דו האסט א חלק לעולם הבא.

א היפשע גרויסע פראצענט האט צו טון מיט חוצפה

Speaker 1:

אבער ס'איז אינטערעסאנט, א היפשע גרויסע פראצענט האט צו טון מיט דעם ענין פון חוצפה. דאס אפשיידן פון אידן, די חוצפה קעגן חז"ל.

גאוה אלס שורש פון אפיקורסות

Speaker 1:

איך טראכט אויך אז ס'האט צו טון מיט די גאוה וואס א מענטש האט. א מענטש ווערט נכשל מיט אן עבירה, און ער טראכט אז ס'איז באמת נישט אזא עבירה, און ער ווערט אן אפיקורס. ער דארף נישט זיין אן אפיקורס, ער האט געטון אן עבירה, און ער זאגט "אקעי, איך פארשטיי נישט, איך קען נישט פארשטיין, איך ווייס נישט". ער ווערט נכשל, און אנשטאט דעם האט ער א גאוה. איך רעד פון אזא סארט גאוה. איך ווייס פון אזויפיל מענטשן וואס זענען געווארן אפיקורסים ווייל ס'האט אים נישט געפאסט אז ער איז נכשל געווארן. איך קען ממש אזעלכע מעשיות.

איך וויל זאגן אויך אז ס'איז דא א ספעציפישע מין גאוה. גאוה איז א מין זעלבסטזיכערקייט, אז יעצט איז די ריכטיגע זאך אזוי צו טון, און ער שיידט זיך אפ. ס'איז פשוט נישט צו זיין דער בושה. איך קען אזעלכע מענטשן, ער איז נכשל געווארן מיט אן עבירה, איז ער געווארן אן אפיקורס. פארוואס? וואס ער איז חס ושלום געווען אין ספיקות נעמען. פשוט ער האט נישט געוואלט זיין אן עברייו. אקעי, איך וויל נישט זיין קיין עברייו, איך בין אן אפיקורס. אן אפיקורס קומט זיך תקופה, און ער גלייבט נישט.

קאטעגאריע 10: מוסרים

דער רמב"ם'ס ווערטער:

שנים הם המוסרים — המוסר חבירו ביד גוים להורגו או להכותו, והמוסר ממון חבירו ביד גוים או ביד אנס שאינו גוי.

צוויי מיני מוסרים

Speaker 1:

די נעקסטע קאטעגאריע איז געווען מוסרים. וואס מיינט מוסרים? שנים המה המוסרים, צוויי מיני מוסרים איז דא. המוסר חבירו ביד גוים, ער גיבט איבער זיין חבר, ער מסר'ט זיין חבר פאר גוים, להורגו או להכותו, צו הרג'ענען אדער שלאגן א איד. דאס הייסט, ער מאכט אן עונש בגופו. די צווייטע זאך איז אז ער מוסר ממון חבירו. דאס טייטש, ער מסר'ט, ער פארציילט זאכן אקעגן אידן. ס'איז אינטערעסאנט אז ער זאגט דא "חבירו", ער זאגט נישט "ישראל". אבער ער מיינט דאס, ער מיינט אן ערליכער איד. ביד גוים, אדער ביד אנס שאינו גוי, אדער ער גיבט איבער זיין געלט פון א איד צו א אידישע רשות, צו אן אנס וואס איז נישט קיין גוי. איך קען זיין א מוסר אן רעדן צו א גוי, און איך קען מסר'ן צו איר.

מוסר אלס א מין פורש מדרכי ציבור

Speaker 1:

דער אנס אליין, עס ווענדט זיך, אפשר וועט ער יאך ארייינלאזן אין עולם הבא אויב ער טוט תשובה איין טאג. אבער דער מוסר, דער מוסר איז אויך א מין וועג פון פורש מדרכי ציבור. דער אידישער אנס איז א גרויסער בעל תאוה, ער קען זיך נישט איינהאלטן פון גנב'ענען. אבער דער מוסר, ער גיבט אים איבער, ער גייט אקעגן דעם ציבור. ס'איז אפשר אויך א מין סארט חוצפה פון גיין אקעגן די דרכי ציבור.

קשיא: וואס איז דער חידוש ביי "ביד אנס שאינו גוי"?

Speaker 2:

ס'איז נישט קלאר פארוואס איז עס עפעס אזוי שרעקליך. יא, איך הער וואס דו זאגסט. ביי די גוי פארשטיי איך, אבער דא זאגט ער "ביד אנס". וואס איז די פשט?

Speaker 1:

כאילו, דו מאכסט אז איינער וואס די לאו קען נישט צו אים ריטשן, ער איז נישט שוואך, די בית דין קען נישט גארנישט טון צו אים, דו שטעכסט אים. עפעס אזא סארט זאך.

קאטעגאריע 11: מטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים

דער רמב"ם'ס ווערטער:

מטילי אימה על הציבור שלא לשם שמים — זה הרודה ציבור בחזקה, והם יראים ופחדים ממנו, וכוונתו לכבוד עצמו ולכל חפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי הגוים.

פשט: איינער וואס לייגט אימה לכבוד עצמו

Speaker 1:

אקעי, די נעקסטע קאטעגאריע איז געווען מטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים, מענטשן וואס לייגן אימה על הציבור שלא לשם שמים. ס'איז א טשיקאווע זאך, ווייל מיר האבן פריער געלערנט אז א תלמיד חכם מעג לייגן אימה, ער דארף לייגן אביסל אימה. מיר האבן אויך געלערנט אז א תלמיד חכם מעג וואקן איבער די תלמידים. אבער וואס איז די טייטש "שלא לשם שמים"? זאגט דער רמב"ם, זה הרודה ציבור בחזקה, ער צווינגט דעם ציבור בחזקה, מיט א שטארקייט, והם יראים ופחדים ממנו, זיי האבן מורא פון אים, ער איז א שטארקער ראש הקהל, ער איז א שטארקער powerful מענטש, יעדער האט מורא פון אים, אבער ער איז מסביר וואס "לכבוד עצמו ולכל חפציו". ער האט אין זין זיין כבוד, אדער זיינע אנדערע needs, זיין געלט, אדער זיין power. "לא לכבוד שמים". ער פירט זיך אויף "כגון מלכי הגוים". ער פירט זיך אויף אזוויוי מלכי הגוים.

חילוק צווישן מלך ישראל און מלכי הגוים

Speaker 1:

א מלך ישראל איז לב ישראל, א מלך ישראל איז די הארץ פון די אידן, ער האט אין זין די אידן, ער האט אין זין די טובת הציבור. איינער וואס ער איז א שטיקל מלך, ער האט א power ביי אידן, אבער ער מיינט נאר זיך רייך צו מאכן...

דיסקוסיע: וואס מיינט "כגון מלכי הגוים"?

Speaker 2:

וואס דו מיינסט צו זאגן איז, א מלך, זיין job איז צו זיין א גבר אלים וואס איז מטיל אימה על הציבור, וואס דאס איז די תפקיד פון א מלך. אבער ער האט נישט קיין גרושה מלכות.

Speaker 1:

איך וויל צולייגן א זאך וואס דער רמב"ן זאגט אין זיין דרשה, אין זיין ספר שער הגמול מיין איך, דארט איז דא די דאזיגע זאך. דער רמב"ן איז מסביר אזוי ווי די אלע זאכן, מיר דארפן לערנען אז ער מיינט נישט אז ער טוט עבירות. אויב ער איז כופה את הרבים אז זיי זאלן טון עבירות וכדומה, איז דאך סתם א מחטיא את הרבים. מ'רעדט אז ער שרעקט זיי צו טון גוטע זאכן, אזוויוי א מלך הגוים. ער זאגט "כגון מלכי הגוים", ער רעדט נישט פון קיין רשע'דיגע דיקטאטור, ער רעדט פון א נארמאלע מלך גוי, ער מאכט זיך זיינע תקנות און משפטים וואס ער האט נישט געהאט פון זיינע אבות, אבער פארוואס טוט ער עס? ער טוט עס לכבוד עצמו און נישט לכבוד שמים.

Speaker 2:

אפילו דעמאלטס הייסט ער מטיל אימה על הציבור, זיין פראבלעם איז נישט אז ער איז נישט ריכטיג צו מאכן זיין אימה על הציבור. די פראבלעם איז אז ער איז לכבוד עצמו און נישט לכבוד שמים.

דער רמב"ן'ס הסבר: די עולם ווערט עובדי עבודה זרה

Speaker 1:

דער רמב"ן זאגט אז די פראבלעם מיט דעם איז אז די עולם ווערט עובדי עבודה זרה. ווייל יעצט ווען די עולם זאגט תהלים, האבן זיי מורא פון די רבי, נישט פון די אייבערשטער. אזוי שטייט אין רמב"ן.

דיסקוסיע: "שלא לשם שמים" גייט אויף די אימה אליין

Speaker 2:

סאו דאס איז די ווארט "שלא לשם שמים", אז ער מאכט אז אויך אנדערע זאלן זיין שלא לשם שמים. זיי האבן מורא פון אים אנשטאט מורא האבן פון הימל. אדער ער מאכט זיי זאלן מורא האבן פון אים כדי לשם שמים.

Speaker 1:

ניין, די שלא לשם שמים גייט נישט נאר אויף די מטיל, עס גייט אויף די אימה. ער מאכט אן אימה וואס איז נישט לשם שמים די גאנצע אימה. א ערליכער מאכט אן אימה, אבער דאס איז לשם שמים די גאנצע אימה. ער מאכט אז די עולם זאל מורא האבן פון די רבי, פון די תורה, און פון די אייבערשטער, ס'זאל זיין איין package. אבער איינער וואס מאכט אז די אימה זאל זיין אן אימה פון די פארשוין אליין, פון זיינע אייגענע משוגעת'ן...

Speaker 2:

אבער לכאורה גייט עס צוזאמען. ווער ס'מיינט נישט לשם שמים, פארשטייט מען גאנץ גוט אז מ'האט מורא פון אים, נישט פון לשם שמים. געווענליך די וועג וויאזוי זיי קענען מאכן זייער אימה איז זיי זאגן אז זיי מיינען לשם שמים, און אונז ווייסן אז ס'איז שלא לשם שמים.

Speaker 1:

און מ'קען געזען, איז עס נישט אזוי שווער צו אויסצופיקן דעם חילוק.

כללות: די 24 קאטעגאריעס — "אין להם חלק לעולם הבא"

דער רמב"ם'ס ווערטער:

כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים שמנינו, אף על פי שהם ישראל — אין להם חלק לעולם הבא.

די 24 קאטעגאריעס און זייער חומרא

Speaker 1:

יעצט, זאגט דער רמב"ם ווייטער, כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים שמנינו, יעצט אויסגערעכנט, צווישן די אלע איז געווען פיר און צוואנציג מענטשן. יא, איך האב געמאכט א ליסט דא צו רעכענען, ווער ס'קען קוקן אין די צעטלעך, מען זעט אז עס איז פיר און צוואנציג. עס איז דא פערצן, אבער צווישן זיי איז געווארן פיר און צוואנציג. יעצט אויסגערעכנט די משל מינים, האט ער געזאגט, פינף סארטן, אדער ווייטער. אקעי, די אלע? זאגט דער רמב"ם, די אלע, אף על פי שהם ישראל, אונז האבן דאך געזאגט, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, איז אויסער די, און די יודן האבן א חלק לעולם הבא.

הקדמה: "אין לו חלק לעולם הבא" האט נישט אלעמאל די זעלבע חומרא

Speaker 1:

יעצט, לאמיר אונז געדענקען, און לאמיר מאכן א שטיקל הקדמה. דאס איז די הלכות, אין להם חלק לעולם הבא, פון מענטשן וואס איז ווי א דין פון כרת ועונש. הגם וואס ער טוט אסאך מצוות און אלעס, אבער האט איינע פון די פראבלעמען, איז ער אויס, בכלל, אויס מענטש, רייט? אין לו חלק לעולם הבא, עס, בעיסיקלי, איז דיליטעד. עס איז נישט דא צופיל צו רעדן. יעצט, ווער עס איז ער לערנט גמרא אדער מדרש וכדומה, ווייל, האט געהערט אויף זייער אסאך זאכן, אין לו חלק לעולם הבא. און עס איז געווען וויכטיג פאר דער רמב"ם צו מסביר זיין, נישט יעדער מאל וואס עס שטייט, אין לו חלק לעולם הבא, האט עס די זעלבע מינינג, די זעלבע חומרא ווי ס'שטייט דא. דא ווען דער רמב"ם זאגט אין לו חלק לעולם הבא, האט ער געמיינט זייער א וויכטיגע זאך. מען קען אפילו דאס דאגן, דער עולם הבא איז נאר א ציור, נאר א רמז, נאר א סימן. ער מיינט נישט צו פונקטליך? אבער זיי מיינט נישט דאס! וויאזוי האבן געוואוסט וועלכע זענען ערנסט'דיג און וועלכע זענען נישט? ביי דער נאמטאר טעג נעצעט זיין זיכל. און דארף איך זייער מיט דער רמב"ם.

עבירות קלות וואס מען ווערט רגיל אין זיי

דער רמב"ם'ס ווערטער:

ויש עבירות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן.

חילוק צווישן די 24 און עבירות קלות

Speaker 1:

אבער ער זאגט אז דאס איז דער נעקסטער סטוב. ויש עבירות קלות מאלו, זאגט דער רמב"ם, ס'איז דא עבירות וואס זענען לייכטער ווי דעם, די 24 זאלן מיר ארויסגערעכנט זיי זענען טאקע געפערליכע עבירות, זאגט דער רמב"ם מ'גייט דאס אויסרעכענען זאכן, אבער די נישט צו זייער געפערליכע

עבירות, אבער וואס דען, פון דעסוועגן האבן חכמים געזאגט, אשר רגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא. דאס הייסט אז מען ווערט א רגיל אין דעם, דאס איז יא זייער א הארבע זאך, אפילו דער עבירה אליין איז נישט אזוי געפערליך, אבער דאס אז מען זיך מוז זיך מארגלן דעם איז זייער געפערליך, און חז"ל האבן געזאגט אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן. יא.

דיסקוסיע: די חכמים האבן נישט געמיינט ליטעראלי

Speaker 2:

קען זיין אז דער בעל תפילה איז רוגז אין דער אמת'ן, ער איז אפשר נישט געווארן אייניקלעך פון 20 זאכן, אבער צו סוף וועט ער ווערן אן אייניקל פון גולם הבא, נו.

Speaker 1:

קען זיין, אבער על כל פנים, די חכמים האבן נישט געמיינט ליטעראלי אז ער איז אן אייניקל פון גולם הבא, זיי האבן געמיינט וויבאלד אז ס'איז א זאך וואס מען קען ווערן צוגעוואוינט...

הלכה כו-כז: כח התשובה אפילו פאר די ערגסטע עבירות

הלכה כו: אפילו כופר בעיקר — אויב ער טוט תשובה, יש לו חלק לעולם הבא

Speaker 1:

קען זיין אז אויב איינער איז עובר אויף דעם ווערט ער אפשר נישט ממש "אין לו חלק לעולם הבא". אפשר איז ער מסופק צו ער ווערט "אין לו חלק לעולם הבא"ניק. קען זיין. אבער על כל פנים, חז"ל האבן נישט געמיינט ליטעראלי אז ער האט נישט קיין חלק לעולם הבא. זיי האבן געמיינט, וויבאלד אז ס'איז א זאך וואס מ'קען ווערן צוגעוואוינט און ס'איז בלוט זייער שלעכט, האבן זיי אנגעשראקן מיט די שארפסטע זאך וואס קען זיין.

די אכט קאטעגאריעס פון הלכה כה — סטרוקטור און ביאור

אזוי זאגט ער, איינס, **"המכנה שם לחבירו"** — איינער רופט אן זיין חבר מיט א שם גנאי. יא, דאס איז די ווארט, "המכנה שם לחבירו". מ'האט שוין געלערנט, מיין איך, די הלכה אין הלכות דעות, "הקורא לחבירו בכינויו", און אפילו אויב דער מענטש האט זיך אליין געמאכט א כינוי. אדער "מכנה" מיינט ער געבט אים א נאמען, ער מאכט א נאמען, ער טראכט אויס א שם גנאי אויף יענעם. יא, אזוי ווי אונזער ראש הממשלה האט, וואטעוועער, ער טרעפט זיך שלעכטע כינויים פאר זיינע שונאים, יא? דאס איז "מכנה שם לחבירו", ער טראכט אויס די שלעכטע נאמען, יא. אדער איינער וואס האט שוין, ס'איז שוין דא א רשע וואס איז "מכנה שם לחבירו", און איינער כאפט זיך מיט מיט דעם וואגן, און ער רופט יענעם מיט דעם שם כינוי וואס מ'האט אים אנגעהויבן רופן.

אדער **"המלבין פני חבירו ברבים"** — איינער וואס פארשעמט זיין חבר ברבים. די גמרא זאגט, "מלבין" מיינט ער ווערט ווייס, ווייל ווען מ'פארשעמט אים ווערט ער בלאס. לכאורה איז דאס די זעלבע ווי "המכנה שם לחבירו", נישט "המלבין פני חבירו ברבים"? ס'איז נאך אביסל מער. "מלבין" איז מער כולל, אפילו אויב ס'איז נישט דא אויף אים קיין "מכנה שם לחבירו".

"המתכבד בקלון חבירו" — איינער וואס ער מיינט נישט יענעם צו פארשעמען, נאר ער מיינט זיך. "מלבין פני חבירו ברבים" איז ער טוט עס בפשיטות. "המתכבד בקלון חבירו" איז מער איינער וואס איז א מאניפולעיטאר, ער ווייסט אז זיין כבוד איז דא מיט יענעם אראפקלאפן. ער פרעגט יענעם א קשיא ברבים וואס יענער גייט נישט קענען ענטפערן, צו ווייזן ווי קלוג ער איז. דער רמב"ם האט עס מסביר געווען נאך אין הלכות דעות, אז ער האלט אין איין זיך קאמפערירן מיט יענעם. ער זאגט אזוי, "יענער איז שוואך, און דורך דעם ווער איך גרויס", יא.

"המבזה תלמידי חכמים" — איינער וואס פארשעמט תלמידי חכמים.
"המבזה רבותיו" — איינער וואס פארשעמט זיינע רבי'ס. אזוי ווי מיר האבן געלערנט אין הלכות תלמוד תורה, אז ס'איז דא כבוד תלמידי חכמים, און ס'איז דא נאך מער כבוד רבו, יא? ס'איז נישט די זעלבע זאך. "המבזה רבותיו", און **"המבזה את המועדות"** — איינער וואס פארשעמט די ימים טובים אדער חול המועד.

ווייסט וואס דאס מיינט? ער נעמט נישט ערנסט יום טוב. ער גייט נישט קיין באקעטשן אין א חול המועד. ער פירט זיך אויף ווי א חול. ער איז מבזה... ער איז נישט מכבד, פארקערט פון כבוד יום טוב. ער נעמט נישט גענוג ערנסט די יום טוב. צוויי וואכן פאר פסח, "אה, אונז האבן פסח". אונז זענען נישט מקיים די עבירה ברוך השם, אבער...

און **מחלל את הקדשים**, איינער וואס פארשוועכט קדשים. ס'איז אינטערעסאנט, די לעצטע פיר זענען, מ'איז מבזה חשוב'ע זאכן, זאכן וואס באקומט זיך זייער כבוד. פארקערט פון כבוד. די לעצטע פיר, איך מיין די ערשטע פיר איז, מ'פירט זיך נישט אויף מיט א מענטש מיט דרך ארץ, מיט די בעיסיק כבוד וואס קומט זיך פאר א צווייטן מענטש, וואס דא איז פול די גמרא'ס פון פארשעמען מענטשן און פון אראפקלאפן מענטשן. און די צווייטע פיר זענען מענטשן וואס קומט זיך זיי א גרעסערע לעוועל פון... מענטשן אדער זאכן וואס קומט זיך זיי א גרעסערע לעוועל פון כבוד. ס'איז דא א מצוה פון כבוד תלמיד חכם, ס'איז דא נאך א גרעסערע מצוה פון כבוד רבו, ס'איז דא א מצוה פון כבוד יום טוב, ס'איז דא א מצוה פון כבוד קדשים, מקדש זיין, האלטן הייליג קדשים. די לעצטע פיר זענען, מ'פארשוועכט זאכן וואס קומט זיך זייער כבוד.

פארשוועכן דעם אייבערשטן אליין האט מען שוין געהאט אין די פריערדיגע, ממש אין להם חלק לעולם הבא. די זענען זאכן וואס ס'איז נישט די כבוד השם אדער כבוד התורה, אבער ס'איז זאכן וואס... ס'איז אינטערעסאנט, יא, ווייל כבוד פון דעם אייבערשטן אדער פון די תורה אליין אדער פון נבואה איז געווען ממש אין להם חלק לעולם הבא. די זאכן, ס'קומט זיך כבוד. א מועד איז דאך אויך א זאך וואס די תורה האט עס געהייליגט, אדער קדשים. ס'איז נישט די זעלבע די הארבע, אבער ס'איז זייער הארב, און ס'איז בגדר אין להם חלק לעולם הבא.

און ס'קען זיין אז די חברה איז אויך ענליך צו איינער וואס איז פורש מן הציבור, אין לו חלק לעולם הבא. ער טוט עס נאר צו געוויסע יחידים. ער האט ליב די אידן, אבער יעדן איד סינגלי קען ער רופן מיט שלעכטע נעמען, פארשעמען. זייער א שיינע סטרוקטור האט ער געמאכט פאר די גאנצע נושא פון עיקר די ענין פון כבוד, געבן די ריכטיגע רעספעקט און ערנסטקייט פאר זאכן וואס קומט זיך זייער רעספעקט. זייער שיין.

דיסקוסיע: וואס קומט אריין אין תשובה — די אלע זאכן אדער נאר די לעצטע?

Speaker 2:

אה, יעצט פארשטיי איך. וואס קומט אריין נאך אין תשובה? די אלע זאכן, די מינים. רעדט ער אויף אלע אדער נאר די לעצטע?

Speaker 1:

אלע, אלע, אלע. די אלע וואס מ'האט געזאגט אז זיי האבן נישט קיין חלק לעולם הבא, די מינים, די אפיקורסים, די אלע האבן נישט קיין חלק לעולם הבא, שמת בלא תשובה, ווען זיי זענען געשטארבן אן תשובה טון. **אבל אם שב מרשעו**, אבער אויב ער האט תשובה געטון פון זיין רשעות, פון איינע פון די זאכן וואס מ'האט אויסגערעכנט דארט, פון די 24 אדער פון די 8, און ער האט תשובה געטון, **הרי זה מבני עולם הבא**, איז ער יא פון די מענטשן וואס באקומען עולם הבא. **שאין לך דבר שעומד בפני התשובה**, ס'איז נישטא קיין שום זאך וואס שטייט אקעגן תשובה. **אפילו כפר בעיקר כל ימיו**, אפילו איינער איז כופר געווען אין די עיקר זיין גאנצע לעבן, אפילו איינער פון די עיקרים וואס ער האט פריער אויסגערעכנט, ער גלייבט נישט אין איינשטיין.

ביאור "כופר בעיקר" — דער ערגסטער פון די מינים

איך געדענק אז ס'איז דא א מפרש וואס פארשטייט אז כופר בעיקר מיינט דווקא דער מין, אדער דער וואס זאגט אז ס'איז נישטא קיין איינשטיין. אין

יסודי התורה פרק א' איז געשטאנען, **מי שאינו מאמין בזה הרי זה כופר בעיקר**, אזא לשון איז געווען. כופר בעיקר איז די ערגסטע, דאס איז איינע פון די עיקרים. דער רמב"ם האט געזאגט אין יסודי התורה פרק א', לאמיר זען... איך וויל דיר זאגן צו ס'איז געשטאנען אין פרק ב' די איסור פון זאגן אז ס'איז דא צוויי. אה, כופר בעיקר, דא. **ומי שמעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה, שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וכופר בעיקר, שזהו העיקר הגדול שהכל תלוי בו.** כופר בעיקר מיינט ער זאגט אז ס'איז נישטא קיין אלוה, אז ס'איז דא איינער חוץ פון אים. ס'איז בעצם איינע פון די פיר מינים וואס מ'האט פריער אויסגערעכנט. אדער אפילו די ערשטע, די ערגסטע פון די מינים. דאס איז די עיקר, די עיקר הגדול איז מציאת השם, אז דער אייבערשטער איז אחד ואין שני לו.

תשובה לעת זקנותו — אפילו פאר א כופר בעיקר

אפילו כפר בעיקר כל ימיו, ובאחרונה שב, באחרונה מיינט די לעצטע פון זיינע טעג, שב, ער האט צוריקגעצויגן און תשובה געטון, **יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר "שלום שלום לרחוק ולקרוב"**. וואס איז די טייטש פון דעם? לרחוק ולקרוב טייטשט מען איינער וואס איז געווען רחוק און איז געווארן קרוב. אזוי שטייט אין זהר הקדוש די וואך אין פרשת ויקרא. **אמר ה' ורפאתיו**, זאגט דער אייבערשטער, איך גיי אים אויך אויסהיילן, רפואת הנפש. זיין נפש איז געווען זייער שטארק קראנק, כמעט געשטארבן, כמעט פארלוירן דעם חלק לעולם הבא, אבער היות עס איז געווען אונטער אונס איז ער געווען פטור, און דער אייבערשטער איז א רחום וחנון און ער איז אים מקבל בתשובה.

איך טראכט אז דאס וואס די גמרא זאגט דא גייט אויך ארויף אויף די זעלבע סברה. די גמרא זאגט אז דער דעת איז געווען שטארק קראנק, דאס איז דאך דער ענין לכאורה פון "אין לך חלק לעולם הבא", אז ער גייט נישט קענען לעבן אין דעם עולם הדעת.

עס איז געווארן אביסל צעמישט, לאמיך עס איבערזאגן בקיצור. מיר האבן גערעדט אז וואס? אז אפילו כופר בכל התורה כולה... איין סעקונדע, איך האב עפעס א פראבלעם מיט די אודיא, איך האלט עס אינמיטן פיקסן, עס האקט זיך אפ ביי מיר.

עכ"פ מיר האבן געזאגט אז אפילו כופר בכל התורה כולה, דער רמב"ם מוטשעט זיך, וויאזוי קען ער האבן א חלק לעולם הבא? אבער דער אייבערשטער איז א רחום וחנון און ער איז אים מקבל בתשובה, בפרט אויב ער האט תשובה געטאן כראוי און ער האט מפייס געווען זיין חבר.

אבער דא פרעגסטו א קשיא, וואס איז דער חילוק צווישן א חבר אדער איינער וואס האט מפייס געווען יעדן? וויאזוי קען דאס זיין? אפילו אויב ער האט טאקע מפייס געווען יעדן, ווייסן מיר דאך אז דער רמב"ם זאגט אז עס קען זיין פאר דעם איין ספעציפישן ענין, אבער דער רמב"ם זאגט אז בעצם אויב ער איז מפייס, איז ער אים מוחל. ווייסט וואס? אפשר קען מען זאגן אזוי, אמת ויציב זיין תשובה איז שווער, אבער מען רעדט דאך אויב ער האט תשובה געטאן.

דער רמב"ם וויל דא זאגן אז מען קען תשובה טאן, אויב ער האט טאקע מפייס געווען יעדן. עס מיינט נישט אז עס קען נישט זיין, עס מיינט נאר אז עס איז שווער. אמת ויציב, עס איז שווער וועגן די אלע סיבות, אבער לכאורה דאס לעצטע פרק אויך, ווען דער רמב"ם רעדט דארט פון די ענין פון תשובה, מיינט ער נישט אז עס איז אן עיכוב, עיכוב מיינט נאר אז עס איז שווער. לאמיר זען.

הלכה כז: מקבלין את כל השבים — בין בגלוי בין במטמוניות

דער רמב"ם רעדט דא פון רשעים ופושעים ומשומדים. פושעים, דאס זענען די משומדים וואס מיר האבן יעצט אויסגערעכנט בקיצור. אפילו משומדים, יא, משומדים אויך. פושעים מיינט לכאורה קעגן מענטשן, דאס זענען די וואס זענען מוסר ממון חבירו און אזעלכע פושעים, דאס זענען די וואס טוען עבירות ביד רמה. ומשומדים איז דאס וואס ער האט אויסגערעכנט בקיצור.

בין שחזרו בתשובה בגלוי, סיי זיי האבן תשובה געטאן בגלוי, **בין שחזרו במטמוניות**, סיי זיי האבן תשובה געטאן באהאלטענערהייט במטמוניות, איך מיין ער רעדט דא פון די ענין פון שובו בנים שובבים. אז דאס איז א גמרא, ער ברענגט א ראיה פון א פסוק אין ירמיהו. יא, דאס איז א פסוק אין ירמיהו, דער לשון "שחזרו במטמוניות" קומט פונעם פסוק **"שובו בנים שובבים"**.

זאגט ער אזוי, שובבים מיינט א טראבל-מעיקער, א שובב, ווי איינער וואס בלאנדזשעט. זאגט ער, אפילו א דיין שובב, ווי... יעצט ווען ער איז א שובב, ער ווערט נאך אלס אנגערופן שובבים. אפילו ער איז א דיין שובב, ווי... און נאך אלץ... סתם ברבים זעט ער נאך אויס ווי א שובב, אבער ער זעט נאך אלץ אויס ווי א פושע. פארוואס זעט ער נאך אויס ווי א פושע? פארוואס זעט ער נאך אויס ווי א שובב ושפל בעיניו? בלבד שלא יהיה בגילוי, קבל עם ועדה.

דיסקוסיע: סתירה מיט הלכות עבודה זרה — "מינים אין מקבלין אותן בתשובה לעולם"

געדענקסטו אז מיר האבן פריער געלערנט אז מ'איז נישט מקבל... ס'איז געווען... ס'איז געשטאנען מינים אין מקבלין אותן בתשובה לעולם. געדענקסטו אזא לשון? יא. ווי איז עס געשטאנען עכט אין עבודה זרה? ס'איז געווען אזא לשון, מינים אין מקבלין אותן בתשובה לעולם. יא. געדענקסטו אזא לשון? יא. עפעס געדענק איך אזא לשון. דא, דאכט זיך אין עבודה זרה פרק ב', **"חיינו מינים מישראל אין מקבלין אותן בתשובה לעולם, שנאמר 'כל באיה לא ישובון'"**.

דו ווייסט וואס איז די פשט? וויאזוי שטימט עס מיט וואס ס'שטייט דא? יא, איך קען זיין. איך געדענק אז מ'האט געזאגט א פשט אז דאס וואס ס'שטייט "אין מקבלין" מיינט אז די בית דין איז נישט מקבל. זיי גייען נישט פאר מצרים אלס אן ענין. און דא וואס ס'שטייט "מקבלין" מיינט אז דער אייבערשטער איז מקבל, און ער האט א חלק לעולם הבא. יא, ער גייט א גאנצע פאקט אז ער האט א חלק פארן אייבערשטן, אמת? "אין מקבלין אותן בתשובה" — ס'איז דאך... בקיצור, איך וועל קוקן דא, איך וועל זען. איך בין דאך געווען, איך האב נישט געזען אז ער זאל עס מסביר זיין.

Anyways, דארף מען זען די גוואלדיגע... ענדיג מיר די גודל כוחה של תשובה. אה, זייער גוט. ווייל לכאורה דאס איז די נפקא מינה פון די גאנצע ענין פון תשובה, זיכער. על פניו בגילוי פארשטייט מען בפירוש, אז קודם כל דארף מען וויסן אז ס'איז דא אזעלכע עבירות וואס זענען טאקע זייער שרעקליך. און צווייטנס זעט מען אז אפילו איינער פון די עבירות, אויב מ'וויל זייער שטארק תשובה טון, אפילו מ'איז געווען א כופר א גאנץ לעבן, האט מען אלעמאל א טשענס לעת זקנותו אויסצוקומען א כופר, און ער האט א חלק לעולם הבא. שוין.